LUDOVICI LAVATERI,
Theologi eximii,
DE
SPECTRIS, LEMURIBUS, VARIISQ;
PRÆSAGITIONIBUS,
Tractatus vere aureus.

LUGDUNI BATAV:
Apud Henricum Verbiest.
Anno M.DC.LIX.

DE
SPECTRIS,
LEMURIBUS
ET
MAGNIS

Atque insolitis fragoribus, variisque præsagitionibus, quæ plerunque obitum hominum, magnas clades, mutationesque Imperiorum præcedunt.

LIBER UNUS.

In tres partes distributus.

Omnibus veritatis studiosis summè utilis.

Authore.
LUDOV. LAVATERO TIGURINO.

Editio secunda priori multò emendatior.

LUGD. BATAVORUM.
Apud HENR. VERBIEST,

CIƆ IƆ CLIX.

Magnifico, prudentia & virtute præstanti viro,

D. JOANNI STEIGERO,

Amplissimæ Reipublicæ Bernensis Consuli, domino & patrono suo colendissimo,

LUDOVICUS LAVATERUS TIGURINUS,

S. D.

Ulta ac varia à doctis pariter atque indoctis, cùm de aliis rebus disputantur, tum de Spectris quæ noctu & interdiu terra marique, in agris & sylvis, item in domibus conspiciuntur atque audiuntur, hominesque territant: item de mirandis illis rebus, quæ plerunque hominum obitum, & imprimis magno- *Multus est sermo de Spectris*

rum principum, atque mutationes insignes imperiorum præcedunt. Multi qui nihil harum rerum unquam vel viderunt vel audiverunt, putant omnia quæ de illis dicuntur, meras nugas & aniles fabulas esse: homines enim simplices, item timidos & superstitiosos, sibi ipsis persuadere, quòd hæc vel illa viderint & audiverint, quum res longè aliter habeant. E diverso sunt alii, qui quum primùm aliquid audiunt, noctu præsertim, statim existimant Spectrum aliquod vagari, magnamque animo molestiam capiunt, eo quòd res physicas à Spectris non possint discernere. Quidam verò (præcipuè illi qui ex animabus defunctorum lucrum venantur) dicunt, pleraque quæ audiuntur & conspiciuntur, animas esse mortuorum, opem à viventibus petentes, ut è cruciatu maximorum dolorum Purgatorii liberentur. Multi non plebeii solùm homines, sed etiam excellentes viri, mirantur an sint Spectra, & quidnam sint. Rogarunt etiam me amici

amici non semel ut meam eis de his sententiam declararem.

Operæ precium igitur facturus esse videor, si ex verbo Dei & probatis scriptoribus, quid de his rebus sentiendum esse videatur, breviter & perspicuè exponam. Nihil enim utilius ministri Ecclesiarum facere possunt, quàm ut homines de rebus necessariis, quæ in controversiam veniunt, ex verbo Dei, quod Lucerna est (ut Psaltes dicit) pedibus nostris, & lumen semitarum nostrarum, purè & perspicuè doceant, eosque ex erroribus & superstitionibus liberent, omnemque dubitationem & hæsitationem eis eximant. Illorum quoque studium & diligentia summopere prædicanda est, qui ab aliquot annis contra varios errores, libros ex sacris literis concinnatos, Germanica aliisque linguis ediderunt: illorum item qui nostro adhuc tempore rudes & imperitos editis libris docent, erudiunt & confirmant. Nam inter multa alia excellentia beneficia, quæ Deus pater

noſter cæleſtis humano generi contulit, hoc quoque magnum & præclarum eſt, quòd in ſenecta illa mundi, cùm tot bonos libros, tum ſacras literas veteris & novi Inſtrumenti, variis linguis arte typographica in lucem protulit: quibus nos non tantùm pleniſſimè docet quid credendum, quidque faciendum ſit: ſed varios quoque & multiplices errores, qui paulatim in Eccleſiam irrepſerunt, vehementiſſimè oppugnat. Omnes certè illi erga Deum valde ingrati ſunt, qui ingens hoc beneficium ipſius non agnoſcunt.

Partes hujus libri. Hanc verò meam tractationem De Spectris & oſtentis, ad meliorem intelligentiam in tres partes diſtinxi. In prima parte oſtendo, Quòd Spectra & ſpiritus exiſtant, & interdum hominibus occurrant: quodque multæ mirandæ res præter naturæ ordinem eveniant. In ſecunda parte, Quidnam ſint: non animæ vita defunctorum, ut quidam opinantur, ſed vel boni aut mali angeli, vel alioqui arcanæ & occul-

occultæ Dei operationes. In tertia, Quare Deus interdum Spectra apparere ſinat, & varia præſagia accidere: item quomodo homines ſeſe ad occurſum illarum rerum gerere debeant. In his capitibus præcipuè res continentur, de quibus, quod hoc negotium attinet, diſputari poteſt.

Cæterùm ex ſacræ Scripturæ oraculis, quibus niti poſſumus, ex vetuſtis Patribus, probatis Hiſtoricis & aliis bonis Scriptoribus, item experientia, rem obſcuram & multis quæſtionibus involutam, ut ſpero, tam perſpicuè & dilucidè explicabo, ut ſtudioſi & amantes veritatis divinæ, intellecturi ſint quidnam de illis apparitionibus rebuſque mirabilibus judicare debeant. Spero quòd etiam adverſarii noſtri, ſi affectus pauliſper deponant, dicturi ſint, me argumenta ipſorum bona fide adduxiſſe & confutaſſe, omiſſis convitiis & maledictis. Nam ſecundùm doctrinam D. Pauli, finem habeo mihi propoſitum Ædificationem, non Diſſipationem.

Qui de hac materia scripserint.

De divinationibus, superstitionibus, adjurationibus, benedictionibus, præstigiis, incantationibus, & variis veneficiis, aliisque diaboli operibus in genere, nostro tempore aliquot doctissimi viri scripserunt, nempe Gasparus Peucerus, Joannes Viera, Ludovicus Milichius, & fortassis alii quoque, quorum labores nondum vidi. Joannes Rivius vir doctus & eloquens, ante annos aliquot Latina lingua libellum de Spectris & superstitione edidit, in quo breviter quidem, sed ut solet, eleganter admodum & facundè de hac materia aliisque superstitionibus tractat. Etsi verò ego de hac materia multò copiosiùs scribam, nolui tamen omnia illa quæ de hoc argumento dicere & afferre potuissem, colligere: sed quæ præcipua videntur, partim ne Lectoribus fastidium afferrem, partim ne hic liber nimium excresceret.

Spero clarissimum virum Ioachimum Camerarium, qui veteres scriptores Græcos & Latinos singu-

gulari judicio evolvit, magnumque rerum usum habet, de hac materia & aliis quæ cum hac affinitatem habent, ornatè & copiosè scripturum. Hoc enim in suo procemio ad libellos Plutarchi, De defectu oraculorum, & figura EI consecrata Delphis (in quo de natura & effectionibus dæmonum tractat) & in aliis suis scriptis videtur promittere. Ego hanc tractationem populari lingua scripseram: jam verò, quia aliis quoque utilitatem allaturam confido, utrunque in Latinam linguam transtuli, hinc inde quibusdam additis.

Hunc verò librum, quem ex multis scriptis magno labore & studio collegi, tibi, clarissime domine Consul, more & instituto veteri offero & dedico. Non quòd tibi de his rebus, quæ in hoc libro tractantur, mea institutione opus esse judicem (non enim ignoro quibus præceptoribus veram doctrinam didiceris: quodque peritus multarum linguarum, bonos autores evolveris, & hodie quo- *Dedicatio.*

que evolvas) ſed partim ut huic meo libro apud alios, quibus tua fides pietas & conſtantia, quàm hactenus in propaganda vera doctrina defendendiſque bonis legibus oſtendiſti, atque etiamnum oſtendis, cognita & perſpecta eſt, autoritatem conciliarem: partim ut me aliquo modo tibi gratum præberem. Nam multa in me tibi de facie ignotum, aliosque Eccleſiarum miniſtros tua beneficia extant, quibus me tibi ita obſtrinxiſti, ut ſolvendo non ſim.

Proinde etiam atque etiam rogo, ne hanc qualemcunque grati & benevoli animi ſignificationem, reſpuas: ſed aliqua ex parte liberatus à Reipublicæ negotiis & laboribus, hunc librum perlegere digneris: ſpero enim illum propter dilucidum ordinem, & multiplices hiſtorias quas recito, lectu tibi & aliis non injucundum fore.

Deus optimus maximus, qui ſuis dotibus te ita cumulavit, ut propter illas, licet juvenis adhuc, ad ſummos dignitatis in ampliſſima

ma vestra Republica gradus promotus sis, te unà cum tuis ad conservationem amplissimæ urbis & ditionis Bernensis, diu salvum & incolumem tueri, suisque donis augere & locupletare dignetur.

Salutant te Domini & fratres mei, ministri Ecclesiæ Tigurinæ: item doctrina, virtute atque genere excellens vir Georgius Grebelius vetus tuus contubernalis. Datæ Tiguri mense Januario, anno à nativitate Christi 1570.

Capita Trium de SPECTRIS partium.

Primæ Partis Capita.

Cap. I. *De vocabulis quæ in materia de Spectris & variis præsagitionibus sæpe occurrunt.* pag. 1.

Cap. II *Melancholici & furiosi multa sibi imaginantur, quæ revera non sunt.* 9.

Cap. III. *Meticulosi homines fingunt se Spectra videre & audire.* 15.

Cap. IV. *Qui imbecillo visu sunt & auditu, sibi imaginantur multa quæ revera non sunt.* 18.

Cap. V. *Multi terrent alios, ut putent se Spectra vidisse vel audivisse.* 23.

Cap. VI *Sacrifici & monachi simularunt se spiritus esse, quomodo Mundus sub hoc prætextu Paulinam, Tyrannus multas nobiles & honestas matronas stuprarint.* 25.

Cap VII. *Timotheus Ælurus se angelum mentitus, Episcopatum invasit: quatuor Monachi ordinis prædicatorum Bernæ multas apparitiones finxerunt.* 31.

Cap. VIII. *De fallaci & mendaci spiritu*

Au-

Aurelia in Gallia 41.

CAP. IX. *De quodam Parocho Clavennæ qui se divam virginem, & alio quodam, qui se animam esse mentitus est, item de quodam Iesuita personato.* 46.

CAP. X. *Mirum non esse quòd olim falsæ apparitiones facta sint, neque mirum esse si hodie quoque fiant.* 50.

CAP. XI. *Multas res physicas vulgò pro Spectris haberi.* 55.

CAP. XII. *Quòd spiritus vel Spectra interdum appareant, probatur historiis Gentilium.* 59.

CAP. XIII. *Ex historia veteris Ecclesiæ, & scriptis sanctorum Patrum probatur esse Spectra.* 69.

CAP. XIV. *In libris Monachorum multa redicula & fabulosæ apparitiones continentur.* 72.

CAP. XV. *Probatur ex aliis scriptoribus idoneis, spectra interdum apparere.* 75.

CAP. XVI. *Spectra apparere docet quotidiana experientia.* 79.

CAP. XVII. *Obitum hominum, prælia, & insignes mutationes præcedunt aliqua ostenta & præsagia, audiuntur subiti fragores, aut alia id genus.* 85.

CAP. XVIII. *Spectra interdum videri & audiri, & alias res mirandas accidere, confirmatur testimoni Sacrarum literarum.* 93.

CAP. XIX. *Quibus, quando, ubi, quomodo Spectra appareant, & quidnam efficiant.* 96.

SECUND. PART. CAP.

CAP. I. *Gentilium, Iudaeorum & Turcarum* de-

doctrina vel fides, de animabus separatis à corporibus 107.

CAP. II. *Papistarum doctrina de animabus, earumque apparitione.* 111.

CAP. III. *Quid ex illa Papistarum doctrina de apparitione animarum sequutum sit.* 120.

CAP. IV. *Testimonia verbi divini, quòd neque fidelium neque infidelium animæ, postquam sejunctæ fuerint à corporibus in hac terra oberrent.* 124.

CAP. V. *Testimonia veterum Patrum, quòd animæ à corporibus separatæ in terris non errent.* 127.

CAP. VI. *Argumenta illorum diluuntur qui animas mortuorum apparere dicunt. Primùm respondetur ad id quod quidam dicunt, Deum omnipotentem esse, ideoque contra usitatum ordinem posse agere.* 136.

CAP. VII. *Verum Samuelem Pythonissæ in Endor non apparuisse.* 140.

CAP. VIII. *Argumenta illorum qui verum Samuelem apparuisse volunt, diluuntur.* 147.

CAP. IX. *Vtrum Diabolus specie fidelis hominis alicui apparere possit.* 154.

CAP. X. *Moses & Helias Christo Domino nostro in monte apparuerunt: multi anima & corpore resuscitati sunt: proinde animæ quoque in has terras redire possunt.* 159.

CAP. XI. *An sancti Apostoli putarint se videre animam, quando Christus post suam resurrectionẽ eis ex improviso apparuit.* 162.

CAP. XII. *De sanctis Patribus, Conciliis, Pontificibus, & vulgo, qui dicunt animas appa-*

apparere. 166.
CAP. XIII. *An animæ ex Purgatorio & Limbo puerorum redeant.* 171.
CAP. XIV. *Quid sint illa quæ videntur & audiuntur: & primùm quidem quòd interdum boni angeli appareant.* 176.
CAP. XV. *Aliquando & plerunque conspici malos angelos.* 179.
CAP. XVI. *De prodigiis, ostentis & aliis id genus.* 181.
CAP. XVII. *Diabolo non est difficile variis formis apparere, & res mirandas efficere.* 184.
CAP. XVIII. *Diaboli interdum homines jubent facere quæ bona sunt, vitare contraria: vera quoque interdùm dicunt, & quare.* 189.

TERT. PART. CAP.

CAP. I. *Deus Spectris suos fideles exercet, & infideles punit.* 194.
CAP. II. *Quæ sit causa quòd nostris temporibus tam pauci spiritus conspiciantur vel audiantur.* 204.
CAP. III. *Quare Deus fragores insolitos & inconditos strepitus, ante mutationes insignes, & alias sinat audiri.* 207.
CAP. IV. *Quo pacto illi se gerere debeant, quibus boni vel mali spiritus apparent, & aliæ res mirandæ offeruntur: & primo loco quomodo se Gentiles & Iudæi in hujusmodi casibus gesserint.* 208.
CAP. V. *Quo pacto Christiani, quibus Spectra se offerunt, sese gerere debeant, & primùm forti esse animo debent, & firmi in fide.* 212.

CAP.

CAP. VI. *Illos qui à Spectris vexantur, in primis decet precibus insistere, jejuniis, sobrietati, vigiliis, & pietati vitæ studere.* 215.
CAP. VII. *Spiritus qui apparent, meritò nobis suspecti esse debent: non sunt conferendi sermones cum ipsis: nihil ex ipsis est discendum.* 220.
CAP. VIII. *Testimonia sacræ Scripturæ, & exemplum quòd hujuscemodi apparitionibus non sit adhibenda fides, quodque cauti esse debeamus.* 223.
CAP. IX *Quo pacto fideles in veteri Ecclesia ad occursum Spectrorum se gesserint.* 225.
CAP. X. *Varias superstitiones paulatim crevisse, quibus Spectra pellere homines voluerunt.* 226.
CAP. XI. *Spectra non diris & execrationibus pellenda esse.* 238.
CAP. XII. *Quo pacto nos, si insoliti fragores audiantur, aut alia præsagia fiant, gerere conveniat* 241.

PRIMA.

PRIMA PARS HUJUS LIBRI DE SPECTRIS,

In qua ostenditur spiritus & spectra apparere, variaque portenta accidere.

Cap. I.

De vocabulis quæ in materia de spectris & variis præsagitionibus sæpe occurrunt.

Væ ad vocabulorum & vocum proprietatem in hac de spectris materia pertinere videbuntur, initio breviter exponam ut qui in hoc libro, & præcipuè in veteribus authoribus legendis occupantur, omnia melius intelligant.

Spectrum apud Latinos significat simulachrum seu imaginem oculis sese offerentem. Scaliger dicit, Spectrum esse quod se offert, aut verè aut corrupta imagina- *Spectrum.*

A tione.

tione. Theologi accipiunt pro ſubſtantia incorporea, quæ conſpecta vel audita, hominibus terrorem infert.

Viſum. Viſum ſignificat Spectrum ſive ſpeciem aliquam, quam dormientes & etiam vigilantes videmur videre: ut de Bruto legitur, qui Genium ſuum vidit. Cicero l. 1. Acad. quæſt. viſum ſcribit phantaſiam à Græcis dici.

Viſio. Viſiones etiam Latini appellant, quod Græci phantaſias.

Terriculamentũ. Terriculamenta ſunt phantaſmata ſeu Spectra terrorem incutientia, terriculum etiam vocant Latini quod terrorem incutit.

Φάντασμα. Quòd D. Matthæus 14. & Marcus 6. cap. φάντασμα vocat, Eraſmus convertit Spectrum. Vetus interpres Græcam vocem retinuit.

Φάσμα Φάσμα quoque larvam, viſum vel Spectrum ſignificat. Suidas inter phantaſma & phantaſiam diſtinguit, quòd phantaſma ſit imaginatio, ſpecies, vel viſio ejus quod non eſt, quales ſunt quas dormientes videre ſibi videntur: phantaſia verò ejus ſolùm quod eſt.

Πνεῦμα Lucæ 24. capite, πνεῦμα pro ſpiritu vel Spectro accipitur, additur tamen aliquid ferè, ſi pro malis ſpiritibus accipiatur, ut πνεύματα, πλάνα, πονηρά. Gentiles, teſte Auguſtino & aliis patribus, putarunt animas, hominum fieri dæmonas. quòd ſi bonorum fuiſſent meritorum, Lares appellari: ſi malorum, tum Lemures, tum Larvas. Quòd ſi incertũ fuiſſet, bonorumne

næ an malorum essent meritorum, tunc appellari Manes. Eosdem fuisse genios & lares Apulejus, & alii veterum memoriæ prodiderunt.

Lares, teste Festo, animas putarunt esse hominum, vel deos inferiores. Lares præstites dicti fuerunt, quòd omnia tuta præstarent oculis suis: hoc est, conservarent ac tuerentur. *Lares. Præstites.*

Nominatos etiam dicunt Hostilios, quòd hostes arcere putarentur. Nec solùm privatarum ædium ac triviorum, sed etiam urbis custodiæ præesse credebantur. Colebantur item privatim in ædibus, & publicè in compitis. De laribus vide plura in Comment. Antonii Constantii Favensis, in libr. Fastorum Ovidii. *Hostilii.*

Genius, dicunt Grammatici, est naturalis Deus cujusque loci, vel rei, vel hominis. Quum nascimur duos nos sortiri genios scribunt, quorum alter nobis hortator sit ad bona, alter verò ad mala. Censorinus, Genius, inquit, Deus est cujus in tutela ut quisque natus est vivit: sive etiam quòd ut generemur curat, sive quòd unà gignitur nobiscum: sive etiam quòd nos genitos suscipiat ac tueatur. Certè à gignendo genius appellatur. *Genius.*

Penates quoque domestici dii sunt. Macrobius deos esse dicit per quos penitus spiramus, per quos habemus corpus, per quos rationem animi possidemus. Nonius, inquit, lemures esse larvas nocturnas, & terrificationes imaginum & bestiarum. Alii dicunt lemures esse imagines *Penates.*

noxias, quæ noctu appareant: etiam esse ita dictas sugillatorum umbras.

Umbra. Aliqui umbras omnium mortuorum, lemures appellant. Apulejus dicit, Ex lemuribus qui posteriorum suorum curam sortitus, pacato & quieto nomine domum possidet, lar dicitur familiaris. Et quoniam apud veteres sicut lares boni, ita lemures mali habiti sunt, ad arcendum eos sacra fiebant.

Lemures. Lemures alii umbras dicunt quæ cum corporibus morantur. Porphirio vocat vagantes umbras hominum ante diem mortuorum: à Remo dictas quasi remures, cujus umbræ insequutæ sint fratrem Romulum, quas quum placare vellet, Lemuria instituit. Larvas umbras vocari Servius dicit. Vmbras verò vocarunt mortuorum animas. A larvis dicuntur larvati, id est malè sani, ac larvarum incursione animo vexati, qui & Ceriti vocantur, teste Nonio.

Servius Manes dicit esse animas, eo tempore, quo de aliis recedentes corporibus, nondum in alia transierunt, per antiphrasin sic dictos existimat ab antiquo adjectivo manus, id est, bonus: quòd minimè essent boni. Putabant enim veteres manes esse deos inferos, eosque inter numina læva numerabant, placabantque eos sacrificiis ne nocerent. Quidam manes dicunt esse deos inferos bonos, inde mane, quod est bonum: dii manes, quasi boni & prosperi, unde immanes, non boni. Alii putant hoc nomine appellatas fuisse ani-

mas separatas à corporibus, unde videmus vetusta sepulchrorum monumenta inscripta esse diis manibus. in qua sententia Apulejum fuisse, paulò antè dixi. Sunt qui manes eosdem putent quos veteres genios appellarunt, duosque manes ab ipsa statim conceptione assignatos fuisse corporibus, qui ne mortua quidem deserant, consumptisque etiam corporibus sepulchra inhabitent. Quare qui sepulchra demoliebantur, deos manes violare putabantur, augures tam superos quàm inferos deos, manes dicebant, quod per eos omnia manare crederent, authore Festo. Alii à manando, quod loca inter lunarem & terrenum circulum, unde defluant, animabus plena sint.

Maniæ. Maniæ sunt deformes personæ, authore Festo. Item larvæ, quas nutrices pueris minitari solent.

Μομώ mulier facie monstrosa penè forma, lamia: hinc pro larva: sicut & μορμολύκειον, terriculamentum, Spectrum, larva. Nicephor. in Ecclesiastica historia fœminam nocturnam Gilo vocari dicit.

Lamiæ. Lamiæ ab antiquis mulieres esse putabantur oculis exemptibilibus, vel dæmonum quædam phantasmata, quæ formosarum mulierum specie assumpta, pueros pariter & juvenes blanditiis allectos devorabant. Philostratus in Apollonio de quodam Menippo scribit mirabilem historiam, vel fabulam, qui adamatus fuerit à lamia. Idem scribit lamias à quibusdam

dam larvas appellari, & lemures, à nonnullis empusas: nutrices pro infantum terriculamento nominare, &c. Chrysostomus Dion in intima Africa feras quasdam esse scribit muliebri facie, quæ & ipsæ lamiæ dicuntur: uberibus autem totoque pectore adeò specioso, ut nullo pictoris ingenio effingi queant, quibus retectis homines in fraudem alliciant, captosque devorent. In Threnis Ierem 4. cap. Lamiæ, dicitur, nudarunt mammas suas, &c. Lamias puerorum terriculamenta esse Apulejus scribit.

Striges. Lamiæ etiam Striges vocantur. Striges aves inauspicatas esse dicunt, quæ infantium in cunis sanguinem sugant: hinc maleficis mulieribus, quas Festus volaticas quoque vocari scribit, volunt nomen esse inditum.

Gorgones. Gorgonis nomen ad puerilia terriculamenta confictum. Gorgones dicunt esse voraces, quales etiam Lamiæ finguntur.

Incubi. Succubi. Ephialtæ & hyphialtæ, Incubi & Succubi, sunt Spectra nocturna vel dæmones insultores. Medici morbum esse dicunt.

Empusa. Empusa, phantasma dæmoniodes, seu Spectrum quod se infelicibus ingerit multifariamque mutat formam, & se meridie plurimùm ostentat. Plura apud Suidam.

Dicelon. Hecatæa. Dicelon, quod ad terrorem incutiendum immittitur: id genus terriculamenta à Græcis Heccatæa dici scribit Apollonius, quòd ab Hecate immittantur seu Proserpina, quæ inde etiam βριμὼ vocatur,

tur, ἀπὸ τοῦ βρεμάειν à terrendo, nimirum quòd terriculamenta nocturna ab ea immitti credebant.

Plutarchus scribit, Acco & Alphito monstrosas fœminas fuisse, per quas matres pueros in officio continebant, & à peccando deterrebant. *Acco. Alphito.*

Cardanus dæmones subterraneos qui fodientes ruina opprimunt, Telchinnes vocat, apud Græcos τελχῖνες vocantur homines malefici, afflati spiritu & furiosi. *Telchinnes.*

Ad hunc ordinem pertinent monstra partim humanam, partim ferinam formam referentia, quæ in sylvis reperta dicunt, & sæpe agricolis apparuisse. Panes & Faunos idem esse dicunt, & in capræ pedes desinere. *Pan. Faunus.*

Satyros quoque humana ferè forma esse referunt: illos qui sunt adultioris ætatis, Silenos vocant. *Satyri. Sileni.*

Onocentaurus animal est monstrosum, quod à parte superiore, hominis speciem habere dicitur, ab inferiore, asini. *Onocentaurus.*

Onosceli apud Plutarchum dæmones sunt asininis cruribus. *Onosceli.*

Hippocentauros finxit antiquitas, superiori parte hominem, inferiore equum referentes. *Hippocentaurus.*

Sphingem animal fingunt esse ἀνθρωπόμορφον. *Sphinges.*

Scylla, Harpyæ, sunt rapaces dæmones vultu virgineo. *Scylla. Harpyæ.*

De hominibus marinis Tritonibus, Nereidibus, Syrenibus, quibus faciem hu- *Triton. Nereides. Syrenes.*

nam vetuſtas attribuit, vide Geſnerum in hiſtoria aquatilium ſuis locis. Marina monſtra reperiri humanam formam utcunque referentia, ex multis authoribus probat. Horum monſtrorum quædam ad ſimiarum genus pertinent, quædam fabuloſa ſunt: poteſt tamen ſub illorum ſpecie Diabolus nihilominus hominibus illudere.

Hæc de vocabulis quibus in tractatione de ſpiritibus & Spectris utendum eſt.

Oſtenta. His conjunxi oſtenta vel præſagia quæ plerunque res magnas præcurrunt. Ideo autem his conjungo, quod magnam cum eis affinitatem habeant. Nam objiciuntur etiam quædam Spectra ſenſibus. Armati conſpiciuntur in terra vel aëre: aliæ item imagines: audiuntur voces, ſtrepitus, crepitus & alia id genus.

Portentum. Quod verò ipſa vocabula attinet, Portentum eſt quod portendit aliquid futurum, ut quum inſolita corpora in aëre apparent, cometæ, ſereno cœlo tonitrua, turbines. Portentum Feſtus dicit eſſe quod licet naturale ſit, rarò tamen ſe oſtendit, & futurum aliquid cum temporis intervallo denuntiat. *Oſtentum.* Oſtentum res aliqua inuſitata, quæ ſtatim futurum aliquid oſtendit Eadem ponunt exempla.

Prodigium. Prodigium, quod etſi naturaliter fit ac ſæpe evenit, ſemper tamen aliquid præſagit mali, quaſi porrò agendum.

Monſtrum. Monſtrum eſt quod contra naturam fit, ut quum naſcitur aliquid membris alterius generis: quod promonſtrum etiam dici-

dicitur, quaſi porro aliquid monſtrans ſive monens. Hæc tamen ſæpe inter ſe confunduntur, & pro eodem ſignificato accipiuntur: nimirum quòd eundem finem habent, nempe res futuras prædicere, vel ſignificare.

Spectra de quibus nos agimus, nihil ad phyſicos pertinent, neque illa quæ his conjunximus. Nam ſi ſubitus fragor, ſonitus, aut fremitus vel ſtrepitus, tanquam tota domus ruat, & alia accidant naturalibus rationibus, ad hanc materiam propriè non pertinent. Cæterùm his præmiſſis, ad rem ipſam Deo duce & authore aggrediemur.

CAP. II.

Melancholici & furioſi, multa ſibi imaginantur quæ revera non ſunt.

COmplures fuerunt omnibus temporibus, qui negarunt Spiritus aut Spectra exiſtere Epicurei quæ de illis referuntur, omnia riſerunt, & pro figmentis ludibriiſque habuerunt, quibus pueri & imperiti atque ſimplices homines terrerentur. Caſſius, qui etiam Epicureus fuit, quum ex Bruti narratione intelligeret, quod Spectrum quoddam vidiſſet, teſte Plutarcho, omnia ad naturales cauſas referre conabatur. In Actis Apoſtol. cap 23. legitur Sadducæos non crediſiſſe futuram reſurrectionem mortuorum: item negaſſe quòd Spiritus & Angeli exiſtant. Hodierno quoque die, multi pii & *Quidam ne ant Spectra eſſe.*

boni viri omnia illa quæ de Spectris ultro citroque dicuntur, fabularum loco habent, partim quòd toto vitæ tempore nulla eis apparuerunt: partim & præcipuè quòd superioribus aliquot seculis homines confictis apparitionibus, visionibus, & miraculis, à Monachis & sacrificulis toties decepti sunt, ut nunc vera quoque pro falsis habeant. Quicquid sit, multis scriptorum testimoniis & quotidiana experientia probari potest, Spiritus & Spectra interdum apparere, multasque res mirandas revera accidere. Certum quidem est, multos sibi falsò persuadere, quòd videant vel audiant Spectra: id enim quod se videre vel audire fingunt, ex melancholia, furore, sensuum imbecillitate, metu, aliisque affe ibus oritur: vel animalia, exhalationes, aliasque res naturales videntes atque audientes fingunt sibi nescio quæ visa oblata fuisse, id quod deinceps multis & illustribus exemplis sigillatim ostendam. Minimè dubitandum est, quin omnia ferè illa, quæ vulgò Spectra esse putantur, nihil minus sint. Interim Spectra & multa alia hujus generis, aliquando cerni & audiri, nequaquam est negandum.

Melancholicorum variæ imaginationes.

Principio nemo inficiari potest, quin homines qui vel natura, vel propter acceptas ingentes calamitates, tristes sunt & melancholici, sibi ipsis res mirandas imaginentur. Interdum sanctè affirmant, se hæc vel illa audire & videre, quæ tamen neque ipsi, neque alii vel vident vel au-

audiunt. Id quod in illis aliquando experimur qui magnis capitis doloribus afficiuntur, aliisque morbis corporis sunt obnoxii, qui pervigiles noctes ducunt, aut motæ mentis sunt. Qui cum hujusmodi hominibus degunt, etsi eorum infelicem conditionem miser ntur, tamen sæpenumerò risum tenere non possunt, si ex ipsis tam absurdas fabulas, res inauditas, & visiones mirandas audiant. Aristoteles scribit in libro suo de rebus mirandis, de quodam mente capto, qui in Abydo urbe Asiæ multis diebus se in theatrum conferens vacuum, sedebat, & non minus manuum complosione testabatur sibi omnia placere, quàm si comœdia vel tragœdia aliqua egregiè fuisset acta. Similem historiam describit Horat. lib. 2. epistolarum de quodam qui Argis in theatrum veniens, idem fecerit quod alter ille: cumque cognati ipsius, medicorum opera eum curassent, indignissimè tulerit, negans se unquam vixisse suavius, quàm quum mentis parum fuisset compos. Athenæus scribit lib. 12. de quodam Thrasilao, qui tam vitiato cerebro erat, ut putaret omnes naves quæ in Piræum portum appellebant, suas esse: recensebat eas, nautas solvere præcipiebat, redeuntibus non aliter gratulabatur, quàm si omnium rerum quibus onustæ erant, dominus esset. Is toto illo tempore quo mente captus fuerat, suavem vitam duxisse se ajebat, donec medicus ab hac insania ipsum liberasset.

Ioannes Sertorius.

Vidi quendam nomine Ioannem Leonardum Sertorium, cui viri honesti & graves, quibus familiariter notus fuit, testimonium perhibuerunt pietatis, qui persuasum habebat, se instar Heliæ miraculo cœlesti probare posse, quòd nostra Religio esset vera & Catholica. Postulavit ab aliquot Rebuspublicis, ut convocarent Euangelicos & Papistas, se enim paratum esse hoc miraculum edere, & nisi omnibus videntibus ederet, nullum supplicii genus recusabat

Vide Ludo. Calium l. 7. antiquiatum. cap. 2.

Eadem est aliorum quoque ratio qui mente capiuntur: vel quòd rem aliquam diu multumque in animo suo volutarunt, ut ingeniosis artificibus interdum accidere solet: vel quòd diuturno morbo laborarunt, vel quòd amoribus ardent, &c. Illi omnes mira tractant. Invenies aliquem, qui sibi videtur taurinis cornibus armatus esse alii sibi videntur vasa esse fictilia, ideoque loco cedunt, ne confringantur. de tali quodam scribit Galenus lib 3. de locis affectis 6. cap. & item lib. 4. cap. 1. Alii se credunt mortuos, alii sibi videntur magni principes, alii viri eruditi, alii Prophetæ & Apostoli, deque rebus futuris vaticinari conantur. Idem scribit de Phreneticis in libro de sympt. diff. cap . de Theophilo quodam medico, cui reliqua prudentia supererat, & disputandi & præsentes exactè noscendi: cæterum tibicines quosdam Angulum domus ubi decubuit occupasse, assidueque sonare, tum pulsare putabat,

bat, atque hos ſe intueri rebatur, partim illic ſtantes, partim ſedentes, adeoque ſine intermiſſione ſonantes, ut neque noctu neque interdiu uſquam vel minimum tempus quieſcerent: exclamare igitur non ceſſabat, ac jubere ut domo ejicerentur. Idem poſtquam planè convaluit, tum reliqua omnia quæ quiſque dixiſſet feciſſetve narrabat, tum imaginationis de tibicinum tædio meminerat.

Lycantropia. Paulus Ægineta ſcribit lib 3. cap. 15. quòd Lycantropia (inſaniæ genus eſt) correpti per noctem domo exilientes, lupos per omnia imitentur, & quoad diluceſcat circa defunctorum monumenta plerunque verſentur. Alias quoque Satan hoſtis humani generis, homines decipit, ut ſibi videantur eſſe beſtiæ. De qua re legitur apud Auguſt. Geneſ. ad literam. 7. cap. 11. Morſi à rabidis canibus aquas formidant: hunc effectum Hydrophobiam appellant. *Hydrophobia.* de quo Ægineta lib 5. cap. 3. tradit, quòd hoc malo laborantes, fugiant aquam intuentes, admotique: alii humorem prorſus omnem averſentur. Eſſe qui canum inſtar latratus edant, & intervenientes morſu impetant. Rufus timoris cauſam oſtendens, canis à quibus demorſi ſunt Spectrum in aquis cernere ipſos opinari dicit.

Ephialtes Incubus. Ephialtes, quem Incubonem vocant, morbus eſt ventriculi, de quo conſule Paulum Æginetam lib. 3 cap. 16. Multi verò qui eo corripiuntur credunt ſe opprimi ab homine prægrandi, qui os manibus

nibus vehementer ipsis comprimat ne exclamare queant: brachia & crura movent, ut illum à se depellant, sed frustra. Quidam inani phantasia ducti, credunt illum à quo opprimuntur, paulatim & quasi ex insidiis per lectum ascendere: mox iterum descendere: videntur sibi eum etiam audire. Alio nomine hic morbus πνιγαλίων & πνιγάμων dicitur.

Furiosi. Furiosi qui usum rationis penitus amiserunt, aut permissu Dei à cacodæmone vexantur, quos Euangelica historia δαιμονιζομένους vocat, mira agunt, de multis visionibus loquuntur, rebusque variis, fallit eos visus ut unum pro alio intueantur: id quod in Ptochodochiis experimur, in quibus furiosi & maniaci custodiuntur. Ajax legitur tam graviter tulisse quòd Vlyssi arma Achillis adjudicata fuerunt, ut præ dolore in amentiam versus, evaginato gladio in gregem porcorum insilierit, existimans sese cum Græcorum copiis confligere. Tum duos majores porcos à trabibus suspensos flagris cecidisse, additis conviciis: existimans hos esse Agamemnonem & Vlyssem, quorum illi ut judici, huic ut victori potissimum irascebatur. Postea sibi restitutus pudore manus sibi intulit. In præliis sæpe factum est, ut militibus ad insaniam redactis extorquenda fuerint arma, eò quòd suos hostium loco haberent, & in eos impetum facere conarentur. Tertull. dicit, Qui insaniunt, alios in aliis vident, ut Orestes matrem in sorore, Ajax Vlyssem

in

in armento, Athamas & Agave in filiis bestias, &c.

CAP. III.

Meticulosi homines fingunt se Spectra videre & audire.

QVæ de insanis, melancholicis & furiosis dicta sunt, de meticulosis quoque possunt intelligi. Etenim si quis natura meticulosus est, vel propter ingentia pericula, vel alias causas metu percellitur, etiam multas res mirandas sibi imaginatur, quæ revera non sunt: præcipuè si quid atræ bilis accedat. Mulieres quæ plerumque natura meticulosiores sunt viris (hinc D. Petrus, cùm de officio conjugum loquitur, in priore Epistola, eas vas imbecillius vocat) frequentius sibi persuadent quàm viri, se hæc & illa vidisse vel audivisse. Iuniores item, quia plerunque sibi metuunt. Si in mensa aliqua mentio fiat spectrorum & lemurum, mulieres & pueri aliquando vix soli audent egredi ex conclavi, metuentes ne quid eis occurrat: si strepitum aliquem audiant, putant Spectra sibi à tergo esse, propter vanam persuasionem. Ignavus miles, putat hostiles copias numerosiores esse, quàm sint: strepitus folii quod movetur, (id quod Dominus in Lege sua Populo Israëlis, nisi officium fecerint, comminatur:) ita territat eum, ut se in pedes conjiciat. Si vel picum arborem rostro tundentem audiat, existimat hostem

Imaginatio metu læditur.

ſtem cervicibus imminere: ſi vel mus ſe moveat, ſtatim animum deſpondet. Fortem verò & animoſum militem hæc & alia nihil perturbant. Interdum verò in fuga etiam fortes milites, à ſuis dilapſi, ita perturbantur animo, ut amicos hoſtium loco habeant, nec ſciant ubi terrarum degant, & quonam ſe vertant: quæ omnia metus efficit.

Plutarchus ſcribit in libello ſuo de ſera numinis vindicta, mirabilem & memorabilem hiſtoriam de Beſſo quodam. Is quum patrem interfeciſſet, delituit longo tempore. at quum aliquando cœnatum iret, nidum hirundinum haſta impellens deturbavit. Quumque cœnantes hanc ejus crudelitatem deteſtarentur (averſamur enim illos qui aviculas & alia animantia divexant, exiſtimantes eos ſævos & crudeles eſſe Nonne, reſpondit, jamdiu falſum teſtimonium adverſus me ferunt, clamantes me patrem meum interfeciſſe? Præſentes admiratione ducti, hæc verba ad Regem detulerunt, qui tormentis eum ſubjecit, reque diligenter diſcuſſa, parricidii pœnas de eo ſumpſit. Hinc colligis quid metus poſſit: hirundines loqui non poterant, tamen ille ſibi perſuaſit quòd parricidium ſibi exprobrarint. Ita multi ex metu imaginantur ſe videre & audire multa, quum ſint meræ nugæ.

Theodoricus Rex putat ſe Symmachū videre.

Procopius in belli Italici principio tradit, Theodorico cœnanti, poſt occiſos egregios viros Boëthium & Symmachum ſocerum hujus, quum eſſet caput piſcis ob-

oblatum, horrendam in illo viſam Symmachi faciem, quæ labro inferiore mordicus apprehenſo, ſibi torvis oculis minaretur, ideoque Regem pavore conſternatum, in morbum incidiſſe, ex quo poſtea obierit.

Quin metus ſi immodicus ſit, efficit ut illa quæ nobis conſolationem afferre debebant, horreſcamus. Exemplo nobis ſunt ipſi Apoſtoli domini noſtri Ieſu Chriſti Matth. 14. cap. qui cum noctu in lacu maximo in periculo verſarentur, valde conſternati ſunt videntes Chriſtum aquæ inambulantem ſibi appropinquare. putabant enim ſe videre Spectrum, & præ metu clamabant. Dominus verò veniebat ut eo ex præſenti periculo liberaret. Poſt reſurrectionem, quando vero ſuo corpore eis apparebat, valdè territi ſunt, &, ut Lucas ſcribit, putabant ſe ſpiritum videre. Dominus itaque conſolatur & erigit ipſos, dicens. Videte manus meas & pedes meos, quia ego ipſe ſum. Contrectate me & videte: quia piritus carnem & oſſa non habet, ſicut me videtis habere. illi præ gaudio credere non poterant & mirabantur. Hoc loco vides pavore factum eſſe, ut diſcipuli dominum ipſum, Spectrum eſſe putaverint. Mirari itaque nemo debet, ſi nos quoque metu impediti, unum pro altero habeamus, nobiſque perſuadeamus quod ſpiritus viderimus, ubi nulli fuerunt

Qui forti & excelſo animo ſunt, & ab omni metu vacui, rarò vident Spectra. *Fortibus &*

De

animosis raro Spectra apparent.

De Scythis gente montana & bellicosa (à quibus Turcæ suam originem ducere creduntur) traditur, quòd eis nulla Spectra appareant. Leones memorant larvis non terreri: sunt enim animosi & impavidi.

CAP. IV.

Qui imbecillo visu sunt & auditu, sibi imaginantur multa quæ revera non sunt.

QVi visu sunt imbecilli, etiam sæpenumero ita falluntur, ut unum pro alio aspiciant. Lusciosi, à Græcis μύωπες dicti, qui rem aliquam nisi propiùs oculis admotam non vident, (quales ferè sunt studiosi bonarum artium, qui diurna & nocturna manu libros versant) tantùm falluntur visu, ut ipsos sæpe pudeat dicere quid se vidisse putarint Physica etiam ratione fit, ut remus in aqua fractus putetur: & turris quadrangula de longinquo, rotunda.

Ebrii mira vident.

Qui immodicè vinum bibunt, ita ut oculi eorum caligare incipiant, & ex capite prominere, instar leporum quos de pertica suspensos per milliare unum & alterum gestavimus, longè alia vident quàm sobrii. Putant se videre geminas lucernas positas in mensa, quum unica tantùm sit: poculum accipere volentes, aberrant. Pentheus in Bacchis Euripidis dicit se duos soles videre, binas item Thebas. cerebrum enim ipsius perturbatum erat. Vulgare illud est, ut si vinum

vicit.

vicit, omnia inverti videantur arbores ambulare, montes moveri, fluvii sursum ferri, &c.

Solomon in Proverbiis suis capite 23. omnes dehortatur ab ebrietate, adjiciens quæ incommoda ex ea nascantur, & inter alia dicit, Oculi tui videbunt extraneas, nempe visiones, & mirabiles apparitiones. Nam ut meticulosi sibi mirabilia imaginantur, ita etiam ebrii, qui visum suum dedita opera corrumpunt.

Et quanquam Deus in aëre, & in terris, multa prodigia edat, ut hominibus socordiam excutiat, eosque ad veram pœnitentiam provocet: nihilominus tamen credendum est homines ebrios, qui in multam noctem ad mensam desident, non raro dicere sibi hanc vel illam visionem objectam esse, se hoc vel illud prodigium vidisse, quum prorsus fallantur. Etenim si tempestivè, ut decebat, domum rediissent, neque vino se oneraslent, nihil illius generis eis apparuisset. Oculi enim ipsorum non fuissent corrupti. Nonne fit, ut quum aliqui mero incaluerunt, unum pro alio aspiciant, à quo sibi læsi videntur verbis vel factis, & statim arreptis armis impetum in eos faciant? Locus Solomonis jam adductus etiam hunc sensum potest habere: Oculi tui videbunt extraneas, nempe mulieres, nimirum ad concupiscendum eas. Experientia enim docet, ebrios sæpenumerò matronas & virgines de stupro compellare, quod sobriis ne in mentem quidem veniret. Vinum

num immodicè sumptum, fomes est audaciæ atque libidinis.

Quidam vident seipsos. Aristoteles scribit quosdam propter oculorum imbecilles spiritus, in aere proximo (nimirum ut in speculo) suam quandam imaginem contemplantes, existimare sese suos vidisse manes: atque ita suam, quod dici solet, umbram metuunt Nonne homines, etsi in locis obscuris videre nihil possunt, tamen sibi imaginantur, quòd varia simulachra & colores videant? illa ipsa quæ cernimus, imaginamur nobis longè alia esse quàm sunt.

Notum est oculorum aciem ita posse perstringi, ut omnino putemus aliquem gladium vorare, expuere pecuniam, carbones & alia: aliquem vesci pane, & expuere farinam: aliquem bibere vinum, quod postea ex fronte profluat: unum alteri caput abscindere, quod postea in suum locum restituat. gallum gallinaceum trahere ingentem trabem, &c.

Adhæc rebus naturalibus, ut suffimigationibus, & aliis effici potest, ut sanctè affirmares, omnes quotquot ad mensam sedent, carere capitibus, vitem se extender per conclave, quum mera sit impostura. Hac de re libri publicè extant.

Eadem est ratio auditus aliorumque sensuum Illi quorum auditus vitiatus est, videntur sibi interdum audire vehementem ventum, violentam tempestatem, crepitum flammarum, fluviorum subitò auctorum strepitum, cantum & instru-

instrumenta musica, campanarum tinnitum, quum hæc & alia tantùm auditus vitio fiant Alii qui cum illis versantur, & integro sunt auditu, nihil penitus illarum rerum audiunt.

Aliquando auditur aliquid revera, ut crepitus parietum lignEorum & alia, quæ sunt signa physica tempestatis secuturæ. Loca etiam sunt cava è quibus spiritus emittitur, qui per fistulas sonum suavem reddit, veluti cantum, ut homines in admirationem trahat.

In litoribus quoque modicè curvis, idem fieri apud Physicos legimus. Fallitur etiam auditus, ut quum putamus nos audire tonitrua, quum sit plaustrum.

Sunt qui putent se aliquid contrectasse, & falluntur. Febri laborantes si bibant vinum optimum & dulcissimum, putant felle amarius esse: si bonis jusculis vescantur, putant insipida esse. Id verò non fit vitiò coqui, sed palati & stomachi morbo corrupti. Nam quibus bilis redundat, illis amara videntur omnia. Ita fit ut quis putet se Spectra videre, audire, palpare, vel se ab eis palpari: quum res secus habeat, quod tamen illi nemo facilè persuaserit. *Tactus fallitur.*

Si metus & imbecillitas visus, aliorumque sensuum concurrant, multa homines statim mirabilia sibi fingunt, etiam falsissima firmiter credunt, neque possunt à sua sententia ullis rationibus dimoveri. *Imbecillitas visus & metus.*

Legimus non singulos tantùm homi-

nes, sed aliquando totos exercitus ita deceptos fuisse, ut putarint hostes sibi imminere, quum nemo adesset. Hinc horribiles aliquando fugæ factæ sunt.

Comminæus vir equestris ordinis, diligens historicus, in fine libri primi de rebus gestis Ludovici XI. Galliarum Regis scribit Carolum Ducem Burgundiæ & alios principes, quum exercitum ad Lutetiam admovissent, per indicium cognovisse, quòd Rex postero die cum omnibus suis copiis eos adoriri constituisset: sequente die Carolum præmisisse equites speculandi causa: qui quum cœlum obscurius esset, putarunt se eminus videre ingentem numerum hastarum: progressos longius, cœlo jam sereniore, cognovisse eum locum, in quo arbitrati erant regem copias omnes atque vires habere coactas, consitum esse præ altis carduis, qui ex longinquo hastarum speciem præbebant. Nox enim fallit homines. Non itaque mirum cuiquam videri debet; siquando iter facientes, vel appetente, vel intempesta nocte, lapides, truncos, arbusta, & alia pro Spectris & lemuribus habeant.

In posteriore libro Regum legimus cap. 3. Moabitas post obitum Achabi regis, à Ioramo ejus filio defecisse: quam ob causam ille Iosaphatum solicitavit de ferendo sibi auxilio, omnibusque suis copiis bellum Moabitis inferre constituit, ut eos ad obedientiam reduceret. His auditis Moabitæ omnes quotquot arma

ferre

ferre poterant, excitarunt ut sese defenderent. Cùm autem Moabitæ summo mane contra hostes exirent, & orto sole aquas, quas Deus miraculo eduxerat, putarent rubras esse, dixerunt: Reges inter se commissi sunt, & mutuis vulneribus ceciderunt. Cumque accurrerenr, nullo ordine, ad diripiendum Israëlitarum castra, ab ipsis ex inopinato cæsi sunt. Hoc loco vides totum exercitum, aquas pro sanguine habuisse.

CAP. V.

Multi terrent alios, ut putent se Spectra vidisse vel audivisse.

ADhæc sæpenumerò accidit, ut non solùm homines faceti, sed & malitiosi mutato habitu aliis terrorem incutiant. Vulgare hoc est apud nonnullos, ut aliquis certo anni tempore, reticulo aut persona adducta capiti, filios exterreat, quò assiduè laborent, & parentibus morigeros sese præbeant: postea eis dicunt, empusas, lamias & mormolycias conspici: illis persuasissimum est rem ita habere, & plerunque miserè sibi metuunt. *Lamia.* Cæterum non semper conducit, pueros ita terrere: aliquando enim ex metu in morbos graves incidunt, & noctu dormientes clamant. Solomon pueros si officium suum negligant, virga castigandos esse docet, & ita metum illis incutiendum: non dicit persuadendum illis,

quòd

quòd vorandi ſint ab empuſis, fœmina nocturna, aut aliis monſtris.

Interdum juvenes hilares & jocoſi veſtes induunt quibus Diabolos referant, vel alioqui linteaminibus ſeſe involvunt, ad alios terrendum. In quos ſi ſimplices homines incidunt, non dubitant quin malos ſpiritus aut Spectra quædam conſpexerint. Non tamen ſemper tutum eſt alios hujuſmodi jocis & ludis fallere: quàm enim malè hoc multis ceciderit, exemplis oſtendi poſſet. Vſitatum eſt, ut juvenes jocoſi unà iter facientes, noctu in diverſoriis, funem alligent ſpondæ, vel ſtragulæ veſti, vel ſub ſpondam ſe abſcondant, ſeque Spectrum umbram eſſe ſimulantes, alios ludificent. Accidit apud nos Tiguri, ut juvenes hilares, mutato habitu in campo Eccleſiaſtico choreas duxerint, & unus ex illis oſſibus pheretrii inſtar tympani pulſarit. Quidam his viſis mox per totam urbem divulgarunt, ſe mortuorum choream vidiſſe, periculumque eſſe ne maxima peſtis mox ſubſequutura ſit.

Chorea lemurum. Ad hæc omnes norunt, ſcorta & ſcortatores ſub hoc prætextu interdum longo tempore rebus Venereis operam dediſſe, & domeſticis perſuaſiſſe, lemures in domo vagari, ne ipſi ἐπ' αὐτοφώρῳ deprehendi poſſent, ſed optatis amoribus fruerentur. Non ſemel tales ſpiritus à magiſtratibus comprehenſi, & publica infamia affecti ſunt. Fures quoque ſub hoc prætextu ſæpe nocturno tempore alios expilarunt,

larunt, qui quum putarent se audire Spectra, fures illos non abegerunt.

De hoc jam nihil dicam quòd malus spiritus per res naturales, quarum mirandas virtutes novit, mira efficere, hominumque sensus fallere potest.

CAP. VI.

Sacrifici & monachi simularunt se spiritus esse: quomodo Mundus sub hoc prætextu Paulinam, Tyrannus multas nobiles & honestas matronas stuprarit.

His accedit quòd omnibus seculis alii qui sacerdotes extiterunt, qui res miras exercentes, & magicis artibus operam dantes, stultos homines, qui illos maximi fecerunt, variis modis dementarunt, ut magnam vim argenti colligerent & voluptatibus indulgerent. Hac de re aliquot historias, ut homines pii cautiores evadant, subjiciam.

Iosephus Historicus lib. 18. antiquitat. cap. 4. magnum facinus recitat. quod tempore Tyberii Cæsaris Romæ sub prætextu sacrorum Isidis accidit. Recitabo historiam ex interpretatione Gelenii viri doctissimi. Erat Romæ Paulina mulier, non minus probitate morum, quàm natalium claritate illustris: adhæc opulenta & formosa, ut quæ esset in ipso ætatis flore, sed imprimis ornata pudicitia. Nupta autem erat Saturnino viro tali conjuge dignissimo. Hujus amore captus est *In veteri transl. 18. c. 7.*

Decius Mundus, juvenis non obſcurus in equeſtri ordine: & quoniam major erat fœmina, quàm quæ poſſet corrumpi muneribus eò magis accendebatur amantis inſania, ita ut offerret ei pro unica nocte ducenta drachmarum millia. (Drachma Attica & denarius Romanus vulgò putantur idem eſſe: & octo cruciatis Budæus æſtimat. faceret igitur hæc ſumma circiter 2600. florenos ſecundùm ejus æſtimationem) ac ne ſic quidem valens eam flectere, non ferens amoris impotentiam, decrevit vitam ſimul & amorem finire inedia. Hoc ejus propoſitum non fefellit Iden libertam Mundi paternam variis inſtructam ſed non probatis artibus, quæ indignè ferens obſtinationem juvenis, blanda oratione conventum animare conata eſt, ſpem faciens effecturam ſe, ut potiatur Paulinæ complexibus. Cumque ille preces ejus libenter acciperet, ait ſibi opus quinquaginta tantùm drachmarum millibus ad expugnandam mulieris pudicitiam. Ita refocillato juvene, & accepta quantam petierat pecunia novam doli viam ingreſſa eſt, videns Paulinam non capi pecuniis. Sciens porrò eam vehementer addictam Iſidis cultui, tale quiddam comminiſcitur. Conventis aliquot ex ejus ſacerdotibus, accepta fide ſilentii, & quod efficaciſſimum eſt, oſtentato præmio, in præſens viginti quinque millibus, & alteris totidem poſt navatam operam, indicat eis amorem juvenis, rogans ut omnibus modis anniterentur

eum

eum reddere voti compotem. Illi auri cupidine tacti, benignè sunt polliciti: quorum natu maximus properè se ad Paulinam contulit, & admissus impetratoque absque arbitris colloquio, venire se ait missum ab Anubide (Anubis canino capite unà cum Iside colebatur) capto ipsius forma, & jubente ut ad se veniat. Illa libenti animo accepit nuntium: moxque jactabat se apud familiariter notas mulieres, quòd dignata sit amore Anubidis: marito quoque indicat condictam sibi cœnam & cubile Anubidis: (per pulvinaria apud scriptores quidam intelligunt lectulos qui sternebantur in templis in honorum Deorum.) Ideò facilius concessu est, quod cognita & probata viro esset conjugis pudicitia. Itaque in templum proficiscitur, & post cœnam instante somni tempore, inclusa per sacerdotem, tenebris conciliantibus in latentem ibi Mundum incidit: totamque eam noctem obsequuta est juveni, Deo se gratificante existimans. Eo deinde abeunte, priusquam sacerdotes doli conscii surgerent, Paulina manè ad maritum reversa, congressum cum Anubide prædicat, & idem apud amicas quoque magnificis verbis exaggerat. Illis nec credere libebat rei naturam considerantibus, non mirari tamen non poterant, ob insignem mulieris pudicitiam.

Die deinde post rem patratam tertia, Mundus adamatæ fortè fortunâ obvius: ô factum bene Paulina, inquit, quòd &

ccIↃↃ mihi servasti, quæ potuisti tuis facultatibus addere, & morem nihilominus meæ voluntati gessisti. nihil enim mea refert, quòd Mundum contempsisti, quandoquidem prætextu Anubidis optata voluptate expletus sum: atque his dictis abiit. At mulier tum primùm deprehenso flagitio, vestem sibi lacerat, & re tota ad maritum delata, obsecrat ne tam insigne ludibrium impunitum sinat. maritus porrò imperatori totum significat. Tyberius postquam accuratissima inquisitione didicit omnia, sacrificos illos impostores in crucem egit, unaque Iden inventricem hujus sceleris, cujus præcipua opera fuit in corrumpenda pudicitia mulieris: dirutoque templo statuam Isidis jussit mergi in Tyberim. Mundum autem mitiore pœna exilii castigasse contentus est, crimen ejus in cupidinis impotentiam referens.

Ex hac historia promptum est colligere, quomodo Satan Gentiles fascinarit: & quomodo sacrifici ipsorum persuaserint illis quòd dii apparentes, hæc vel illa dixerint, quæ tamen falsissima fuerunt: sub cultus Deorum prætextu, rebus pessimis vacarint. Quoties enim putabimus eos turpissima perpetrasse, quanvis res non fuerit in apertum producta? Quòd si illi effecerunt ut Mundus optatis amoribus potiri posset, non est dubitandum quin sæpissimè ipsi quoque sub prætextu sacrorum, aliorum filias & uxores constuprarint; alioqui hic dolus non

tam

tam ſtatim eis in mentum veniſſet. Hæc matrona non fuiſſet tam bene contenta, niſi idem antè cum aliis matronis factum fuiſſet: neque maritus ipſius permiſiſſet eam in templo pernoctare. Quid opus erat deos lectiſternia in templis habere, quum certum ſit eos in illis non jacuiſſe? Diſcunt etiam principes exemplo Tyberii quantumvis ſcelerati tyranni, quomodo tales nebulones coërcendi ſint.

Huc facit hiſtoria quam Ruffinus preſbyter Aquilienſis in Eccleſiaſticæ hiſtor. lib. 11. cap. 25. deſcribit, Sacerdos erat apud Alexandrinos (in Ægypto) Saturni, Tyrannus nomine. Hic quaſi ex reſponſo numinis, adorantibus in templo nobilibus quibuſque & primariis viris, quorum ſibi matronæ ad libidinem placuiſſent, dicebat Saturnum præcepiſſe, ut uxor ſua pernoctaret in templo. Tum is qui audierat, gaudens quod uxor ſua, dignatione numinis vocaretur, exornatam comptius, inſuper & donariis onuſtam (ne vacua ſcilicet repudiaretur) conjugem mittebat ad templum. In conſpectu omnium concluſa intrinſecus matrona, Tyrannus clauſis januis & traditis clavibus diſcedebat. Deinde facto ſilentio per occultos & ſubterraneos aditus, intra ipſum Saturni ſimulachrum patulis erepebat cavernis. Erat autem ſimulachrum illud à tergo exeſum & parieti diligenter annexum. Ardentibuſque intra ædem luminibus, intentæ ſupplicantique mulieri vocem ſubitò per ſimulachrum æris con-

De tyranno ſacerdote.

cavi proferebat, ita ut pavore & gaudio infelix mulier trepidaret, quòd dignam se tanti numinis alloquio putaret. Postquam verò quæ libitum fuerat, vel ad consternationem majorem, vel ad libidinis incitamentum disseruisset numen impurum, arte quadam linteolis obductis, repentè lumina extinguebantur universa. Tum descendens obstupefactæ & consternatæ mulierculæ adulterii fucum prophanis commentationibus inferebat Hæc cum per omnes miserorum matronas multò jam tempore gererentur, accidit quandam pudicæ mentis fœminam horruisse facinus, & attentius designantem cognovisse vocem Tyranni, ac domum regressam, viro de fraude sceleris indicasse. Ille de injuria conjugis, imò potius sua ardentius inflammatus, inscriptum Tyrannum ad tormenta deducit. Quo convicto atque confesso, cæterisque fraudibus revelatis pudor omnis & dedecus Paganorum pervaserat domos, adulteris Matribus, incestis Patribus, liberis spuriis deprehensis. Quibus divulgatis & proditis, raptim cum simulachris & ædibus excindebantur & crimina. De Numa Pompilio legitur quòd simularit congressus cum Ægeria nympha, ut suis legibus authoritatem conciliaret.

CAP.

CAP. VII.

Timotheus Ælurus se Angelum mentitus, episcopatum invasit: quatuor monachi ordinis Prædicatorum Bernæ multas apparitiones finxerunt.

FErri aliquomodo posset, si hæc apud gentiles duntaxat accidissent, qui caruerunt verbo Dei, nisi inter Christianos quoque similia sæpe evenisse compertum haberemus, & ni metuendum esset, hodie quoque multa hujusmodi accidere. Lippis enim & tonsoribus notum est multos præsertim ex Monachis & sacrificulis magos, excantatores & necromantios fuisse, qui & Spectra multa, miracula, & animarum colloquia fingere potuerunt.

Theodorus Lector, collectaneorum ex historia Ecclesiastica lib. 1. scribit de Timotheo Æluro quod antequam occideretur Proterius Alexandrinus Episcopus, ad Episcopatum aspirans, noctu nigra veste indutus obierit cellas Monachorum: & singulos nominatim appellando, respondentibus dixerit, se ministerium Dei spiritum monere, ut à Proterio omnes sejuncti Timotheo se conjungant, hisque dolis & fraudibus Episcopatum adeptum magnas turbas movisse in Ecclesia.

Hoc loco non possum mihi temperare quin paucis, quantum ad præsens negotium pertinet, recitem memorabilem historiam de quatuor Monachis prædicatorii ordinis (qui Bernæ Helvetiorum, anno à

à nativitate Domini MDIX. ultimo die mensis Maij cremati sunt) quibus artibus simplicem quendam fraterculum, quem recens in suum Monasterium susceperant, circunvenerint: qua de re illo ipso tempore, quo hæc facta sunt, multi libelli Latina & Germanica lingua prodierunt, qui adhuc extant, Magna erat concertatio inter Monachos ordinis Prædicatorum & fratres Minores, vel Franciscanos, de conceptione Mariæ virginis, Prædicatores asserebant ipsam, ut & alios homines, in peccato originali conceptam esse. Franciscani id negabant & pernegabant. Tandem res eò recidit, ut Prædicatores falsis miraculis suam opinionem stabiliendam & confirmandam sibi proponerent deliberatione facto in quadam synodo (capitulum ipsi vocant) Vimpenii oppido Germaniæ habita, ubi commodus & opportunus ad hanc rem locus inveniri posset: tandem Bernam Helvetiorum, quòd gens simplex ibi esset & bellicosa, sibi delegerunt, Quatuor igitur primarii ordinis in Monasterio Prædicatorum Bernæ telam ordiebantur: & quoniam Supprior, unus ex his quatuor, artis magicæ peritus erat, adjurabat cacodæmonem, ut unà cum ipsis consilium iniret, quo pacto rem commodè possent conficere. Is specie Æthiopis apparens, omnem suam illis operam hac conditione promittebat, si sese illi dederent: id quod non gravatè fecerunt, datis ei chirographis proprio sanguine conscriptis.

Opportunè autem accidit ut illis ipsis diebus Ioannes Iezerus homo simplex, artificio sarctor, in ordinem ipsorum cooptaretur, qui proposito ipsorum commodus videbatur. tentabant ipsum jacientes lapides in ejus cubiculum, nocturno tempore, excitantes strepitum, simulantesque se spiritus esse.

Res ab initio non malè eis cessura videbatur Die quodam veneris Supprior involvens se linteo unà cum aliis spiritibus, quos ad hoc magicis artibus evocaverat, irrumpebat in cellam fraterculi illius, magno impetu & fragore, simulans se opem ab eo multis cum lacrymis petere. Aquam verò lustralem & reliquias sanctorum illi jam antè in cellam illius reposuerant. Frater ille exterritus, negabat se opem illi posse ferre, commendans ipsum servatori Christo & matri ipsius. Spiritus respondit in ipsius & fratrum facultate positum esse, ut his malis liberetur, si per octiduum singulis diebus ad sanguinem usque seipsum flagellaret, & octo missas in sacello D. Ioannis celebrari in ipsius gratiam curaret, & interea dum celebrarentur, brachiis extensis humi jaceret. Significabat illi, quod sequente die Veneris vel feria sexta ante intempestam noctem maximo impetu rediturus esset, monens ipsum ne consternaretur: Diabolos enim ipsi, quippe sancto viro, nihil posse obesse. Stolidus ille postero die ipsis coryphæis rem omnem detexit; obsecrans ut sibi adessent,

ſent, quò miſera illa animula poſſet liberari.

Res ſtatim per totum oppidum divulgata eſt. publicè pro ſuggeſtu illis de rebus ſermones à Monac is habiti ſunt: laudabant ſanctitatem Ordinis ſui, quæ vel ex hoc perſpici poſſet, quòd ſpiritus ille ab ipſis non ab impiis & temulentis Franciſcanis opem expeteret, Tempore conſtituto rediit ſpiritus ille comitatus aliis malis ſpiritibus, magno tumultu in fratris cellam, qui adjurans ipſum de quibuſdam rebus interrogabat. Spiritus narrabat quiſnam eſſet, & quas ob cauſas tam miſerè vexaretur. Gratias agebat cùm ipſi, tum patribus ipſius, quòd ejus cura tangerentur, adjiciens. Si adhuc miſſas triginta, quatuor vigilias celebrarent, & ipſe adhuc ſemel ad ſanguinem uſque virgis ſeipſum caſtigaret, ſe ex maximis cruciatibus, quos annis 160. jam continuatis pertuliſſet, prorſus liberandum eſſe. De rebus quoque aliis mirandis cum eo conferebat, quas nihil attinet hoc loco referre. Poſtea ſpiritus ille iterum Fratri apparuit, & ordinem Prædicatorum aliis omnibus antetulit, ſignificans multos ex illis qui huic ordini adverſati fuiſſent, in purgatorio atroces pœnas luere. Bernam quoque funditus evertendam niſi Franciſcanos ejiceret, & ab annuis penſionibus quas à Rege Galliæ accipiebant, ſibi deinceps caverent. Quædam etiam commemorabat quæ Fratri eveniſſent. quæ omnia ab ipſo per Confeſſio-

fessionem auricularem expiscati fuerant. Gratias simul agebat fratri, pro beneficio liberationis, significans ei quod in septimum Angelorum Chorum receptus esset, ibi missas celebraturum pro benefactoribus suis. Postea alia quadam nocte, alius habitu muliebri veniens, dicebat se Barbaram esse, cujus cultui addictus fuisset, & significabat apparituram ei divam Virginem, atque ad quæstiones illas responsuram quas unus ex Monachis ei in scheda quadam conscripserat. Hæc Barbara promittebat se Mariæ Virgini daturam schedam illam, quam mox postea mirabiliter signatam in loco quodam sacro reperturi essent. Frater suis patribus rem omnem detexit, confiteri volens peccata sua, ut apparitione divæ Virginis dignus efficeretur*: jubebat eos schedam in loco sacro quærerere: tandem invenerunt eam in ciborio, ut vocant, ubi eam antea reposuerant. Ferebant eam in summum altare dicentes signatam esse Christi sanguine, & lucernas sua sponte accensas fuisse. Matutino tempore apparebat Maria Fratri, multa referens quam filius ejus Iesus eam jussisset illi recitare: nempe Iulium Papam sanctum illum virum esse qui duos Ordines inter se conciliare & festum pollutæ conceptionis Mariæ instituere deberet. Se enim Papæ illi, crucem quatuor guttis sanguinis filii sui signatam missuram, in testimonium quod in peccato originali concepta sit: aliam crucem quinque guttis sanguinis signa-
tam

ram reperiendam in ciborio, quam Romam mittere debeant. Pontificem enim largis indulgentiis eam confirmaturum; & Bernam remissurum; & alia hujus generis, de quibus multa ultro citroque dicebantur & scribebantur.

Maria illa in testimonium prædictarum rerum clavum ferreum adegit per manum Fratris, dicens. Hoc vulnus, die quo filius meus crucifixus est, & in festo corporis filii mei renovabitur. Deinde encausticam aquam magicis artibus pararunt qua sensum illi adimentes, alia vulnera quatuor ei impresserunt: postea quum sibi restitueretur, dicebant circa ipsum nescio quid sancti apparuisse. Quumque multi confluerent, ut novum illum Christum viderent, instruebant ipsum (agrestibus enim erat moribus, quo pacto se gerere deberet. Quumque potionem illi dedissent quæ eum sensu spoliabat, & efficiebat ut spumaret, dicebant ipsum luctari cum morte, sicut Christus in monte Oliveti. Postea alius apparebat ei, multa referens, sed frater agnita ejus voce, omnia suspecta habere cœpit, illumque à se repulit. Sequenti nocte apparebat ei Prior, dicens se Mariam esse, de qua antea dubitasset, & ad omnem suspicionem depellendam se hostiam corporis filii sui ipsi offerre (offerebat autem ei hostiam tinctam veneno) ne deinceps putaret se spiritum malum videre: dicebat etiam se afferre vitreum vasculum plenum sanguine filii sui, quo & ipsum
&

& Monasterium donaret, Frater qui hanc quoque apparitionem suspectam habebat, respondit, Si non es malus spiritus recita mecum orationem dominicam, & salutationem angelicam. Prior recitabat orationem dominicam, postea dicebat loco Mariæ, Salutate ego sum Maria gratia plena, Dominus mecum, &c. Frater cognita voce Prioris, arrepto cultro vulnus ei inflixit, quumque ille se defenderet, frater fortiter illum repulit.

His peractis Supprior sperans se illa quæ illi duo perdidissent, restituere posse, apparebat fratri, eum, quòd tam in humaniter divam Virginem tractasset, adjiciens: Iussus sum tibi indicare quòd vera vulnera Christi in corpore tuo habeas, quæ neque ego, neque Franciscus habemus. idque multis verbis. Cæterùm frater ita eum excipiebat, ut statim fuga salutem quæreret. Quoniam verò frater nolebat amplius ludibrio ab eis haberi, anxii & perturbati, habito consilio, dicebant ei, se quidem liberè fateri, quòd aliquot apparitiones mentiti fuissent, non alio consilio, quàm ut in religione permaneret, summam tamen negotii veram esse, neque debere eum dubitare, quin vulnera Christi in corpore suo gereret. Et quandoquidem res jam invulgata esset, rogabant ne tergiversaretur, alioqui ignominia afficiendum Ordinem, & unà cum ipsis magnum periculum incursurum, sin verò constans esset, hoc & sibi & ipsis utilissimum fore. Verbisque

blan-

blandis ipsi persuadebant, ut deinceps se eis ob temperaturum promitteret.

Post longam itaque institutionem, imponebant eum altari divæ Mariæ genibus flexis, in sacello quodam ante simulachrum Sacræ Virginis. Vnus ex Monachis stabat post velum; & loquebatur per cannam ac si Christus esset, ad Mariam: Mater cur lachrymaris? an non promisi quicquid volueris id futurum esse? Respondebat simulachrum, ideò lachrymor, quòd huic negotio non imponitur finis. Addebat, simulachrum Christi: Mihi crede, manifestabitur, postea Monachus clam egressus, sacellum clausit.

Rectè dixit.

Hæc quum ab aliquot aniculis per totum oppidum dissEminarentur, statim magnus factus est hominum concursus. Quatuor Monachi etiam statim accurrebant, simulantes se nescire quid ageretur, mandabant aperiri sacellum, interrogabant Fratrem quomodo illuc venisset. Is respondebat se raptum esse è spiritu. Referebat etiam quid simulachrum dixisset, quodque non antè loco se movere posset, quàm venirent ad se quatuor primarii viri ordinis Senatorii, quibus quædam indicanda haberet: ad hæc sacramentum Eucharistiæ sibi dari postulabat. Senatores illi statim vocabantur, Frater illis denuntiabat divam Virginem lugere quòd urbs Berna interitura esset propter pensiones annuas, quas à rege Franciæ haberent: deinde, quòd Franciscanos, qui ficto honore impollutæ conceptionis eam orna-

ornarent, oppido non pellerent. Senatores illi pauca dicebant. Monachi statim hostiam veneno illitam illi afferebant, quam cum accipere recusaret, aliam ei afferebant quam sumebat, simulque cum pompa in chorum (ita vocant templi partem) ducebatur. Frater & quatuor Monachi vocabantur in Senatum, ut res illas ita se habere asseverarent. Quatuor verò illi, metuentes ne Frater, qui suspectos habebat, aliquid effutiret, struebant ei insidias cibis veneno infectis, adigebantque eum ut hostiam veneno tinctam deglutiret, quam per vomitum rejecit: miserum variis modis ita excarnificabant, ut ex ipsorum collegio effugeret, multisque rem detegeret. Interea duo legati à Monachis Romam mittuntur, qui confirmationem rerum illarum à Pontifice impetrarent, cui postea contradicere nefas fuisset. Quumque illi redirent & sperarent rem esse (ut vulgò dici solet) in portu, ampliss. Senatus quatuor Monachos custodiæ mandavit. Antea enim ex Fratre quem in vincula conjecerant, rem omnem cognoverant. Senatus neque laboribus neque sumptibus parcens, & ipse legationem Romam misit, ut quid in hoc negotio agendum esset, liquido constaret. Tandem quatuor Monachi & Frater tormentis subjecti rem omnem detexerunt. Quumque convicti essent tot fraudum & scelerum, permittente Papa, sacris fuerunt exauthorati (vulgò degradationem vocant) & postea exusti. Vulgò ferebatur,

tur, quòd nisi amplissi. Senatus Bernensis tanta fortitudine & constantia hanc causam egisset, Clerici liberatis ipsis omnia illa scelera texissent. metuendum enim ipsis erat ne, ut postea factum est, apud multos Monachorum ordines, amitterent suam authoritatem, & hominibus etiam illa suspecta esse inciperent, quibus seu columnis Papatus nititur. Certum enim est, quòd postquam illorum Monachorum impietas, doli & scelera percrebuerunt, res Clericorum labefactari cœperint, & multis piis viris magis magisque suspectæ esse: quum dixerunt hanc vel illam animam, opem eorum expetivisse: cereos sua sponte accensos fuisse: hanc vel illam imaginem loquutam, lachrymatam esse, ab uno loco in alterum se movisse: hunc vel illum divum Monasterium ornasse pretiosis reliquiis: cruces sanguine Christi consperfas esse: etsi confirmationem Pontificum super his rebus impetrarint, tamen multi deinceps noluerunt credere rem ita habere. Item, quòd hic vel ille sanctus Pater in ectasin incidens, res mirandas viderit: quòd Franciscus & Catharina Senensis quinque vulnerum Christi stigmata in suo corpore gesserint.

Usus hujus historiæ.

Ad hæc non immeritò dubitari cœpit de transsubstantiatione panis in corpus Christi, quum toties hostiam veneno infecerint. Item de illis quæ de indulgentiis, vigiliis, ordinibus, purgatorio, aqua lustrali, satisfactionibus, pleno ore decla-

mitarunt. Ex hac enim historia, ut alia multa mittamus, luce meridiana clarius est, quòd multa de his rebus omnibus inculcata sunt plebi, quæ ab otiosis illis ventribus inventa & excogitata fuerunt.

CAP. VIII.

De fallaci & mendaci spiritu Aureliæ in Galliæ.

NE verò quisquam existimet prædicatores solùm tam fuisse audaces & impios, atque in fingendis tot Monstris ingeniosos, audiamus insignem historiam de Franciscanis quæ extat apud Sleydanum libro 9. Commentariorum de statu religionis & Reipublicæ, Carolo V. Cæsare.

Anno, inquit, à nativitate Christi 1534. Monachi Franciscani cruentum & funestum ediderunt ludum in Galliis, Aureliæ. Prætoris uxor ejus urbis, testamento caverat, ut sine pompa sepeliretur & strepitu: (sic Guilielmus quoque Budæus singulare ornamentum Galliæ, Parisiis, anno Domini 1546. mense Augusto moriturus, suis mandavit, ut absque magnifico apparatu eum sepelirent) Maritus, qui conjugis memoriam diligeret, morem ei gessit, & Franciscanis, quorum in templo sepulta fuit juxta patrem & avum, muneris loco dabat sex tantùm aureos, quum illi multò sperassent majorem prædam. Et quum deinde sylvam cæderet atque divenderet, petentibus illis ligna sibi dari

gratis, denegabat. Tulerunt hoc valdè graviter, & quum antea minus illum probarent, ulciſcendi rationem hanc excogitabant, ut dicerent ipſius uxorem in ſempiternum eſſe damnatam. Architecti erant hujus Tragœdiæ Colimannus & Stephanus Atrebatenſis, ambo Theologi doctores, & ille quidem erat exorciſta, totumque ſuum apparatum, in ejuſmodi rebus adhiberi ſolitum, habebat in promptu: rem verò ſic adminiſtrant. Novicium quendam adoleſcentem ſupra teſtudinem templi collocant: is intempeſta nocte, quum ad demurmurandas preces illi more conſueto venirent, magnum excitat ſtrepitum: adhibentur adjurationes & exorciſmi: ſed nihil ille proloquitur: juſſus edere ſignum, quo declaret num ſit mutus ſpiritus, denuò tumultuatur & perſtrepit: id erat loco ſigni.

Eo jacto fundamento, cives aliquot & celebres quidem ac ipſorum ſtudioſos adeuut: narrant ſibi triſte quiddam accidiſſe domi, neque tamen quid rei ſit exponunt: ſed rogant ne graventur adeſſe nocturnis precibus. Quum hi veniſſent, & precationum factum eſſet initium, ille de ſuperiori loco turbam excitat: rogatus quid vellet, & quis eſſet, ſignificat ſibi non licere loqui: jubetur ergo per ſigna reſpondere ad interrogata. Foramen autem erat factum, per quod admotis auribus, exorciſtæ vocem haurire poterant & intelligere: deinde tabulam habebat ad manum, quam interrogatus feriebat,

riebat, ſic ut infrà poſſet exaudiri. Primùm itaque rogatur, num ſit ex eorum numero qui ſint ibi ſepulti? Poſtea multis ordine recitatis nominatim, quorum erant ibi corpora condita, venitur tandem ad uxorem Prætoris: ibi dato ſigno, ſe ſpiritum ejus eſſe demonſtrat. An ſit damnatus, & quonam ſuo merito ſeu delicto? num propter avaritiam, aut libidinem, aut ſuperbiam, aut non præſtitam charitatem, an verò propter nuper natam hæreſin & Lutheraniſmum? deinde quid ſibi velit illo ſtrepitu & inquietudine? num ut corpus loco ſacro ſepultum effodiatur, alioque tranſportetur?

Ad hæc omnia ſic ut juſſus erat, per ſigna reſpondet, quibus aliquid affirmabat vel negabat, pro ut bis aut ter tabulam feriret. Quum autem & ſuæ damnationis cauſam eſſe Lutheranam hæreſin, & effodiendum corpus eſſe ſignificaret, Monachi petunt à civibus quos adhibuerant, ut iis quæ coràm vidiſſent, dent teſtimonium, & actis, quæ jam erant confecta ſuperioribus diebus, ſubſcribant. Hi, re deliberata, ne Prætorem offenderent, aut moleſtiam ſibi crearent, id facere recuſant: illi nihilominus panem azimum, quem vocant hoſtiam & corpus Domini cum reliquiis omnibus divorum alio transferunt, & miſſas ibi ſuas peragunt. Epiſcopi autem vicarius judex (Officialem vocant) ea re cognita, ut propius omnia cognoſceret, venit eò, comitatus honeſtis aliquot viris, & exorciſ-

mos

mos fieri se præsente jubet, ac deligi nonnullos petit, qui supra testudinem ascendant, & videant num Spectrum aliquod appareat. ibi Stephanus Atrebatensis admodum repugnat, & valde dehortatus ne fieret, ajebat non esse turbandum spiritum. Et quanquam vicarius multùm instabat ut adjurationes fierent, tamen impetrare nihil potuit.

Interea Prætor, ubi reliquos judices urbanos, quid fieri vellet, docuisset, ad Regem profectus, rem omnem commemorat. Et quia suis legibus & immunitatibus freti, judicium Monachi declinabant, Rex è Senatu Parisino deligit, qui de causa cognoscant, illisque plenam potestatem attribuit: facit idem Cancellarius, Antonius Pratensis, Cardinalis & Legatus Pontificius per Galliam. Itaque, quum nullam haberent exceptionem rei traducti Lutetiam coacti sunt respondere: sed nulla potuit ab eis exprimi confessio. Positæ singulis erant custodiæ separatim, & novitius quidem tenebatur in ædibus Fumæi Senatoris, ac sæpe solicitatus nihil voluit fateri, metuens, ne post interficeretur ab illis, ob inustam ordini maculam & factam ignominiam: sed quum judices & impunitatem ei promitterent, & fore dicerent ut in ipsorum potestatem minimè rediret, totam actionem ordine recenset, & adductus ad illos, idem affirmat. Illi, quanquam erant convicti, & in ipso propè maleficio deprehensi, recusabant tamen judices ac privilegia

legia sua jactabant : verùm id frustrà fuit : & de communi consilio lata sententia damnati sunt, ut Aureliam reducti & in carcerem conditi, publicè denique producerentur ad primarium templum, & ad eum urbis locum, ubi supplicia sumuntur de maleficis, atque ibi suum scelus ipsi profiterentur. Sed his ipsis diebus incidit in Luteranos persecutio : quæ res in causa fuit quominus ea sententia, licet admodum lenis pro tanto flagitio, veniret in executionem. Nam quia Luteranorum nomen erat odiosissimum, metus erat, ne si quid gravius fieret, non tam illis debita persoluta pœna, quàm Ordini facta putaretur injuria : & quicquid eis accideret, Lutheranis id jucundissimum fore spectaculum plerique judicabant. Franciscanorum autem ordo magnam habet ad vulgus opinionem sanctimoniæ : & quum illi jam damnati Lutetia deportarentur Aureliam, fœminæ quædam, impulsæ misericordia, multis cum lachrymis atque suspiriis, ad portam eos usque sequebantur. ubi venissent Aureliam, in singulos carceres abducti, rursus immunitatem atque privilegia sua jactabant. & tandem post diuturnam custodiam, nulla graviore pœna mulctati, ac soluti vinculis evaserunt.

Dum essent captivi nihil eis deerat, & tam ad victum, quàm ad comparandum patrocinium atque gratiam, abundè subministratum eis fuit, à fœminis præsertim. Nisi persequutiones illæ, quas attigimus,

gimus, & incendia rem impedivissent, constituerat Rex (ut quidem ferebatur) ædificium illorum omne diruere & solo æquare.

Hæc quoque historia ostendit non semper spiritus audire, quandò id quidam affirmant.

CAP. IX.

De quodam Parocho Clavennæ qui se divam Virginem, & alio quodam qui se animam mentitus est: Item de quodam Iesuita personato.

UT plenius hanc rem cognoscamus, aliam quoque historiam recitabo de quodam Parocho, quæ annuo spaçio superiorem præcessit, & à Iohanne Stumpfio in Chronicis Helvetiorum l. 10. c. 8. breviter quidem sed verè describitur. Multi enim egregii viri hodie quoque hac de re idem testantur.

Parochus quidam Clavennæ (oppidum est non procul à lacu Lario, ditionis Rhetorum) captus amore formosæ & pudicæ Virginis filiæ civis illius oppidi, sæpe euntem ad horreum patris sui ante oppidum, sequutus est: eamque de stupro solicitavit: sed semper repulsam passius est. Tandem Parochus ille pannum cærulei coloris stellis ornatum ex templo sustulit, seque eo texit, brachia verò & pedes nudans sanguine conspersit, & ante oppidum se abscondit, iterumque ignotus virgini

virgini occurrit, & tenui linteolo facie velata, se Mariam Virginem esse mutata voce mentitus est. Multis recitavit, quæ mala impenderent oppido propter Lutheranam religionem (nam aliàs quoque in Lutheranos pro concione vehementer invectus fuit) multa mandavit virgini, quæ oppidanis referret de feriis, jejuniis, supplicationibus instituendis, &c.

Inter alia hæc quoque adjecit, sanctum quendam virum in hoc loco aliquid ab ipsa petiisse quod hactenus recusarit, se velle, ut si denuò petat, morem ei gerat, quæ vitæ æternæ consors fiat: hoc ultimum autem dissimulare debere, & tacitè habere.

Mox virgo per oppidum disseminavit quòd diva virgo sibi apparuerit, & mala imminentia oppido denuntiarit. Incolæ re deliberata, metu imminentium malorum, trium dierum ferias indixerunt. Interea illa pessimo illi nebuloni morem gerit, sperans se rem gratam Deo & divæ Virgini facturam. Hic dolus quum paulò post mirabili Dei providentia detectus esset, sceleratus iste primùm decollatus, postea crematus fuit.

Erasmus Roterodamus scribit libr. 22. epistolarum ad Episcopum quendam, seque excusat de capitibus quibusdam quæ ille in hunc finem ei proposuerat, ut cautus esset, & inter alia errantium animarum vel spirituum faciens mentionem, narrat hanc historiam. Parochus quidam fuit, cui convixit neptis, mulier benè

num-

nummata. in hujus cubiculum profunda nocte aliquoties irrepsit, linteo involucro umbram mentitus. Emisit voces ambiguas, sperans fore ut mulier exorcistam accerseret, aut ipsa loqueretur. Verùm illa nimis masculo animo, clam rogavit amicum quendam, ut unam noctem secum esset tectus in cubiculo. Ille verò fuste armatus pro exorcismis, ac probè potus, quominus expavesceret, occulitur in lecto. Adest Spectrum solito more, nescio quid triste mugiens. excitatur exorcista: prosilit nondum sobrius, aggreditur. ibi Spectrum voce gestuque deterrere parat. At ebrius ille, si tu es, inquit Diabolus, ego sum mater illius: & correptum impostorem fuste dolat, occisurus ni mutata voce clamasset, Parce, non sum anima: sed sum dominus Ioannes. Ad vocem agnitam mulier exilit è lecto, pugnamque dirimit, &c.

Idem scribit in eadem epistola, hunc ipsum parochum, sub diem parasceves clam immisisse in cœmiterium vivos cancros, affixis ad latus cereolis ardentibus. Qui cum reperent inter sepulchra, visum est noctu terribile spectaculum, nec quisquam ausus est propiùs accedere. Hinc rumor atrox: consternatis omnibus, Parochus è suggestu docet populum, has esse defunctorum animas, quæ missis & eleemosynis flagitarent è cruciatu liberari. Fucus ita proditus est: reperti sunt tandem unus & alter cancer inter rudera facem extinctam gestantes, quas Parochus non recollegerat. Geor-

Georgius Buchananus, Poëtarum nostro seculo princeps, in suo Franciscano, recitat historiam de quodam Lango sacrifico, qui in campo quodam Scotiæ sulphureo, animas miserè torqueri, opemque petere mentitus, subornavit rusticum quem adjuraret. Fraudem rusticus ille, quum mero incaluisset, detexit. Versus ejus recitarem, nisi libri ejus omnium studiosorum manibus tererentur.

Dum hæc scribo, nuntiatur nobis à viris fide dignis, fuisse hoc anno 1569. Augustæ urbe clarissima Germaniæ in magna familia ancillam & famulos, qui Iesuitarum sectæ parum tribuerunt. Quendam igitur illius ordinis promisisse hero illorum, se illos facilè in aliam opinionem adducturum. Itaque Diaboli larva inducta, sese in locum quendam domus abdidisse. Illuc ut afferret aliquid ancillam vel spontè ivisse, vel ab hero suo missam fuisse, quam protinus Iesuita ille personatus valde perterruit: illam mox uni ex famulis rem indicavisse, hortatamque fuisse, ut sibi à loco illo caveret. Paulò pòst illum quoque illuc venisse, & arrepto pugione Diabolum personatum in se ruentem transfixisse.

Iesuita in Diabolum transformatus.

Hæc historia Germanicis metris descripta, & typis excusa nunc in omnium manibus versatur.

CAP. X.

Mirum non esse, quòd olim falsæ apparitiones factæ sint, neque mirum esse, si hodie quoque fiant.

ALia hujus generis multa exempla adduci possent, sed hæc nobis sufficiunt, ex quibus evidenter apparet, quonam ambitio, avaritia, invidia, odium, pertinacia, ocium & amor, homines adigat.

Ambitio. Quotidiana experientia discimus, ambitiosos nihil non audere. Si alios quos existimant vel sibi vel suis obfuturos quò minus emergant, delationibus, calumniis, aliisque viis & rationibus impedire possint, non verentur hoc facere. Quid mirum igitur siqui ex Monachis & sacrificis, qui eminere volunt, falsis miraculis & apparitionibus: aliisque id genus rebus, sibi auctoritatem etiam hodierno die conciliare moliantur?

Avaritia. Omnes norunt quàm pestilens res sit Avaritia. Nam qui paucis non contenti, ditescere volunt, nemini parcunt.

Famelici varias vias quærunt, ut saturari possint: pauci famem libenter tolerant. Minimè itaque mirum est, si adhuc inter Monachos & sacrificos, qui semper hoc nomine malè audiverunt, quòd avari sint, aliqui reperiantur, qui falsis apparitionibus animarum, suas res agant, peregrinationes religiosas & alia pecuniæ aucupia excogitent. Quid enim non faciunt ho-

homines ociosi & desides, ut opes colligant? An non dicit Paulus illos qui ocio ditescere volunt, incidere in laqueum Diaboli?

Quid zelus, pertinacia, invidia, odium, contentio, vincendi studium, efficiant, quid possint, docet experientia, Prædicatores Bernenses quum non aliter se vincere posse sperarent, tradebant se (id quod dictu horribile est) cacodæmoni: & sua cum ipso consilia communicabant. Quis autem negare potest, quin hodie quoque sacrifici ferè morosi, pertinaces & contentiosi existant? *Invidia.*

Ocium fomes est omnium malorum, quid igitur boni ab illis expectabis, qui non solùm nullis laboribus à Deo præscriptis sese exercent, neque operam dant bonis literis, sed & dies noctesque helluantur? Dic mihi, quæso, num laboriosus agricola, an ociosus homo, cui excogitandis rebus pestiferis tempus non defuit, machinas bellicas (quas bombardas vocant) invenit? *Ocium.*

Quid amor efficiat, multis posset ostendi & explicari. Quoniam vero Monachi & sacrifici in ocio vivunt, omnibus delitiis abundant, interim à sacro conjugio arcentur, quid mirum si hodie quoque fingant varias visiones, ut amoribus melius potiri possint?

De hoc jam nihil dicam, quod metuendum est ne non pauci inter illos tam profligati & perditi sint, qui magicas, & alias prohibitas artes exerceant: cui igitur post-

hac mirum videbitur, si dicantur spiritus fingere & postea dicere, hanc vel illam animam se videndam exhibuisse? Vbicunque enim illa sunt, de quibus jam diximus, nihil non audent homines.

Nulli autem magis rebus illis obnoxii sunt quàm qui in Monasteriis & collegiis degunt: nemini igitur novum & inauditum videri debet, si dicamus olim falsas apparitiones multas factas fuisse, & hodie quoque interdum fieri posse. Mundus enim, ut omnes queruntur, ruit in pejus. Plures nunc sunt impudentes, audaces, avari, impii, quam superioribus annis fuerint.

Ad hæc Clerici hanc quoque prærogativam habent, quòd homines, præsertim superstitiosi, eos summa observantia colunt & diligunt: nemo putat eos rebus malis studere, fraudibus & dolis: omnes expectant ab eis longè alia: possunt igitur si rebus malis operam dent, facilè latere, nisi Deus malitiam eorum, ut superioribus aliquot exemplis demonstratum est, mirabili indicio prodat & in lucem protrahat.

Ipsi Papa finxerunt apparitiones.

Hanc verò ob causam fortassis sacrificis & Monachis non ita vitio verti debebat, quòd dolis & fraudibus simplices sæpe circumvenerunt, cùm aliquot ex ipsis sanctissimis patribus, nempe Romanis Pontificibus, ut ipsorummet Historici commemorant magicarum artium peritissimi fuerint, earumque beneficio ad Papatus culmen ascenderint. Beno (vel potius

Bruno,

Bruno, ita enim legendum esse arbitror) qui ipse quoque ex Cardinalium numero fuit, vitam Gregorii VII. descripsit, in qua ostendit Pontificem illum superbum, arrogantem, invidum & avarum Monachum & magicarum artium peritissimum fuisse. De Sylvestro II. scribit Bartholomæus Platina (qui Paparum flagitia ubicunque potest excusat & defendit: quippe minister ipsorum) quod se Satanæ dediderit, ejusque ope, consilio, artibusque magicis, ad Papatum pervenerit, Putasne illis qui cum hoste generis humani pactum inire audent, difficile esse mentiri spiritus aut animas, vel adjurare dæmonem, ut se animam esse fingat? Putasne eos horrere tale facinus?

Gregorius 7.

Sylvester 2.

De Bonifacio VIII. historici referunt, quòd prædecessorem suum Celestinum deceperit voce tanquam cœlitus missa per cannam ad eum facta, ut desereret Pontificatum, & Bonifacium digniorem institueret, nisi vellet cœlorum regno excludi. Simplex ille Papa obtemperans ei, anno à nativitate Domini M. IIII. XCIIII. ambitiosum Bonifacium, qui primus annum Iubilæum reduxit, suo loco Papam constituit. De isto Bonifacio vulgo dicebatur, Intravit ut vulpes, regnavit ut lupus, mortuus est ut canis. Si ipse Vicarius Christi qui omnem scientiam in scrinio pectoris sui conclusam habet, potuit decipi, nemo deinceps miretur, simplices & credulos agriculas atque cives deceptos fuisse, dictumque illis esse, hæc Deus dixit,

Bonifacius 8.

xit, hæc anima opem petiit, & alia quæ vanissima fuerunt. Si iste voces divinas potuit fingere an non mortuorum quoque?

Laici sacrificos aliquando decipiunt. Priusquam ulterius progrediar, hoc etiam annotandum est, fieri posse ut homines jocosi, etiam ipsos Sacrificos aliquoties deceperint. Quum enim se jactarunt, quòd spiritus adjurare possent, & animas liberare, fieri potest ut involuti linteo prunam vivam in testa sub illo habentes Sacrificis apparuerint, qui crediderint se animas videre liberationem expetentes.

Erasmus in Colloquio cui titulum fecit, Exorcismus vel Spectrum, scribit, quomodo Polus quidam Faustum sacrificulum mirificè deceperit. Cæterùm non est dubitandum, quin sacerdotes semel & iterum à Laicis, ut vocant, decepti falsis animarum apparitionibus joci causa illis vicissim sæpius illuserint. Certissimum est, plerasque spirituum apparitiones ab hominibus ad hunc modum, uti commemoravimus, confictas fuisse.

De hominibus vigilantibus hactenus dixi. paucula jam addam de dormientibus.

Noctu ambulantes. Sunt quidam qui hoc morbo laborant, ut dormientes ambulent, id quod de Theone Stoico legitur, & servo Periclis, qui dormiens in summa tecta ascendit. Audivi quod fuerint qui in somnis fecerunt quæ vigilantes non potuissent. Siquis noctu talem videat ambulantem sive indu-

indutum vestibus sive nudum, & postea ex illo ipso audiat se domi fuisse n lecto suo. alter ille putabit se vidisse ejus spiritum: item si domi suæ talem audiat.

CAP. XI.

Multas res Physicas vulgò pro Spectris haberi.

QVotidie multa etiam naturaliter fiunt, quæ multi, præcipuè verò homines meticulosi, Spectra esse putant. Vt quum ratti, catti, putorii, martis, aliorumque animalium vocem audiunt, vel equum in stabulo nocte intempesta, terram pede pulsantem, statim tremunt & sudant, putantes in domo nescio quod Spectrum per noctis silentia vagari. Aliquando auditur Onocrotalus vel ardea stellaris, quæ aves raræ sunt apud nos, aut aliæ aves peregrinæ: ibi multi se nescio quæ audire somniant. Si ligneum parietem teredo vel cossus erodat, quidam putant se audire aliquem qui malleolo incudem leviter feriat: aliquando plures sibi audire videntur. Simplices quidam & stolidi homines, hæc audientes fingunt nescio quos virunculos Terreos esse, mirabiles suas fabulas de illis recitant, quas ex matribus & aviis suis audiverunt, quòd domesticis apparuerint, ministrarint, cunas moverint, quodque faustum sit si in ædibus alicujus morentur. Si revera tales perpusilli conspecti sunt, fuerunt mali spiritus. Legitur enim Gentiles Lares & Penates

Animalia.

Terrei virunculi.

Penates suos habuisse, quos coluerunt, eò quòd domos ipsorum curarent & familiam defenderent: mali spiritus forma humana aliquando se illis conspiciendos præbuerunt, ut superstitiones in eis confirmarent.

Olaus Magnus Archiepiscopus Vpsalensis scribit in historia sua de gentibus Septentrionalibus, hodie quoque in regionibus illis, spiritus existere, qui humana forma noctu hominibus ministrent, equos & alia jumenta curent. Ventus aliquid in ædibus prosternit, movet tabulam fenestralem noctu, multi statim putant se audire Spectrum, & vix ac ne vix quidem ab hac opinione vana possunt deduci.

Echo. Hoc quoque naturale est, ut quum quis in sylvis, convallibus & locis concameratis clamat, vel loquitur, Echo ultimas voces vel syllabas remurmuret, aliquando tam expresse, ut quis putet sibi aliquem ex adverso respondere. Multi perterrefierent præsertim noctu, nisi probè scirent rem esse naturalem.

Cardanus de Subtilitate lib. 18. miram historiam recitat de quodam Comensi, qui intempesta nocte juxta torrentem quum vadum nesciret, exclamavit, quumque Echo responderet, ille hominem esse existimans interrogavit, an hic transire posset. Echo respondit Italica lingua, hic hic. At ibi gurges erat & magnus aquarum strepitus, itaque iterum atque iterum interrogat, an ibi torrens vado transiri posset:

set: idem Echo subinde respondit. Tandem periculo liberatus, amicis retulit se ferè dæmonis suasu in torrentem præcipitatum fuisse, ibidem refert, basilicam magnam Ticini voces multiplices reddere, inque ea voces sensim emori; ac desinere velut morientis vocem: ut vix credi possit quòd sit Echo.

Sunt quædam quæ noctu duntaxat lucent, ut quædam gemmæ, oculi quorundam animalium, lampyrides vel cicindulæ, ligna putrida, quibus pueri sodales suos ita interdum terrent, ut sibi videantur malos spiritus aut flammantes viros videre. *Noctu lucentia.*

Hector Boëthus scribit, regem quendam Scotiæ certos homines subornasse, quis quammis fulgentibus induti & putridis lignis pro baculis armati suis principibus & nobilibus noctu apparuerint, & ad fortiter pugnandum contra hostes eos adhortati sint, eisque victoriam promiserint. Illi existimantes se Angelos vidisse, rem fortiter gerentes victoria potiti sunt.

Aliquando candelæ vel igniculi conspiciuntur, qui noctu videntur hinc inde vagari. Vtque in Helvetia adolescentes, qui facculis suis, ad ignes quos nocturno tempore in carnis privio, ut vocant, accendunt, jam sese colli[illegible]unt, mox iterum dissipantur iterumque conjuncti longo ordine incedunt: ita illi igniculi, nunc videntur in uno loco colligi, mox iterum dispergi & discurrere, tandem evanescere. Plerunque soli ambulant, & iter noctu *Lucernæ ar-tes.*

facientes, valde perterrent. Hæc verò & alia, naturales suas causas habent: non tamen negavero quin dæmones quoque hominibus hoc modo sæpe illudant.

Exhalationes. Physici tradunt densas exhalationes prodire ex terra & accendi. Sulphurea materia in latebris & venis terræ; si aër penetret, accenditur & erumpere conatur. Aliquando ignis ex terra ad altitudinem proceræ arboris erumpens, subitò extinguitur: quod etiam in ardentem materiam exitum quærentem referendum est. De Ætna monte Siciliæ legitur, quòd olim die noctuque arserit, flammas, cinerem, igneosque lapides ejecerit. Item de Vesuvio monte Campaniæ qui ad milliare Germanicum distat Neapoli. Ille, ut D. Hieronymus scribit, imperante Tito tantum ex se incendii emisit, ut vicinas regiones, & urbes ejusque incolas exureret, camposque vicinos cineribus oppleret. Nostra quoque memoria, hi duo montes magnis ardoribus æstuantes, ingens damnum accolis intulerunt. Similia leguntur de aliis montibus, etiam nostro tempore. In Islandia reperiuntur ignes erumpentes è terra, teste Olao Magno. Quemadmodum autem montes & campi ardere possunt: ita parvus ignis accendi potest in terra, & latè vagari. Qui iter faciunt, aut alioqui hæc vident & naturalium causarum ignari sunt, ex metu fingunt se vidisse viros igneos, vel alia miranda, de quibus aliquando ex aliis audiverunt. Ex metu interdum in periculosos morbos incidunt.

Op-

Optice quoque id facit admirandum, ut in speculis certa ratione factis & positis, variæ se imagines ostentent: aliquando foras exire videantur, & homines nobis notos referre.

Quædam etiam naturalia sunt, licet causæ naturales non possint afferri. Interim inepte faciunt, qui omnia ad causas naturales referre conantur De his nihil nunc scribam, qui simplicibus & rudibus hominibus facilè persuadere possunt, se, vel alios, hæc vel illa miranda vidisse, quæ postea pro certis passim affirmatur, cùm tamen omnia sint conficta. Quoties audivimus quædam pro veris narrari: ut quòd aliquis à Diabolo raptus sit animo & corpore, quòd aliquis supplicio capitali affectus sit, & multa alia hujus generis, quæ postea res ipsa ostendit vanissima fuisse? *Specula*

CAP. XII.

Quòd spiritus vel Spectra interdum appareant, probatur historiis gentilium.

QVanquam autem homines Melancholici, furiosi, timidi & imbecillibus sensibus prædîti, multa sibi imaginentur quæ revera non sunt item ab hominibus & brutis animantibus sæpe decipiantur: res item physicas, Spectra & lemures esse fingant, id quod hactenus multis exemplis ostendi: certum tamen est, quòd non omnia quæ hominibus apparent, sint res naturales, aut vana terricula-

culamenta: sed quòd Spectra interdum appareant: & multæ res mirandæ præter naturam subinde accidant. Nam multa hujus generis apud complures graves historicos leguntur: multi quoque non fluxæ fidei homines affirmant se noctu & interdiu etiam Spectra vidisse.

Aliquot historias de Spectris quæ apparuerunt, ex variis probatisque historicis, ordine annotabimus.

Iulio Cæsari apparuit Triton.

Suetonius Tranquillus scribit Iulium Cæsarem, cùm ex Gallia in Italiam cum exercitu proficisceretur, & ad Rubiconem fluvium (qui Italiam à Gallia citeriore disterminavit) jam pervenisset, paululum constitisse atque reputasse quantum moliretur: cumque animi dubius esset, transire fluvium vellet nec ne, quendam eximia magnitudine & forma, in proximo sedentem subitò apparuisse arundine canentem: (Tritonem vocat Melancton in suis physicis) ad quem audiendum cùm præter Pastores plurimi etiam ex stationibus milites concurrissent, interque eos & æneatores, (hoc est tubicines ab æneis tubis sic dicti) rapta ab uno tuba prosiluisse ad flumen: & ingenti spiritu classicum exorsum tetendisse ad alteram ripam: tum Cæsarem dixisse, Eamus quò deorum ostenta, & hostium iniquitas nos vocat: Iacta est alea.

Theseus in pugna Marathonia visus.

Plutarchus scribit in vita Thesei, multos qui in pugna Marathonia contra Medos fuerunt, testatos esse quòd umbram Thesei, qui longo antè tempore ex lapsu inte-

interierat, armatam vidissent ante aciem Græcorum, Barbaris irruentum. Quæ causa Athenienses moverit ut ipsum postea tanquam heroem venerati sint.

Pausanias scribit in Atticis, in campo Marathonio post commissum prælium annis quadringentis, singulis noctibus hinnitum equorum, & concursum militum pugnantium auditum esse. Et illis qui ad hoc spectaculum data opera accedebant, nihil occurrisse: illos verò qui fortè fortuna illuc venissent hæc clarissimè audivisse.

In vita Cimonis scribit idem Plutarchus, cives Cheronenses Damonem, qui propter multas cædes urbe cesserat, verbis blandis in urbem revocasse, postea in balneo eum trucidasse, & ab eo tempore multa Spectra illo in loco visa & gemitus exauditos esse, ita ut fores balnei tandem obstruxerint.

In vita Dionis narrat, Dioni viro animoso & imperterrito magnum & horribile visum oblatum fuisse. Cùm enim inclinante jam die (verba sunt Plutarchi interprete Xilandro) solus fortè in atrio domus sederet cogitabundus, subito strepitu excitatus, in alteram porticus partem respexit, magnamque contuitus est mulierem quæ habitu vultuque nihil à Tragica Furia distans, domum scopis verreret. Graviter eo Spectro territus atque consternatus, amicos ad se vocavit, eisque visum exposuit, & ut secum eam noctem agerent oravit, omnino metu, quasi at-

tonitus timens ne ſibi ſoli rurſum id oſtentum occurreret : id quod tamen porrò non accidit. Paucis pòſt diebus, filius ejus de ſuperiore parte ædium ſe in caput dejecit, atque obiit : ipſe verò confoſſus interiit.

In vita Decii Bruti idem ſcribit : Cùm Brutus ſtatuiſſet copias ex Aſia in Europam tranſportare concubia jam nocte, cùm in tentorio ejus lumen eſſet haud ſanè clarum, & totis caſtris quies ſilentiumque eſſet, animo ſecum quidpiam deliberans atque reputans, viſus eſt ſibi quendam audire ad ſe intrantem, reſpicienſque ad hoſtium, terribilem conſpexit & monſtroſam inuſitatæ ſtaturæ corporis atque metuendæ imaginem, tacitè ſibi aſtantis : auſus tamen percontari : Quiſnam ait, hominum, deorumve, aut cujus rei cauſa ad nos venis ? Reſpondit ei imago, Tuus ſum, ô Brute, malus genius, apud Philippos me videbis. Tum ille nihil territus, videbo inquit. Cùm id Spectrum evanuiſſet, famulos vocavit, qui neque vidiſſe quicquam ſe, neque ullam vocem audiviſſe reſponderunt. noctem eam inſomnem Brutus exegit, ſummo manè ad Caſſium ſe contulit, eique viſum illud ſuum expoſuit, Caſſius qui hæc omnia contemnebat (Epicureus enim fuit) omnia ad naturales cauſas referebat. Extat enim de hac re ejus diſputatio apud Plutarchum, Poſtea verò Brutus in campis Philippicis ab Auguſto & Antonio prælio victus, ne hoſtibus ſuis traderetur manus ſibi intulit. Vale-

Valerius Maximus scribit lib. 1. cap. 6. C. Cassium in pugna Philippica Iulium Cæsarem vidisse, augustione forma quàm hominis, atroci & minaci vultu, concitato equo in se impetum facientem, quo aspectu illum territum tergum hosti dedisse. Postea sibi ipsi manus intulit.

C. Cassius vidit Iulium Cæsarem.

Dio Cassius Nicæus Romanæ historiæ lib. 55. ab initio scribit de Druso quòd longè lateque omnia in Germania populando ad Albim usque fluvium perrexerit hunc cùm frustrà conatus esset transire, trophæis constitutis recesserit. Etenim mulierem quandam humana forma majorem, cùm ei obviam venisset dixisse. Druse, quò tandem nullum cupiditati tuæ modum statuens contendis? non tibi satis concessum hæc omnia videre quin tu abi, jam enim & operum tuorum & vitæ instat tibi terminus. His auditis Drusus continuò cursum retrò flexit, & in itinere priusquam ad Rhenum perveniret, ex morbo decessit.

Druso apparuit fœmina forma augustiore quàm communi.

Alia quoque prodigia accidisse referte ante mortem ejus, quæ tamen ille contempserit. nam duo juvenes per medias munitiones equis vecti apparuerunt, ejulatusque muliebris auditus fuit & alia id genus, &c.

Plinius secundus Novocomensis lib. 7. epistolarum de Spectris, epistolam habet ad Suram, quam operæ pretium videtur integram hoc loco inserere, & mihi discendi, & tibi docendi, inquit, facultatem ocium præbet. Igitur perquàm velim

Plinius secundus de Spectris.

scire,

scire, esse aliquid phantasmata, & habere propriam figuram, numenque aliquod putes, an inanem & variam ex metu nostro imaginem accipere. Ego ut esse credam, in primis eo ducor, quod audio accidisse Curtio Rufo. Tenuis adhuc & obscurus obtinenti Africam comes hæserat. Inclinato die spatiabatur in porticu offertur ei mulieris figura, humana grandior pulchriorque perterrito, Africam se futurorum prænunciam dixit. iturum enim Romam honoresque gesturum, atque etiam cum summo imperio in eandem provinciam reversurum, ibique moriturum. Facta sunt omnia. Præterea accedenti Carthaginem, egredientique navem (nimirùm cùm ad præfecturam iret) eadem figura in litore occurrisse narratur. Ipse certè implicitus morbo, futura præteritis, adversa secundis auguratus, spem salutis, nullo suorum desperante, projecit. Iam illud nonne & magis terribile, & non minus mirum est? quod exponam ut accepi.

Spectrum Atheniense.

Erat Athenis speciosa & capax domus, sed infamis & pestilens: per silentium noctis sonus ferri & si attenderes acrius, strepitus vinculorum longius primo, deinde proximo reddebatur: mox apparebat idolon, senex macie & squalore confectus, promissa barba, horrenti capillo: cruribus compedes manibus catenas gerebat quatiebatque, inde inhabitantibus tristes diræque noctes per metum vigilabantur, vigiliam, morbus, & crescente formi-

formidine mors sequebatur. Nam interdiu quoque quanquam abçesserat imago, memoria imaginis oculis inerrabat longiorque causis timoris timor erat, Deserta inde, & damnata solitudine domus, totaque illi monstro relicta : proscribebatur tamen, seu quis emere, seu quis conducere, ignarus tanti mali, vellet. venit Athenas philosophus, Athenodorus, legit titulum : auditoque pretio, quia suspecta vilitas, percunctatus, omnia docetur, ac nihilominus, imò tantò magis conducit. Vbi cœpit advesperascere, jubet sterni sibi in prima domus parte poscit pugillares, stylum, lumen, suos omnes in interiora dimittit : ipse ad scribendum, animum, oculos, manum intendit, ne vacua mens audita simulachra, & inanes sibi metus fingeret. Initio, quale ubique silentium noctis, deinde concuti ferrum, vincula moveri, ille non tollere oculos, non remittere stylum, sed obfirmare animum, auribusque prætendere. Tum crebrescere fragor, adventare, & jam in limine, jam ut intra limen audiri : respicit, videt, agnoscitque narratam sibi effigiem. Stabat, innuebatque digito, similis vocanti. Hic contrà, ut paululum expectaret, manu significat, rursusque ceris & stylo incumbit, illa scribentis capiti catenis insonabat. Respicit rursus idem quod prius innuentem. Nec moratus tollit lumen, & sequitur : ibat illa lento gradu, quasi gravis vinculis : postquam deflexit in aream domus, repentè dilapsa deserit comitem.

mitem. Desertus herbas & folia concerpta signum loco ponit. Postero die adit Magistratus: monet ut illum locum effodi jubeant. Inveniunt ossa inserta catenis & implicita, quæ corpus ævo terraque putrefactum nuda & exesa reliquerat vinculis: collecta publicè sepeliuntur: domus postea ritè conditis manibus caruit. Et hæc quidem affirmantibus credo, illud adfirmare aliis possum.

Est libertus mihi non illiteratus: cum hoc minor frater eodem lecto quiescebat. Is visus est sibi cernere quendam in thoro residentem, admoventemque capiti suo cultros, atque etiam ex ipso vertice amputantem capillos. Vbi illuxit, ipse circa verticem tonsus, capilli jacentes reperiuntur. Exiguum temporis medium, & rursus simile aliud priori fidem fecit. Puer in pædagogio mistus pluribus dormiebat: venerunt per fenestras (ita narrat) in tunicis albis, cubantemque totonderunt, & quà venerant recesserunt. Hunc quoque tonsum, sparsosque circà capillos dies ostendit. Nihil notabile sequutum, nisi fortè quòd non fuit reus futurus, si Domitianus, sub quo hæc acciderunt, diutius vixisset. Nam in scriniis ejus datus à Caro de me libellus inventus est. Ex quo conjectari potest, quia reis moris est submittere capillum, recisos meorum capillos, depulsi quod imminebat periculi signum fuisse. Proinde rogo, eruditionem tuam intendas Digna res est, quam diu multumque consideres: ego quidem indignus,

dignus, cui copiam ſcientiæ tuæ facias. Licet etiam utramque in partem, ut ſoles, diſputes: ex altera tamen fortius, ne me ſuſpenſum incertumque dimittas, quum mihi conſulendi cauſa fuerit, ut dubitare deſinerem, Vale.

Quid ad hanc epiſtolam Sura, quem apparet virum doctum fuiſſe, Plinio reſponderit, nuſquam habetur. Sed quid ſolidi homo gentilis hac de re diſputare potuiſſet?

Similis hiſtoria legitur in collectaneis locorum communium Ioannis Manlii, qui ſcribit (ex relatione Melanchthonis) Theodorum Gazam prædium habuiſſe in Campania, ex beneficio Nicolai Pontificis. In illo prædio quum colonus effodiſſet urnam, in qua fuerunt oſſa, apparuiſſe illi Spectrum, quod juſſit eum urnam rurſus ſepelire: niſi enim id faceret, fore ut filius ipſius moreretur. Quumque id colonus neglexiſſet, ejus filium paulò pòſt noctu interfectum eſſe. Interjectis aliquot diebus revertiſſe Spectrum minitans colono ſe etiam alterum filium interfecturum, niſi oſſa conderet. Colonus admonitus accepto damno, videns etiam alterum filium in morbum incidiſſe, rem Theodoro refert. Is profectus cum eo in prædium, & in loco ubi colonus urnam eruerat rurſum facto ſepulchro, urnam cum oſſibus ſepeliunt. Repoſitis oſſibus in ſuum locum, filius coloni ſtatim convaluit.

Trajanum ſcribit Dion à Spectro edu-

ctum in locum tutiorem ex ea domo Antiochiæ in qua diverterat in terræ motu.

Iulius Capitolinus qui aliquot Imperatorum Romanorum vitas descripsit, refert Pertinacem tribus diebus antea quàm confossus interiret, in aqua piscinæ suæ umbram conspexisse, quæ stricto gladio mortem ei minitata sit, eumque inquietarit.

Flavius Vopiscus, Tacito scribit mortis omina fuisse, quòd paternum sepulchrum disruptis januis se aperuerit: matris umbra se per diem & Tacito & Floriano, veluti viventis obtulerit.

Ammianus Marcellinus lib. 21. De signis mortis Constantii tradit, quòd nocturnis temporibus imaginibus territus fuerit.

Idem lib. 25. De Iuliano, quòd paulò ante obitum, quum ad imitationem Iulii Cæsaris sub pellibus scribere, viderit squallidius speciem genii publici (qui cum cornu Amaltheæ pingi solebat) quàm quum ad angustum culmen surgeret, discedentem.

Lucanus non tam Poëta quàm Historicus, lib. 1. Pharsaliæ, multa recenset prodigia quæ bellum civile Iulii Cæsaris & Pompeii præcesserint, & inter alia dicit:

Marius apparuit.

Insonuêre tubæ & quanto clamore cohortes
Miscentur, tantùm nox atra silentibus umbris
Edidit: & medio visi consurgere campo,
Tristia Syllani cecinêre oracula manes,

Tollen-

Tollentemque caput gelidas Anienis ad undas,
Agricolæ fracto Marium videre sepulchro, &c.

CAP. XIII.

Ex historia veteris Ecclesiæ, & scriptis sanctorum Patrum probatur esse Spectra.

SI evolvamus historias Ecclesiasticas, quædam nobis hujus generis occurrunt.

Sozomenus scribit in sua historia Ecclesiastica, lib. 6. cap. 28. de Apelle fabro ferrario (cujus nomen per Ægyptum celebre fuit, propter donum edendorum miraculorum, quo ornatus fuit) quòd quum noctu arti suæ insisteret, Spectrum dæmonis, specie mulieris ornatæ de castitate eum tentarit. Ille ferro in quo operabatur, ex igne rapto, faciem dæmonii combussit, quod mox stridens ac lamentans aufugit.

Postea lib. 7. cap. 23. scribens de seditione quæ mota fuit Antiochiæ propter immodicam exactionem, quam Theodosius Imperator belli temporibus urbi imperaverat, qua populus offensus, Imperatoris & conjugis ejus statuas dejecit, & fune injecto traxit, contumeliosasque voces sparsit. Nocte autem, inquit, præcedente, postquam statim octo die mota fuit seditio: fertur visum esse Spectrum mulieris magnitudine immensum & aspectu horrendum, in sublimi per plateas civitatis circumcursans, & aërem flagello

horri-

horrisono verberans: ut quemadmodum bestias ad iram incitare solent, qui ad ejusmodi spectacula serviunt: sic in festus quidam genius dæmonum insidiis seditionem eam movisse apparet.

Theodorus lector scribit in collectaneis suis ex Ecclesiastica historia libro primo, Gennadio Patriarchæ Constantinopolitano noctu ad altare orandi gratiâ descendenti, oblatum esse visum vel Spectrum quoddam, horribili specie, quod quum ille increpasset, audivisse vocem clamantem: ipso quidem vivente, se cessare, sed post mortem ejus Ecclesiam vastaturum. Quo audito, oravit pro Ecclesiæ salute: & paulò post è vivis excessit.

Nicephorus. Apud Gregorium Nicephorum, qui res Ecclesiasticas fusè descripsit, & Abdiam de vitis Apostolorum, multa extant de visionibus, somniis, miraculis sanctorum, item de Spectris, diligentius enim illa descripsisse doctis videntur, quàm alia quæ plus ad propositum fecissent, & majore cum fructu à lectoribus cognosci potuissent.

Chronica Monachorum. Evolventi historias quæ posteris temporibus, præsertim à Monachis descriptæ sunt, innumera hujus generis occurrunt. Hoc tamen dissimulare non possum, multa ab eis ita describi, ut lectoribus non immeritò suspecti sint.

Ludovicus vives, Beatus Rhenanus & alii viri docti nostra ætate, in descriptione aliarum quoque rerum, de Monachorum Chronicis queruntur, quòd ab hominibus

minibus indoctis absque judicio collecta sunt. Quisque tamen eis tribuat quantum voluerit. Etsi verò multa in illis sint inepta & ridicula, tamen credendum est quædam saltem ita se habere, ut illi literis mandarunt.

Patres. In scriptis veterum Patrum etiam de illis apparitionibus, vel Spectris, loci hinc inde occurrunt. D. Ambrosius scribit sermone 90. de nobili Virgine Agnete, quæ propter Christianam religionem martyrio coronata est, parentes quum ad sepulchrum ipsius excubassent, intempesta nocte chorum Virginum vidisse aureis cycladibus amictum, inter quas filia ipsorum Agnes similiter vestita fuerit, quæ jusserit reliquas Virgines parumper consistere: mox conversam ad parentes suos mandasse, ne eam tanquam mortuam lugeant, sed potius ipsi congratularentur, quòd à Deo vitam æternam adepta sit: quumque hæc dixisset statim disparuisse.

Nolæ apparuit Felix. D. Augustinus narrat in libro suo de cura pro mortuis gerenda, Felicem Martyrem, à civibus Nolæ, quum urbs à Barbaris obsideretur & oppugnaretur, conspectum esse.

De D. Gregorio, qui in suis dialogis multa hujus generis recenset, infrà suo loco dicam.

In omnibus ferè vitis Patrum, his de rebus non pauca legentibus occurrunt, quæ non omnia rejicienda sunt ut fabulosa & commentitia: quædam enim à magnis & gravibus viris descriptæ sunt.

Brevi-

Brevitatis causa aliis omissis unicam historiam hoc loco recitabo.

Basiliscus martyr Chrysostomo apparet

In vita Ioannis Chrysostomi legitur Basiliscum Episcopum urbis Comanæ (is cum Luciano Presbytero Antiochiæ, sub Maximiniano Imperatore martyrio coronatus fuerat) sancto Chrysostomo, jam pulso in exilium apparuisse, & dixisse: Frater Ioannes esto bono & forti animo, cras, enim simul erimus. Prius ejus templi Presbytero apparuisse, dixisseque, Præpara locum fratri Ioanni, mox enim venturus est. Vera hæc fuisse postea eventus comprobavit.

CAP. XIV.

In libris Monachorum multa ridicula & fabulosa apparitiones continentur.

DE Chronicis Monachorum paulò antè diximus. Quod verò legendas sanctorum, ut vocant, promptuaria exemplorum & vitas patrum attinet, in quibus multæ apparitiones spirituum continentur, non multum illis tribuere possumus. Pleraque enim quæ in illis extant, parum sunt verisimilia: fortassis religionem & timorem hominibus fictis illis narrationibus injicere voluerunt. Sed de his nunc non est dicendi locus.

Idem dici potest de multis Pontificiis scriptoribus superstitiosis, qui hos sequuti, pleraque ex relatione aliorum scripserunt. Cæterum ne quis putet me hæc invidiæ & odii impulsu scribere, unicam

addu

adducam historiam, vel potius fabulam, ex tam multis, ut specimen habeas illius quod modò dixi.

Petrus Damianus, qui initio monachus fuit ordinis Benedicti, posteà episcopus Hostiensis, cujus magna est in Papatu, propter doctrinæ & pietatis opinionem, authoritas: narrat quendam clericum Coloniensem, quodam tempore equo fluvium transeuntem, sanctum Severinum episcopum Coloniensem (qui non multo antè è vivis excesserat, & sepulchro conditus multis miraculis claruerat) in illo vidisse. *Hunc apprehendisse frenum Clerici ne ulterius progrederetur. Clericum obstupuisse, & cur illic tantus vir detineretur, inquisivisse, Episcopum petiisse ut manum ei præberet, ut sentiret quomodo haberet. Quumque manum clerici aquæ impressisset, momento propter ingentem calorem carnes resolutas diffluxisse, ut nuda ossa tantùm apparerent. Ad quem Clericus, Quum sis tam celebris in ecclesia, qui fit ut ita crucieris. Respondit Severinus, Hanc solum ob causam, quod horas canonicas per distincta horarum spatia non absolvi, fui enim in aula Imperatoris, consiliis ejus occupatus. Manè omnibus coacervatis, toto die negotiis aliis fui implicatus: ideo hujus ardoris fero supplicium. Sed omnipotentis Dei auxilium uterque imploremus, ut manum tuam restituat: quod statim factum est, Et dixit ad Clericum: Vade fili, obsecra fratres ecclesiæ nostræ, & alios Clericos, ut pro me preces fundant, & indigentibus eleemosynas distribuant, sacrificiorumque*

S. Severinus episcopus Coloniensis.

votis insistant. His enim peractis, ego mox ex tormentis illis liberabor : & expectantibus me beatorum civium choris latus adjungar.

Ex hac narratione ita argumentati sunt, si bonus ille sanctus Episcopus, qui obrutus mole negotiorum Imperatoris, ad Reipublicæ utilitatem spectantium, non statutis horis pensum suum absolvit, tam miserè excarnificatus est, quid de illis fiet, qui nullis negotiis necessariis impediti, frigidè horas canonicas simul absolvunt, vel prorsus omittunt, ut voluptatibus suis & vanis rebus possint indulgere. Hinc omissionis rerum nobis à Deo præceptarum, nulla fit mentio. Sin verò Episcopi Pontificii hanc narrationem veram esse credunt, cogitent quæso quomodo se excusaturi sint in Dei judicio, quod sinunt se Episcopos creari Ecclesiarum, quarum tamen nullam prorsus rationem habent: sed negotiis duntaxat secularibus sese immiscent, vel si res Ecclesiasticas tractent, huc omnia eorum consilia tendunt, ut Verbi Dei sinceram prædicationem impediant, illosque opprimant, qui de promovenda gloria divina dies noctesque cogitant. Hujus sunt pleraque alia quibus Monachi libros suos referserunt.

CAP.

CAP. XV.

Probatur ex aliis scriptoribus idoneis, Spectra interdum apparere.

QVod ad alios insignes scriptores attinet, faciunt & illi spectrorum quæ interdum appareant, mentionem. Alexander ab Alexandro Neapolitanus, celebris jureconsultus lib. 2. genialium dierum, cap. 9. scribit de quodam familiari suo non fluxæ fidei homine, quod amici funus curarit, & quum inde Romam reverteretur, nocte instante in diversorium viæ proximum diverterit, & ibi se quieti dederit. Quumque solus degeret & adhuc vigilaret repente amici nuper defuncti imago summo pallore & macie, ac eo ferè habitu oris, quali illum quum ægrotaret dimiserat, ad se accesserit: quem quum fuisset intuitus, & præ timore nec animo nec mente satis constaret, quisnam esset interrogarit. Illum autem, quum nihil respondisset, exutis vestibus, in eodem cui ipse incumbebat lectulo se collocavisse, ac propè accessisse quasi eum amplexurus. Alterum verò ad lectuli spondam secessisse, illumque propius accedentem abegisse, & pedem illius usque adèò gelidum contrectavisse, ut nulla glacies huic frigori potuerit comparari. Istum alterum torvè inspicientem resumptis mox vestibus è lectulo surrexisse, nusquam postea apparuisse.

Alias quoque hujus generis historias

ibidem recitat, quæ ſua ætate contigerint. Vixit autem ante annos 80. aut circiter.

Babtiſta Fulgoſus Genuæ dux, in opere ſuo de dictis & factis memorabilibus Imperatorum, Principum, Ducum, &c. quod urbe pulſus ne ocio mœroreque contabeſceret, conſcripſit, lib .1. cap .8. De prodigiis ſcribit, In area ædium Matthæi Vicecomitis, qui magnus dictus eſt, poſt occaſum ſolis quum jam veſperaſceret, viſum eſſe virum armatum in equo longè humana ſpecie majorem: qui ubi à multis conſpectus fuiſſe per horæ ſpatium, poſtea evanuerit, magno eorum qui rem viderant, horrore. Triduo quoque poſt tertia noctis hora, eodem in loco duo equites pari ſpecie diu inter ſe dimicantes conſpecti fuere: qui poſtea, ut antea alter ſolus, evanuerunt. Non multo poſt tempore Henricus VII. Imperator ex hac vita deceſſit, non ſine clade Vicecomitum.

Huic hiſtoriæ ſtatim aliam ſubiungit ſuperiore memorabiliorem Ludovici Alodiſii pater, qui Immolæ rerum potitus eſt, haud diu poſteaquam diceſſerat homini à ſecretis, quem filius Ludovicus Ferrariam mittebat, in itinere equo inſidens cum accipitre (ut in aucupio mos ei fuerat tenere) apparuit. Huicque quanquam magna capto formidine dixit: Ut filium juberet poſtero die in eum ipſum locum venire quoniam magni momenti res ei prædicturus eſſet. Ea re audita, Ludovicus, tum quia non credebat, tum quod inſidias metueret, alium ſuo loco miſit, Ei

illa

illa ipsa umbra quæ ante appruerat obviam facta, vehementer indoluit quòd filius non venisset: longè enim plura se dicturam ei fuisse affirmabat. Sed tunc illud tantum referri jussit, quod transacto secundo & vicesimo anno, ac præterea uno mense, die quoque addita, urbis imperium quod obtinebat, esset amissurus. Vt tempus quod umbra prædixerat, advenit: adhibita magna cura ea ipsa nocte, milites ducis Philippi Mediolanensis (cui is fœdere junctus erat, & propterea ab eo non metuebat) glacie magna constrictis fossis, ad muros penetrarunt, admotisque scalis urbem cum ipso Principe ceperunt.

Philippus Melancthon scribit in lib. suo de anima, quod ipse quædam Spectra viderit, & multos fide dignos homines norit, qui affirmarint quod non tantum viderint Spectra, sed etiam diu cum eis colloquuti sint. In lib. suo quem inscribit Examen Theologicum, hujusmodi recitat historiam: se habuisse amitam, quæ ubi mortuo marito assideret foco tristior, duo domum ejus ingressi sint: quorum hic in mariti specie, se maritum esse mulieris defunctum dicebat: alter procerus Franciscani Monachi formam induerat, Hic maritus ad focum accedens mœstam salutat uxorem, eamque sine metu esse jubet, asseritque se venisse ut quædam ei mandaret: hinc longum Monachum tantisper in hypocaustum secedere jubet: inde sermonem exorsus, sacrificulos tandem conduci, qui missas recitent, maximopere

orat, obſecrat & obteſtatur impenſe: atque diſceſſurus ſibi dexteram porrigi jubet: perterrefactæ autem exhorreſcentique, quum ſe nihil damni daturum promitteret, dexteram illa dat: quæ etiamſi non læderetur, tamen uſque adeò uri videbatur, ut ſemper manſerit nigra. Poſtea evocat Franciſcanum, & ſimul egreſſi incunctanter evaneſcunt. De Spectris aliis quæ ipſe & alii viderunt, ſcribit Ioh. Manlius in locorũ communium collectaneis, tomo primo, in cap. de malis ſpiritibus & ipſorum operibus: item de Satisfactione.

Ludovicus Vives lib. 1. De veritate Fidei tradit, in novo orbe recens invento, nihil eſſe tritius, aut vulgarius, quam non de nocte ſolùm, ſed medio die ac luce occurrere manifeſtò ſpiritus in urbibus & agris qui aliquid loquantur, jubeant, vetent, infeſtent, terreant, feriant. Eadem etiam alii recitant, qui navigationes illas Oceani deſcripſerunt.

Aliquot hujus generis apparitiones Hieronymus Cardanus Mediolanenſis, inſignis Philoſophus & Medicus, in libris ſuis de Subtilitate & varietate rerum, recenſet: quas qui volunt cognoſcere, libros illos conſulant: ego enim brevitati ſtudeo.

Olaus Magnus Archiepiſcopus Vpſalenſis in hiſtoria ſua de gentibus Septentrionalibus, lib. 2. cap. 3. tradit in Iſlandia Spectra apparere forma hominum ipſis notorum, quibus incolæ dexteram dant, prius quam de obitu illorum, quorum

hæc

hæc formam assumunt, quicquam audiverunt, nec antè dolum intelligi, quàm illa evenescant.

Hæc ex veteribus & recentioribus historicis, & aliis scriptoribus proferre volui, ut intelligatur Spectra interdum apparere.

Cap. XVI.

Spectra apparere docet quotidiana experientia.

His omnibus accidit, quòd nemo inficiari potest, quin multi honesti, & fide digni homines utriusque sexus, quorum multi adhuc vivunt, quidam ex hac vita migrarunt, affirmarunt & adhuc affirment, quòd aliquando noctu, aliquando interdiu Spectra viderint & audiverint. Aliquis ambulat in suis ædibus, Spectrum adest, canes etiam, interdum animadvertunt, applicant se pedibus dominorum, nolunt ab eis discedere, nam & ipsi sibi metuunt. Aliquis it cubitum, & se ad quietem componit, aliquid adest, stragulam vellicat, aut detrahit: aliquando ei insidet vel in lectum quoque se componit: aliquando in cubiculo spatiatur. Visi sunt homines pedibus ambulantes, aut in equis, ignea interdum forma, noti multis, multò antè aut recens defuncti. Factum etiam est ut quidam qui in præliis cæsi, aut naturali morte sublati sunt, suos vocarint, & ex voce agniti sint.

Spiritus opem petunt.

Sæpe noctu auditi sunt spiritus quidam lento gradu incedere, screare, gemere: in-

terrogati quinam essent, responderunt, se hujus vel illius animam esse, & maximos cruciatus perpeti. Si quis interrogavit, quomodo ex tam diris cruciatibus liberari possint responderunt, Si certus Missarum numerus celebretur, peregrinationes ad divos instituantur, & alia hujus generis opera in eorum gratiam fiant, se liberandas. Postea multa luce & gloria apparentes, dixerunt se liberatas esse, suisque benefactoribus ingentes gratias egerunt: promiserunt se quoque apud Deum & divam Virginem pro illis intercessuras esse. Non autem semper sacrificos aut alios audaces & impios homines fuisse qui se animas esse mentiti sint, ut suprà de multis dictum est, hinc potest intelligi, quòd etiam in illorum cubiculis clausis apparuerunt, qui quum irent cubitum diligenter adhibita lucerna inquisiverunt, num quis ibi lateret. Solent hodie quoque multi prius quàm in lectum se cõponant, omnes Angulos perlustrare, ut securius dormire possint: tamen nonnunquã audiunt quosdam ejulantes, &c.

Sæpissime hoc est factum, ut qui fuerunt in domo aliqua putarint aliquem ollas, patinas, orbes, mensas subvertere, & per scalas dejicere: postquam dies illuxit, viderunt omnia suis locis fuisse collocata.

Dequibusdam verò spiritibus fertur, quod januam ex cardinibus evulsam abjecerint, omnia in domo turbarint & everterint, sed postea suo in loco non reposuerint, quodque tumultuando homines vehementer perturbarint. Noctu

Noctu in Monasteriis, & locis solitariis aliquando auditur strepitus, non secus quàm si vietores vasa vinaria religent stipentque, aut alii opifices sua opificia exerceant, cùm omnes certum sit cubitum ivisse seque somno dedisse.

Quando extruuntur domus, vicini noctu audiunt fabros lignarios, cementarios, & alios artifices non aliter omnia tractare, quàm si labori diurno intenti essent: hoc ostentum ut faustum plausu excipitur. *Ædificantes noctu audiunt spiritus.*

Sunt qui Physica ratione fieri putent: ut quæ interdiu audivimus, noctu nos quoque audire putemus: quam quæstionem doctioribus discutiendam relinquo.

Metallici testantur in aliquibus fodinis Spectra vel spiritus videri, qui more aliorum metallicorum induti sint. Hi in puteis & cuniculis oberrant, videnturque in omni laborum genere se exercere, quum tamen nihil agant, fodere venas, quod effossum est congerere, in vasa infundere, machinam versoriam tractare: Rarissimè metallicos dicuntur lædere, nisi cachinnis aut maledictis ab eis lacessiti: tunc glareis eos petunt, aut aliâs eos lædunt. Præcipuè verò in illis fodinis versari dicunt, quæ metallis abundent. *In fodinis dæmones sunt.*

Scripsit ad me vir pius & doctus, Davosii in Alpibus Rheticis argenti fodinam esse, in quam Consul illius loci (Londamanum vocant) Petrus Buol, vir egregius, superioribus annis sumptus fecit, & ex qua opes non exiguas collegit. In illa spi-

ritus vel dæmon montanus fuit, qui quum metallici res fossiles infunderent vasis, plerunque diebus Veneris, valde negotiosus esse visus fuerit, metalla suo arbitratu ex uno vase in alterum infundens. Quod Consul ille non indignè tulit: quoties in fodinam descendere voluit, vel ascendere, cruce se muniens nunquam læsus est. Accidit autem ut quum spiritus ille die quodam valde importunus esset, id metallicus quidam molestè ferens, conviciis eum incesserit; jusseritque eum abire in malam rem additis diris & execrationibus. Spiritus ille, operarii caput apprehendens, ita eum torsit: ut facies in tergum verteretur, non tamen extinctus fuit: sed diu postea obtorto vel inverso collo superstes, multis qui etiamnum vivunt familiariter notus fuit, & intra paucos demum annos è vivis excessit.

Georgius Agricola, cujus doctissimi libri de rebus metallicis publicè extant, in fine libelli sui de animantibus subterraneis, duplex genus facit illorum dæmonum qui in quibusdam fodinis versantur. Dicit enim quosdam truculentos esse & terribiles aspectu, qui plerunque metallicis infesti atque inimici sint. Talem fuisse Annebergium quendam qui operarios duodecim amplius, flatu interfecerit, in specu qui *Corona rosacea* appellatur. Flatum verò emisisse ex rictu, equi enim specie visum esse. Ejusmodi etiam fuisse Snebergium, nigro cucullo indutum, qui in fodina Georgiana operarium è solo sublatum in supe-

superiori loco maximæ cujusdam concavitatis, quondam feracis argenti, collocarit, non sine corporis atritu.

Deinde dicit quosdam mites esse, quos Germanorum aliqui ut etiam Græci vocent *Cobalos*, quod hominum sint imitatores. Nam quasi lætitia gestientes ridere: & videri quod multa faciant, quum prorsus nihil faciant; ab aliis nominari virunculos montanos, significantibus parvam eorum staturam qua plerunque conspiciuntur. Videri autem seneciones & vestitos more metallicorum, id est, vittato indusio, & corio circum lumbos dependente induti. Hos damnum non dare metallicis nisi lacessitos: sed eos imitari. Non dissimiles esse scribit illis quos Germani *Gutelos* vocant, eò quòd generi humano amici esse videantur: curant enim jumenta & alia faciunt. Item illis qui *Trulli* vocantur, quos sexu tam mulieris quàm viri ementito, quum apud alias nationes, tum maximè apud Sujonas in famulatu fuisse dicant.

De his Spectris metallicis leguntur etiam quædam apud Olaum Magnum de gentibus Septentrionalibus cap. 10. lib. 6.

Qui in Oceano navigant referunt in quibusdam locis quos Antropophagi incolunt, multa Spectra versari, & gentes illas multis malis afficere.

Hoc loco miranda possent proferri de visionibus quæ hominibus per quietem oblatæ sunt. item de illis, qui extra se rapti, diem integrum & diutius immoti jacuerunt,

Per quietē homines vident, & cùm in ecstasin incidunt.

runt, mortuis similes: postea sibi restituti, multa retulerunt quæ interea viderint.

Cicero mira scribit in libro suo de divinatione. Item alii. Ipse quoque August. hinc inde in suis libris recitat, quòd quidam defuncti alios de multis rebus admonuerint, res arcanas & futuras quoque eis patefecerint, remedia ægrotis ostenderint, aliaque hujus generis fecerint.

Avenzoar Albumaron medicus Arabs, scribit se à medico nuper defuncto per somnum accepisse optimum oculo suo ægrotanti remedium: teste Marsilio Ficino de immortalitate animorum lib. 16. cap. 5.

Sacræ quoque literæ nos docent, Deum hominibus per insomnia multa revelasse. Mat. 1. & 2. capite scribit Angelum aliquoties Iosepho Christi servatoris nostri nutritio somniis apparuisse, eique jussisse ut sibi ab insidiis quæ Christo parabantur, caveret.

De D. Petro legimus in Actis Apostolorum 10. cap. quòd in ecstasin inciderit, videritque cælum apertum, ac descendens ad se vas quoddam velut linteum magnum quatuor initiis alligatum summitti è cælo in terram, in quo fuerint omnia quadrupedia terræ bestiæque & reptilia & volatilia cæli. Et facta est vox ad eum: Surge Petre macta & vescere.

Cap. 16. D. Paulo quum adhuc in Asia degeret, & Troadem descendisset, hæc visio per noctem oblata fuit. Vir quidam Macedo stetit & deprecatus eum dixit, Pro-

fectus in Macedoniam succurre nobis. Hinc Paulus colligebat, hoc esse Dei consilium, ut mare trajiceret, & in Macedonia Euangelium annuntiaret.

Sed de visionibus & Spectris, quæ dormientibus offeruntur, non statui scribere, ne liber nimis excrescat, sed de illis tantùm quæ vigilantes sensibus nostris percipimus.

Cap. XVII.

Obitum hominum, prælia, & insignes mutationes, præcedunt aliqua ostenta & præsagia: audiuntur subiti fragores, aut alia id genus.

SÆpe fit ut hominibus lethali morbo decumbentibus, aliquid audiamus incedere, non aliter quàm illi solebant, quum bene haberent: quin ægroti ipsi hæc sæpe audiunt, & quid futurum sit statim præsagiunt. Aliquando prius quàm ex hac vita decedant, aliquando mox post eorum obitum, aut multò post, imagines eorum, vel aliæ humanæ formæ cernuntur. Non raró etiam accidit, ut quum morituri sunt nostri, etsi multis miliaribus à nobis sejuncti sint, tamen aliqui exaudiantur fragores & strepitus. Putamus aliquando domum ruituram, vel ponderosum aliquid per totam domum decidere, & inconditum sonitum edere: post aliquot menses tandem intelligimus, hæc illa ipsa hora accidisse, qua nostri ex hac vita migrarunt. Sunt homines ex quorum

cognatione nullus moritur, quin præsagia & signa quædam præcedentia observent: ut quod audiunt fores vel fenestras aperiri & rursus claudi, aliquid ascendere per scalas, in domo vagari, aliaque hujus generis fieri.

Hoc tamen loco non est dissimulandum quòd multi superstitiosi homines sibi ipsis persuadent, hunc vel illum cognatum aut amicum brevi moriturum. Signo enim aliquo id ipsis significasse, tandem res ipsa ostendit fuisse vanam & stultam persuasionem. Cardanus scribit in libris suis de varietate rerum, de nobili quadam familia Parmensi, ex qua quoties quis est moriturus, conspicitur sub camino vetula quædam. Tempore quodam illa apparuit, quum puella quædam illius familiæ decumberet: ideo desperabant de ejus vita, sed ex morbo recreata fuit: interea alius quidam incolumis illius familiæ subitò expiravit.

Fuit mihi notus Parochus quidam, vir honestus & pius, qui, grassante peste, præscivit si quis in parœcia sua moriturus esset ex peste. Noctu enim supra suum lectum sonitum audivit, ac si quis saccum frumento plenum ex humeris super tabulatum deponeret; hæc audiens dicebat, Iterum quidam mihi valedicit. Postquam illuxit, interrogavit quinam illa nocte obiissent, aut peste correpti essent, ut eos consolaretur & erigeret, prout bonum pastorem decet.

Sæpe etiam in Curiis observatum est, si

Sena-

Senator aliquis vicinus fuit morti, fragorem juxta sedile ejus, vel aliud signum futuræ mortis exauditum esse. Idem fit juxta sedilia in templis, & aliis in locis, in quibus homines sæpe versati sunt, vel artificia sua exercuerunt.

In cœnobiis, monachi, servi & alii inciderunt in lethalem morbum: noctu audiverunt multi parari ipsis loculum, non aliter quàm postea ab arculariis paratum fuit.

In pagis cùm aliquis moriturus est, sub vesperam, vel noctu in cœmeteriis aliquando audiuntur, qui palis sepulchrum effodiunt: postero die non aliter effoditur, quàm anteà quidam audierant.

Aliquando noctu, lucente luna, visi sunt qui funus pro more gentis cum pompa deduxerunt, aut ante ædes consisterent, ac si aliquis efferendus esset. Multi suam imaginem se putant videre, vel, ut dicunt, suam animam: multisque persuasum est, quòd nisi illi qui seipsos ita viderunt, brevi post moriantur, diutissimè victuri sint. Sed hæc superstitiosa sunt; quisque non aliter se paret, quàm si cras sibi moriendum esset, ne securus sibi ipsi malum accersat.

Alia quoque miranda accidunt. Detinentur vincti in carcere, de quibus sumendum est supplicium: noctu, in arcibus, auditur magnus tumultus, ac si aliqui carcerem effracturi essent, & liberaturi captivos: Accurrentes neminem vident vel audiunt amplius, captivi quoque nihil se audivisse affirmant.

Car-

Carnifices referunt se plerunque scire, num aliquis ipsis tradendus sit quem supplicio afficiant: gladios enim ipsorum moveri. Sunt qui dicant se præscire ipsum genus supplicii quo captivi è medio tollendi sint.

Circa infelices illos homines qui sibi ipsis manus inferunt, miranda accidunt. Avehenda interdum fuerunt eorum cadavera per longum iter, ut in profluentem culeo inclusi, projicerentur: bennæ vel carro impositos equi in descensu collium vix trahere potuerunt, in ascensu verò equis non fuit laborandum, cùm sponte incitato cursa carrus ferretur.

Aliquis à latronibus interceptus fuit, accedentibus latronibus ad cadaver, statim cœpit recentem sanguinem stillare, aut aliis signis præsentiam latronis significare. Plato l. legum 1. tradit eorum qui occisi sunt animas, sæpe interfectorum animas hostiliter insequi. Vnde Marsilius Ficinus fortè contingere putat, ut occisi hominis vulnus etiam jacente cadavere in eum qui vulneraverat, si modò ille cominus instet, vulnus ipsum inspiciens, sanguinem rursus ejiciat, quod quidem evenire Lucretius affirmarit, & judices observarint. Dido apud Virg. minatur Æneæ: Et cùm frigida mors anima se duxerit artus, Omnibus umbra locis adero, dabis improbe pœnas. Similis locus est apud Horat. & alios Poëtas. Latro assedit mensæ, everso poculo, vinum per solidum lignum mensæ manavit, omnium magna admiratione.

Lib. 16. cap. 5. de animorum immort.

De

De his & aliis mirandis rebus possent multæ historiæ & multi testes produci.

Omnes verò qui hunc librum legerint, & hæc & alia seipsos vidisse, aut ex suis amicis, & notis, fideque dignissimis hominibus audivisse, memoria repetent.

Imminentibus mutationibus imperiorum, bellis, seditionibus, aliisque difficillimis temporibus, plerumque res mirandæ contra naturæ cursum in aëre, terra animantibus contingunt. Ostenta, portenta, monstra, prodigia vocant. In aëre conspiciuntur gladii, hastæ & innumera alia: audiuntur aut videntur in aëre vel terra exercitus concurrentes, & in fugam conpulsi, clamores horribiles armorumq; sonitus exauditur. In armamentariis movent se bombardæ, hastæ, bipennes, & alia armorum genera. Cum exeundum est in hostem, & signa militaria non volant, sed signiferorum capita involvunt: si milites sunt consternati, omnino stragem imminere sibi præsagiunt. Ferunt equos quoque mœstos esse, & dominos suos vix sessores admittere, si infeliciter pugnandum sit: alacres verò & hinnientes victoriam pro tendere, Equorum greges quos Iulius Cæsar vagos dimiserat, ubertim flevisse Suetonius tradidit.

Equi cladem prædicunt.

Cùm Miltiades expeditionem faceret contra Persas, ante aciem terribiles sonitus auditi sunt, & visa spectra quæ Athenienses postea dixerunt fuisse speciem Panos, qui tantum terrorem Persis incusserit, ut se fugæ traderent, Inde Panici terrores postea

Panici terrores.

poſtea dicti ſunt, de repentinis & ſubitis terroribus & conſternationibus, quales ſunt lymphatici metus, quibus correpti etiam mente carent, &c.

Priuſquam Lacedæmonii in Leuctrica pugna vincerentur, arma in templo Hectoris ſonuerunt. Eodem tempore, Thebis in templo Herculis valvæ clauſæ repagulis, ſubitò ſe ipſæ aperuerunt, armaque quæ fixa in parietibus fuerant, ea humi ſunt inventa. Hæc leguntur apud Cic. lib. de Divinatione.

Romana hiſtoria.

Bello punico ſecundo, ſignifer primi haſtati ſignum non potuit movere loco: nec quicquam profecerunt plures cùm accederent: Hæc & alia rerum futurarum ſignà C. Flaminius Conſul neglexit, mox conciſus exercitus atque ipſe interfectus eſt. qua de re T. Livius prolixè ſcribit. Initio belli Marſici ex occulto auditæ ſunt voces, & armorum ſonitus, quæ pericula belli denuntiarunt.

Plinius ſcribit 2. lib. cap. 56. armorum crepitus & tubæ ſonitus auditos eſſe è cœlo, bellis Cymbricis, crebroque prius.

Appianus annotat, quæ portenta & prodigia bellum civile anteceſſerint: hominum immanes voces, armorum ſtrepitus, equorum curſus inſpectante nemine auditos fuiſſe.

Val. Max. tradit l. 1. c. 6. de prodigiis, C. Pompejum præmonitū fuiſſe, ne prælium committeret cum Iulio nam cùm Dirrachio ſolverent, milites ipſius, ſubito conſternati ſunt: noctu quoque ſubitò animi

corum

eorum conciderunt. Postea addit id quod Cæsar ipse 3. libro de civili bello, memoriæ prodidit, quo die prælium secundum fecit Cæsar, Antiochiæ in Syria bis tantùm exercitus clamorem, & signorum sonum exauditum esse, ut in muris armata civitas discurreret. Hoc idem Ptolemaide accidisse refert. Pergami in occultis & remotis templis quo præter sacerdotes adire fas non est, quæ Græci ἄδυτα appellant, tympana sonuisse.

De Castore & Polluce historici memoriæ prodiderunt, non semel in præliis: in equis albis visos esse contra hostiles exercitus fortiter pugnare. Plutarchus scribit in vita Coriolani, eos in pugna contra Tarquinium conspectos esse, & statim victoriam Romæ nuntiasse, Idem scribit Livius lib 8. decadis 1. *Castor Pollux.*

In historia obsidionis Magdeburgi amplissimæ urbis in Saxonia, legitur, hostes qui urbem illam obsidione premebant, putasse, quoties cives eruptione ex urbe facta, velitares pugnas commiserunt quòd quidam in equo albo aciem civium præcederet, cùm tamen cives neminem conspexerint.

Quàm miranda signa urbis Hierosolimorum eversionem præcesserint, recitat Iosephus in libris suis de bello Iudaico: nempe æneam portam clausam repagulis, noctu seipsa aperuise, Ante solis occasum, quadrigas in aëre conspectas, & exercitus armis bene instructos urbem circundedisse. Die Pentecostes cùm sacerdotes tem-

plum

plum ingrederentur, ut cultibus divinis vacarent audivisse strepitum, mox vocem, Migremus hinc. Alia quoque id genus recenset, quæ non est necesse hoc loco repetere. Ea nocte qua Leo Constantinopolitanus in templo fuit interfectus, navigantes in mari vocem audiverunt in aëre, quæ dixit ὅτι ὁ Λέων τῇδε διαπεφώνηκε.

Felix Maleolus utriusque juris doctor, Præposi.us, Salodorensis, & Canonicus Tigurinus vir multæ lectionis, uti ex scriptis ipsius, quæ adhuc extant, facilè apparet: (vixit autem circa tempora concilii Basiliensis) scribit in libro suo de Nobilitate cap. 30. in historia Rodolphi regis Romanorum extare quod Rodolphus quum prælio Othocarum regem Bohemiæ vicisset in campo ubi prælium commissum fuerat, pernoctarit, quodque intempesta nocte lemures exercitum horribili clamore & tumultu turbarint.

Quod autem lemures fuerint, hinc apparuisse, quòd fumi instar disparuerint. Idem cap. 26. scribit anno Domini 1280. prædicante ad populum Plebano (ut vocant) ecclesiæ Tigurinæ, apud tumbas vel sepulchrum Martyrum Felicis & Regulæ, ibidem patronorum lapidem violenter nullo movente confractum, instar tonitrui horribilem sonitum edidisse, ut toti populo non aliter terrorem incuteret quàm si testudo templi corruisset: eodem anno 3. die Octobris maximam partem oppidi Tigurini conflagrasse: & motus quoque propter censuras Ecclesiasticas & banum,

banum, ut vocant, imperialem, inter cives fuisse exortos. Anno Domini 1440. die 12. mensis Decembris, in templi dicti dedicatione, intempesta nocte, similem fragorem esse exauditum mox verò secutum est bellum civile, quod Tigurini contra reliquos Helvetios per septem & amplius annos varia fortuna gesserunt.

Idem author c. 33. scribit, iisdem temporibus, anno domini 1444. ante fortissimam illam pugnam quam pauci Helvetii contra ingentes Ludovici Delphini Franciæ copias prope mœnia urbis Basiliensis, tempore consilii commiserunt, aliquot noctibus circa illa loca auditos esse militum clamores, armorum sonitus, pugnantium strepitus &c. Alia hujus generis plurima dedita opera prætermitto. Extant enim de prodigiis veterum & recentiorum libri, ex quibus hæc peti possunt.

Cap. XVIII.

Spectra interdum videri & audiri, & alias res mirandas accidere, confirmatur testimoniis sacrarum literarum.

OBjicitur nobis non proferri testimonia sacrarum literarum de his rebus: præcipuè quòd spectra interdum hominibus offerantur. Respondeo, Verum quidem esse, quòd pauca de eis in sacris literis obvia sint, tamen quædam extant. Matt. 14. cap. legitur de discipulis, quod in lacu noctu, cùm propter ventum adver-

sum

ſum in magno periculo conſtituti eſſent, & Dominus die mox illuceſcente aquis inambularet, perterriti clamarint, putantes ſe ſpectrum videre. Inde colligimus ipſos non latuiſſe quòd ſpectra in aquis & terris hominibus apparuerint. Item quum Dominus redivivus diſcipulis ſuis appareret, eoſque veræ ſuæ reſurrectionis certos reddere vellet, putabant ſe ſpectrum videre ubi Dominus non negat ſpiritus & ſpectra eſſe, & interdum conſpici, ſed confirmat potius, inter ſe & ſpiritus vel ſpectra diſcernens. Sed de his duobus teſtimoniis ſuo loco plura dicemus.

Hiſtoria memorabilis eſt quæ legitur in 2 lib. Samuelis de Saule, qui cùm à Palæſtinis bellum ei inferretur, & in maximo eſſet periculo, mulierem Pytoniſſam acceſſit, eamque rogavit ut Samuelem è mortuis ſuſcitaret, ut eum de eventu belli conſuleret. Ipſa excitabat qnendam, quem Saul quidem Samuelem verum eſſe putabat, qui ei exponebat quiſnam belli exitus futurus eſſet. An autem verus an fictitius Samuel fuerit, ſuo loco plenius diſputabimus.

Quòd ad alias res mirandas, etiam quædam in ſacris literis occurrunt. 2 Samuelis 5. & 1. Paralip. 14. habemus Palæſtinos aſcendiſſe ſecundò in Iudæam, ut Davidi bellum inferrent. Is rem ad Dominum retulit, qui præcepit ei, ut cum ſuo exercitu ſe abderet poſt nemus, & ubi audiret ſtrepitum vel ſonitum in cacuminibus arborum excitari, eos adoriretur. Volunt autem

tem hunc sonitum portentosum fuisse. 2 Reg. 6. & 7. c. scribitur Deum urbem Samariam quæ premebatur obsidione à Benhadado Syrorum rege, maxima annonæ difficultate liberasse. Noctu enim hostes strepitum curruum, hinnitum equorum, & fremitum ingentis exercitus in suis castris audiverant: putantes igitur regem Israelis pedestres & equestres copias collegisse, fuga salutem quærebant, commeatum & alia in castris relinquentes. 1 Sam. 7. c. Deus sonare fecit vocem magnam super Philistæos, & contrivit eos. Intelligo insolito sonitu perterrefactos; ut facilè vincerentur.

Danielis 5. cap. legis Balthasarem regem in luxurioso convivio, è regione candelabri vidisse manum quæ in pariete scribebat, quisnam ipsius futurus esset exitus.

2 Machab. 3. cap. legitur Heliodoro Seleuci regis Asiæ ministro, spoliaturo templum Hierosolymitanum, equum apparuisse, in illo equitem formidabilem, qui impetum in ipsum facturus videbatur. Huic latus claudebant duo adolescentes liberali forma, qui flagellabant Heliodorum. 2. Machabæorum 10. Iudas Machabæus præliatus est cum hostibus, quumque prælium vehemens esset, apparuerunt hostibus de cœlo viri quinque in equis frænis aureis insignibus, qui Iudeos ducebant: duo verò Machabæum protegebant. Machabæo item eques apparuit, splendente veste, armis aureis, hastam suam concutiens:

insigni & præclara victoria, 2 Machab. 11. cap.

Hæc non propterea adduco, quòd eodem loco libros Machabæorum habeam cum libris Canonicis veteris & novi fœderis: sed quòd coniuncti sint illis, & à quovis legi possint. A veteribus quoque semper lecti fuerunt. Etsi enim dogmata ex illis non probarunt, tamen magnæ apud eos fuerunt authoritatis.

CAP. XIX.

Quibus, quando, ubi, quomodo, Spectra appareant, & quidnam efficiant.

EX his omnibus perspicuè intelligimus, quòd multa miranda hominibus offerantur, quòdque interdum Spectra cernantur, & audiantur, non solum (ut quidam opinati sunt, teste Plutarcho in vita Dionis à pueris, mulieribus, morbis confectis, deliris, vel alioqui simplicibus hominibus: sed etiam fortibus, & illis qui mentis compotes sunt. Negari tamen non debet, quin quibusdam plura occurrant quàm aliis veluti iter facientibus, vigilibus, venatoribus, aurigis, nautis, qui non solùm interdiu, sed noctu quoque in itineribus, aquis, sylvis, montibus & vallibus degunt. Reperies aliquem qui per totam vitam nihil harum rerum vidit vel audivit: è contrà sunt qui multa viderunt & audierunt. Sic sunt qui rarissimè in serpentes incidunt, è diverso quibus in itinere subinde multi occurrunt. Vulgò dicitur, illis

illis quorum natalis in angarias incidit, (ita vocant quatuor anni tempora) plura Spectra apparere, quàm alio tempore in lucem editis: sed meræ nugæ sunt. Qui constantes sunt in vera fide, rarius hæc vident vel audiunt, quàm superstitiosi, ut in aliis quoque rebus. Superstitiosus aliquis utitur benedictione aliqua, ut vocant, ad sanandum morbum equi, & succedit: incantat serpentem, & non movetur loco: benedictione utitur ad sistendum sanguinem, & statim consistit: virgulam habet divinam, vel furcatam & incantatam, quæ movetur ubi metalla latent: vera fide præditus qui hæc contemnit (sit enim legibus divinis, imò Pontificiis quoque adversari) etiam si illa adhibeat, nihil tamen efficit. Ita ipsi quoque rarius Spectra apparent, quàm superstitiosis. Scit enim quid de illis sentire & judicare debeat. Sunt homines qui putant sibi honorificum esse, si multa hujus generis ipsis appareant.

Apud nos quum superstitionibus dediti essemus multò plures fuerunt hujus generis apparitiones & miracula: quàm ex illo tempore quo Euangelium purè prædicetur, causam inferius assignabo.

Quidam vident & audiunt aliquid, alii non.

Sæpe etiam fit ut aliquis clarissimè aliquid vel videat vel audiat, aliter qui ei adstat, vel eum comitatur, nihil videat, nihil audiat.

In historia Helisæi legimus ipsum vidisse currus igneos, & equites in monte puerum ipsius nihil vidisse donec propheta orabat ut ad confirmationem & consolationem

Dominus oculos ejus aperire dignaretur quo ingens hoc miraculum ipse quoque videre posset. Ita in Actis Apostolorum 9. cap. legitur quod Christus Paulum ante Damascũ prostraverit, eique loquutus sit, & comites ipsius vocem audiverint. Postea 44. cap. Paulus ipse Hierosolymis in castris præsente Lysia toti populo narrans quid cum eis gestum sit, dicit eos vocem secum loquentis non audivisse: quæ non pugnant invicem. Nam sensus est, Eos vocem vel sonitum audivisse quidem sed non intellexisse quid Dominus ipsi loquutus sit.

Quæstio solvitur.

Socratis dæmoniũ.

Plato scribit in Theagem, Socratem habuisse familiarem spiritum; à quo solitus fuit admoneri, ut desisteret ab agendo, quando id quod facturus erat, non feliciter casurum esset: hunc ipse non vidit, alii eum non audiverunt. Aliquando pueros quædam cernere dicunt, quæ alii non cernunt; peculiari quadam naturæ vi etiam quidam vident, quod alii non.

Quo tẽpore spectra appareant.

Quò ad tempus quando appareant Spectra, legimus in historiis post mille annos fatales, quibus D. Ioannes in Apocalypsi, prædixit Satanam ex vinculis liberandum, hoc est, errores, superstitiones, scelera in mundo grassatura esse, multa Spectra passim apparuerunt. Plus enim homines ferè illis tribuerunt, quàm ipsis Scripturis. Spiritus apparuit vel auditus est, qui dixit, Si hæc vel illa instituantur, puta peregrinatio votiva, sacellum, & Deo gratissimum fore cultum. Episcopi & parochi non expen-

penderunt num illa ſacris literis convenirent nec ne,&c. Spectra olim apparuerunt,adhuc die noctuque apparent, præcipuè verò noctu: & ante intempeſtam noctem primo ſomno. Item diebus Veneris, Saturni, & diebus jejuniorum, ut confirment ſuperſtitiones. Non autem mirari debemus hæc noctu ſæpius quàm interdiu audiri. Ille enim quo authore hæc ferè fiunt,in ſacris literis princeps tenebrarum vocatur, & lucem Verbi divini refugit.

Quibus in locis. Etſi verò omnibus in locis hæc audiuntur & videntur,præcipuè tamen in campis illis in quibus prælia commiſſa,vel in locis ubi ſupplicia de ſontibus ſumuntur: in ſylvis in quas olim adjurarunt dæmonas expulſos ex hominibus: in templis,monaſteriis,circa ſepulchra & limites regionum atque agrorum in carceribus, domibus, arcibus aliquando in ruinis & ruderibus arcium.

Monſtra deſerti. Deus comminatur Eſaiæ 13. cap. Babyloniis,illis in locis, ubi magnifica ſua palatia habuerunt & choreas duxerunt, Faunos & Satyros ſaltaturos Cap. 34. ubi omnibus gentibus & hoſtibus Dei exitium minatur, dicit, In dirutis & everſis palatiis,arcibus & domibus,occurrent ſpiritus horrendi ululis, & Satyrus ad comparem ſuum clamabit quin & Lamia iſtic requiem ſuam quæret. Dei enim permiſſu, mali dæmones illis in locis, in quibus ſuperbiam,& tyrannidem homines exercuerunt,res miras agunt.

Quomodo & quibus formis appareant.

Modus autem apparitionis spirituum, ut ex illis quæ suprà protulimus exemplis liquet, varius est & multiplex. Variis enim formis se offerunt: aliquando forma hominis nobis noti, qui in vivis est, vel jam pridem vita defuncti, aliquando forma hominis nobis ignoti.

Audivi ex viro gravi & prudente, ditionis Tigurinæ præfecto, qui asseverabat se æstate summo manè cum servo suo iter facientem per pascua, vidisse quendam sibi optimè notum qui equæ sese nefariè commisceret: se obstupefactum reflexisse iter, pulsavisse ædes illius quem putabant se vidisse, atque certò comperisse, quod ille cubiculo suo nunquam egressus esset. Et nisi omnia diligenter explorasset, bonus & honestus vir in carcerem detrusus & tormentis subjectus fuisset, &c.

Hanc historiam ideo recito, ut judices in hujusmodi casibus cauti sint. Diabolus enim hac via sępè innocentibus insidiatur. Vxor Henrici secundi imperatoris, Chunegunda, suspecta fuit de adulterio, rumoresque sparsi, quod nobili quodam juvene in aula nimis familiariter uteretur. Diabolica enim illius juvenis species è cubiculo Augustæ egrediens sæpe conspecta fuit. Illa postea calcando ignitos vomeres (ut illis temporibus fieri consuevit absque ullo pedum detrimento, suam innocentiam declaravit. Albertus Cranzius libro quarto, capite quinto Metropoleos. Eremitis & monachis multi spiritus habitu & forma muliebri apparuisse legitur, qui ad res

vene

venereas eos allexerunt, apparent etiam forma brutorum animantium, nunc quadrupedum, ut canis, porci, equi, hirci, catti, leporis, nunc volatilium vel serpentium, ut forma corvi, noctuæ, bubonis, anguis, draconis, quorum gentiles multos in templis & etiam domi suæ habuerunt & nutriverunt, ut passim videre est apud Poetas. Aliquando spiritus forma grata & jucunda, aliquando horribili apparuerunt. Nunc visus est aliquis equo vehi, nunc pedibus incedere, vel brachiis & pedibus niti. Nunc visus est vir igneus, nunc sanguinolentus, nunc ventre dissecto viscera propendere visa sunt. Interdum umbra solùm apparuit, aliquando manus, aliquando instrumentum aliquod, putà baculus gladius aut simile aliquid, quod spectrum in manibus habuit. Aliquando apparuit instar ardentis fasciculi straminis aliquando vox tantùm rauca audita est, aliquando in conclavi auditum est Spectrum inambulare, folia in libro aliquo vertere, pecuniam numerare, alea ludere, vel parietem pulsare. Aliquando auditur mirabilis sonus vel strepitus, ac si eminus bombardæ exonerarentur, Spectra etiam brachio aliquando arreptum, vel capillis, comitata sunt.

Olaus Magnus scribit lib. 3. cap. 11. de gentibus Septentrionalibus, nostra quoque ætate monstra quædam, vel spiritus formam aliquam assumentes, multis in locis regionum Septentrionalium, noctu præsertim, choreas ducere ad concentum instrumentorum musicorum varii generis.

Choreæ spirituum.

 Incolas

Incolas vocare choream Elvarum. Hac de re etiam apud Saxonem Grammaticum in historia Danica quædam leguntur. His non dissimilia sunt quæ Pomponius Mela, libro tertio in descriptione Æthiopiæ tradit, ultra Atlantem Mauritaniæ montem, noctu per sæpe visa lumina, & crepitus cymbalorum, ac fistularum cantus auditos: nec die repertum quenquam. Solinus cap. 38. & 44. scribit, in hoc ipso monte Ægipanes suos choros passim habere, horum etiam Plinius libro 5. capite 1. meminit. Sentiunt Panes, Faunos ac Satyros esse, de quibus multa apud veteres extant.

Panes. Fauni. Satyri.

D. Hieronymus scribit in vita Pauli Eremitæ, Antonio Hippocentaurum apparuisse qualem Poetæ esse perhibent. Inter saxosam vallem, dicit, haud grandem homunculum videt, aduncis naribus, fronte cornibus asperata, cujus extrema pars corporis in caprarum pedes desinebat. Infractusque & hoc Antonius Spectaculo, scutum Fidei & loricam Spei, ut bonus præliator arripuit. Nihilominus memoratum animal palmarum fructus eidem ad viaticum quasi pacis obsides afferebat. Quo cognito gradum pressit Antonius, & quisnam esset interrogans, hoc ab eo responsum accepit: Mortalis ego sum, & unus ex accolis Eremi, quos vario delusa errore, gentilitas, Faunos, Satyrosque & Incubos vocans, colit: Legatione fungor gregis mei: Precamur ut pro nobis communem Deum depreceris, quem pro salute mundi venisse cognovimus, &c.

Hoc

Hoc loco à nobis ſilentio prætereunda non erit memorabilis illa hiſtoria quam Plutarchus in ſuo libello de defectu oraculorum interprete doctiſſimo viro Adriano Turnebo, his verbis recitat. De dæmonum obitu narrationem quandam de homine nec ſtulto nec vano accepi: nam Æmiliani Rhetoris, ex quo nonnulli etiam veſtrum hoc audiverunt, Epitherſes pater fuit, municeps meus, Grammaticæ profeſſor: is narrabat quum aliquando Italiam cogitans navigium conſcendiſſet, quod non ſolùm mercium magnam vim, ſed vectorum etiam magnam turbam ferret, ſub veſperam ad Echinadas inſulas penitus flatum ſiluiſſe, navique in ſalo fluitante, & tandem ad Paxas delata, pluribus tum vigilantibus, multis etiam poſt cœnam conpotantibus, è Paxis repente vocem auditam eſſe cujuſdam, Thamum inclamantis, ita ut admirarentur. Erat autem Thamus Ægyptius gubernator, multis, qui in navi erant, nomine ignotus. Bis igitur inclamatum ſiluiſſe, tertiùm vocanti, paruiſſe: illum majore vocis contentione imperaſſe, ut quum ad Palodes pervectus eſſet, Pana magnum mortuum eſſe nunciaret. Hoc audito Epitherſes conſternatos omnes ſtupore dicebat: quumque deliberarent, quod imperatum erat faciendum eſſet, nec ne, hac de re ſic Thamum cenſuiſſe, Si flatus ſpiraret ſilentio prætervehendum eſſe: ſin à ventis eſſet eo in loco quies & tranquillitas, quod audierat eſſe prædicandum. Igitur ad Palodes per-

latis, quum aura nulla esset, nec unda, prospectantem è puppi Thamum in terram, exclamasse ut audierat, Pana magnum esse mortuum: continuoque quum vixdum finiisset, sequutum esse ingentem non unius, sed multorum gemitum, admiratione mixtum: & quòd multi affuissent, narrabat rei famam celerrimè dissipatam esse Romæ, Thamumque à Tyberio Cæsare accersitum: Tyberium verò usque adeò huic rei adjunxisse, ut quis ille Pan esset, interrogaret & quæreret. Doctos autem homines, quos circum se frequentes habebat, censuisse: Pana eum esse, qui ex Mercurio & Penelope natus esset, &c.

De præparat. Euang. lib. 5. cap. 9.

Hæc & similia Eusebius, qui hanc historiam etiam recitat, accidisse refert ad illum Tyberii tempus, quo Christus cum hominibus conversatus, omne dæmonum genus ab humana vita depulit. Alii religionis nostræ sanctissimi viri asserunt, ut Paulus Marsus in suis annotationibus in lib. 1. Fastorum Ovidii annotavit, eam vocem auditam è Paxis ea nocte, quæ sequuta est passionis Dominicæ diem, decimo nono anno Tyberii, quo quidem Christus passus est: qua voce miraculo quodam ex solitudine desertorum scopulorum edita, nunciatum illud sit, Dominum & Deum nostrum passum. Pan enim totum significat: totius autem & universæ naturæ dominus passus erat.

Addit etiam Theodosium dicere, hunc Deum Arcades colere, appellantes τὸν τῆς ὕλης κύριον, non sylvarum, sed universæ sub-

ſubſtantiæ materialis dominatorem ſignificare volentes. Cujus naturæ vis univerſorum corporum, ſive illa divina ſive terrena ſint, componat eſſentiam. Licet autem ad Solem referat, tamen ſi quis diligenter advertat, altiùs myſteria tendere; &c.

Huc pertinent quæ de venatione dæmonum referunt, item de mortuorum choreis, quæ etiam non ſunt unius generis. Audivi de quibuſdam qui ſe illas conſpexiſſe affirmarent. Omnes formas quibus apparuerunt ſpiritus, nemo poteſt recenſere. Etenim cacodæmon, qui plerunque harum rerum author exiſtit, poteſt ſe, ut Poetæ de Proteo fabulantur, in omnes formas convertere. *Venationes diabolicæ.*

Hæc Spectra aliquando iter facientibus viam intercludunt, abducunt eos à recta via, terrent eos, ut una nocte aliquando caneſcant. Memini me talem hiſtoriam audire à pio & docto viro Ioanne VVillingo, vetere meo amico, de quodam qui ante paucos annos in comitatu Hanavienſi, noctu in Spectrum quoddam incidens, tantùm fuit mutatus, ut quum domum rediret, à ſuis filiabus agnitus non fuerit. *Quid efficiant illa Spectra.*

Spectra ſæpe ſomnum hominibus rumpunt, efficiunt etiam ut domos ſuas multi relinquere cogantur, neque aliis eas elocare poſſint. Aliquid interdum evertunt, homines concutiunt, petunt eos ſaxis, atque ita eos lædunt in fortunis, corpore: vitam aliquando, Deo permittente, eis eripiunt. Sæpenumero accidit, ut illis qui

Spectra viderunt, audiverunt, vel ab illis afflati sunt, os & facies tota intumescat: aliquo furore corripiuntur, id quod experientia notum est.

Factum etiam memini, ut quidam putantes se videre armatos à quibus capiendi essent, sibi manus inferri conati sint: quod Satanæ artificio fieri potest. Spectra etiam pecora in pascuis noctu interdum conturbant.

Hæc de prima hujus opusculi parte, in qua spero me planum fecisse atque probasse, quòd etsi complures sint, qui sibi ipsis falsò persuadent se Spectra vidisse, vel unum pro alio intuiti sunt: nihilominus tamen Spectra existere, & alias quoque res mirandas interdum accidere.

Adjeci, quibus præcipuè, ubi, quando, quomodo, vel quibus formis appareant, & quid interdum efficiant vel operentur.

Qui multiplicia hæc & consentientia testimonia veterum & recentiorum prorsus negare audet, indignus (meo quidem judicio) videtur, cui affirmanti aliquid credamus. Nam ut magnæ levitatis est indicium, si quis promiscuè omnibus, qui affirmant se Spectra vidisse statim credat: ita ex opposito, maxima est impudentia, si quis omnia quæ à tot, & fide dignis historicis, Patribus, & aliis magnæ authoritatis & gravibus viris affirmantur, temerè & impudenter rejicit.

SECVN-

SECVNDA PARS
HUJUS LIBRI
OSTENDIT

SPECTRA

Illa & alias res mirandas, non esse animas hominum: sed vel bonos vel malos angelos, aut alioqui arcanas quasdam operationes.

CAP. I.

Gentilium, Iudæorum & Turcarum doctrina vel fides, de animabus separatis à corporibus.

IN secunda parte hujus libri, considerandum est quidnam sint hæ res, quæ, ut suprà ostendimus, die noctuque audiuntur & cernuntur: an sint animæ mortuorum, necne: quid veteres de illis senserint, & quid nos Sacræ literæ de his doceant.

Plato

Plato. Plato existimat excellentes & heroicas animas, tanquam puriores sursum evadere: cæteras ignavas & voluptatibus corporum contaminatas, humi vagari circa sepulchra, & has judicat esse Spectra quæ sæpe cernuntur.

Alii quoque scriptores ethnici ajunt se eo moveri, ut existiment animas hominum post mortem superstites esse, quia certissimum sit multa Spectra passim vagari, & sæpe audiri & conspici: sæpe etiam colloqui cum hominibus, putant enim pleraque animas esse. Vetustissimus scriptor Tertullianus in libro suo de Anima, scribit sapientes gentilium qui statuerunt animam esse immortalem (quidam enim ut Epicurei, putarunt animas cum corporibus interire) docuisse animas sapientum si à corpore discedant, sedes suas habere in sublimi, aliorum ad inferos dejici.

Ad hæc gentiles sentiunt animabus, nisi corpora à quibus per mortem abjuncta sunt, legitimè sepeliantur, errandum esse, priusquam quietem inveniant. Quapropter horribile fuit aliquem inhumatum abjicere: id quod videre est passim apud Poetas. Hector apud Homerum rogat Achillem, ne cadaver suum canibus & alitibus projiciat, sed patri suo seni Priamo, & matri suæ Hecubæ sepeliendum tradat. Patroclus in somnis apparet Achilli petitque ut ei justa persolvat; alioqui eum portas inferni adire non posse, animabus sepultorum eum longè repellentibus, quod exemplum Tertullianus adducit, simulque

vanam

vanam hanc gentilium opinionem refellit. Palinurus rogat Æneam apud Virgilium, ut terram sibi injiciat, hoc est cenotaphium ei erigat: sic autem nominabant sepulchra quibus licet aliquis non inferebatur, tamen in honorem ipsius fiebant, Deiphobi umbram transvectam scribit Virgilius, cui Æneas cenotaphium fecerat: inanem enim & imaginariam sepulturam dicunt etiam valere. Adhæc senserunt Gentiles animas illorum qui ante justum tempus vita defuncti sunt, præsertim qui violenta morte perierunt, quos βιοθανάτυς vocant, ut qui laqueo vitam finierunt, qui aquis submersi, qui decollati fuerunt, &c. tam diu errare quàm diu vixissent, nisi violenta morte fuissent extincti. quam opinionem Tertullianus etiam impugnat. Plato scribit de legibus libro 9. animas illorum qui interfecti sunt, sicarios persequi, ut eos lædant: quod nisi metaphoricè intelligas, similiter est repudiandum.

Fides Iudæorum.

Apud Iudæos catholica fides fuit, animas mortuorum vel quiescere, nempe si in fide promissi Messiæ objissent, vel damnari, si absque pœnitentia in peccatis suis è vivis excessissent, non autem redire in has terras: Iobus enim 7. capite dicit. Quemadmodum nubes deficit ac præterit, sic qui descendit ad inferos non ascendet, nec revertetur in domum suam, &c. Si dicas Iobum fuisse, de Davide scriptum est, quòd quum in maximis periculis esset, & mors ejus oculis observaretur, precatus sit Psalmo 31. In manus tuas, Domine, commendo spiritum

tum meum, Ecclesiastes, 12. cap. Spiritus revertetur ad Deum qui dedit eum. In libro Sapientiæ qui à veteribus Philoni tribuitur) 3. cap. scribitur: Animæ justorum sunt in manu Dei, nec tanget eos cruciatus. E contrà, animas impiorum descendere in infernum. Psalmo 49. scribitur de opulentis qui propter opes suas à Deo ejusque præceptis deficiunt: Sicut oves in inferno positi sunt: mors depascet eos, & infernus habitatio eorum, &c. Si Iudæi credidissent animas cruciari in purgatorio, procul dubio inter tot species sacrificiorum quæ obtulerunt pro viventium peccatis, saltem unum aliquod genus sacrificii pro redimendis animabus, aut minimùm mitigandis cruciatibus habuissent. Animas verò redire, se conspiciendas præbere, & opem petere, in veteri Testamento nusquam invenies, sed contrarium 2. Samuel 12. dicit David de filiolo suo, quòd revocare eum non possit, se velle ire ad illum, illum non reversurum ad se. Siracides 38. cap. Ex morte non est reditus. De apparitione Samuelis mox suo loco dicam.

Posteris verò seculis, longo post Christum exhibitum tempore, aliquot fuisse apud Iudæos, qui senserint animas separatas à corporibus, errare: hinc colligi potest quòd quidam ex Rabinis scribunt, animam Nabothi (qui propterea ab Achabo interfectus fuit, quòd Achabo vineam suam tradere nollet) fuisse spiritum illum, qui suam operam in decipiendo Achabo promittebat, ut qui expeteret ejus interitum.

Turcæ

Turcæ quoque credunt animas immortales esse, & vel in quietem, vel tormenta à corporibus separatas pervenire. An verò sentiant animas in terras redire & hinc inde vagari, atque apparere hominibus, in Alcorano ipsorum disertè invenire non potui.

CAP. II.

Papistarum doctrina de animabus, earumque apparitione.

PApani superioribus aliquot seculis, publicè docuerunt scripseruntque, Spectra quæ conspiciuntur & audiuntur, aut bonos aut malos angelos esse, vel animas illorum qui in æterna felicitate, in purgatorio aut loco damnatorum versentur. Pleraque verò animas esse quæ opem & liberationem ab hominibus expetant. Cæterùm ut hæc ipsorum doctrina, totumque negotium planius intelligatur, paulò uberius ex ipsorum libris à nobis repetenda erit. Iacobus de Clusa Carthusanus Theologiæ doctor, librum scripsit de apparitione animarum separatarum à corporibus: impressus est Burgdorfi in oppido ditionis Bernensis anno à nato Christo 1475. qui multa superstitiosa habet.

Pontificii doctores super 4. librum Sententiarum, quatuor receptacula sive loca constituunt, in quæ animæ à corporibus separatæ, deferantur. Tria ex illis receptaculis dicunt perpetua esse, unum ad tempus definitum durare. *Quatuor animarum receptacula.*

Pri-

Cœlum empyreum. Primum receptaculum, vel primus locus, est cœlum empyreum, quod est sedes beatorum, hæc alio nomine in sacris literis paradisus nominatur. Secundus locus est infernus sub terra, habitaculum dæmonum, infidelium, adulterorum, & perversorum Christianorum in peccato mortali sine pœnitentia hinc exeuntium. Tertius est limbus puerorum tam fidelium quàm infidelium hinc sine baptismatis sacramento exeuntium: quos sine pœna sensibili perpetuo ibi victuros esse dicunt, sed facie Dei privandos. Ideoque corpora ipsorum non debere in cœmeteriis sacratis post obitum sepeliri Quartus locus est *Purgatorium.* Purgatorium, quod illis paratum sit, qui hinc exierunt absque mortalibus peccatis, aut si commiserunt mortalia peccata, tamen pœnitentiam egerunt, sed non plenè satisfecerunt: aut cum venialibus solis hinc exiverunt.

De hoc loco, nempe purgatorio, Pontificii mira tradunt. Quidam dicunt purgatorium etiam sub terra esse sicut inferos. Alii dicunt quòd infernus & purgatorium unus idemque locus sit, licet pœnæ sint differentes, secundum merita animarum. Adhæc super terram plura esse loca pœnarum in quibus animæ defunctorum pur- *Particularia purgatoria.* gentur. Etenim in hoc vel illo monte, fluvio, valle, hanc vel illam animam conspectam esse, ubi peccatum admisit: & ista esse particularia purgatoria ex speciali causa ipsis à Deo deputata ante diem judicii: post quem omnia purgatoria, tam generale quàm

quàm particularia cessatura sint. Quidam dicunt pœnam purgatorii eandem esse cum pœna inferni: in hoc tantùm differre, quòd illa terminum habeat, hæc non: & levius esse omnem pœnam hujus mundi, quam omnes homines ab Adamo passi sunt, ferre usque ad diem ultimi judicii, quàm minimam illarum pœnarum uno die sustinere. Item, nostrum ignem, si conferatur cum igne purgatorii, esse instar picti ignis. Consule doctores super quartum librum sententiarum distinctione 20.

Hanc quoque movent quæstionem, Per quos animæ separatæ à corporibus in purgatorio puniantur: variæ sunt ipsorum & discrepantes de hac quoque re sententiæ.

Richardus de media villa Franciscanus in Sent. scribit, se credere animas per angelos bonos deportari ad loca tormentorum: sed eas non punire eò quòd cives eorum futuri sint. Neque puniri per dæmones postquam enim homo è vivis excessit, non amplius tentant animas) sed per divinam justitiam. Posse tamen fieri, ut dæmones præsentes sint, eorumque pœnis lætentur. Hæc de purgatorio paulò verbosius adducenda existimavi, ut videas doctores ipsos dissentire in doctrina tanti momenti, per quam homines opibus suis spoliarunt, eosque in tantum mœrorem conjecerunt. *Qui animas in purgatorio crucient.*

Addunt his, spiritus tam bonorum, quàm malorum, ad viventes homines ex inferno venire vel mitti. Secundùm Legem *Animas redire in terras.*

com-

communem justitiæ, omnes in die judicii venturos ex inferno ut judicentur: nec quenquam antea ex inferno exire. Cæterùm secundùm dispensationem divinam concedi, ut aliqui etiam ante diem judicii de inferno exire possint, non in perpetuum, sed ad tempus, idque propter eruditionem & terrorem viventium. Recitant varias visiones, aliquos scribunt condemnatos clericos & Laicos, utriusque sexus homines, suis pœnitentiariis vel aliis apparuisse, causas suæ damnationis eis aperuisse, quæ omnia hoc loco referre non est operæpretium. Animas verò quæ sunt in æterno gaudio vel in purgatorio, frequenter apparere, ex homiliis & dialogis D. Gregorii posse perspici, qui scribit Petrum & Paulum aliosque sanctos, sanctis non solùm apparuisse, sed & animas eorum ad cœlestia gaudia deduxisse. Deum autem ex duobus illis locis, animabus redeundi in terras ideo copiam facere, partim ut viventes consolentur & commone faciant, partim ut opem ab eis expetant. Non tamen quandocunque, & quotiescunque vellent eas redire. Magnum profectò est illorum hominum acumen.

An optandũ sit ut spiritus se nobis offerant.

Movent hanc quoque quæstionem doctores, an peccatum sit, postulare ut animæ se vivis conspiciendas præbeant. Hunc cuneum ad solvendum illum inexplicabilem locum afferunt. Si non ex levitate aut vanitate fiat, sed pia intentione, ut quis cognoscat statum alicujus amici, vicini, benefactoris, parentum & aliorum, ut

eos citò liberet ex tormentis, non peccare; Animas enim defunctorum sponte se vivis ostendere, ut eis subveniatur: nihil igitur obstare, quo minus hoc à Deo postulemus, In hac sententia est D. Thomas de Aquino.

Quo ad locum & tempus, ubi & quando se spiritus exhibeant conspectui nostro, nullam certam regulam dicunt præscribi posse: hoc enim in Dei arbitrio positum esse, qui si statim aliquem liberare velit, mox & in locis ubi audiri possit, sinat eum apparere: spiritus autem non semper apparere visibili forma, sed invisibili: sternutationem, screatum, gemitus & complosionem manuum aliquando tantùm audiri &c, qua de re suprà quædam annotavi, quando in genere de Spectris dixi, quòd diversis modis appareant. Vbicunque autem sint, pœnis affici dicunt. Adhæc animas non cuivis apparere, nec cuivis respondere ad interrogata, sed ex multis vix uni. Proinde inquisitionem harum apparitionum præcedere debere jejunia & preces: id quod Danielem fecisse, Dan. 10 & 11. capite exprimatur: item confessionem peccatorum: celebrationem Missarum: Adhæc non statim fidem adhibendam audito aliquo signo, sed expectandum donec ter audiamus: sicut de Samuele puero, 1. Sam. 3. cap. legitur. Satanam enim sæpe hominibus illudere. His ritè peractis, accersendos esse quatuor aut quinque presbyteros devotos, qui ad locum accedant in quo se spiritus ostendere

Vbi, quando quibus & quomodo animæ appareant.

Quo pacto se homines gerere debeant apparentibus spiritibus.

con-

consuevit: illos certis ceremoniis uti debere, accipere candelam in die purificationis benedictam, illamque accendere, aquam lustralem, signum crucis, thuribulum, in ascendendo orare debere septem psalmos (ni fallor) pœnitentiales, aut Euangelium Ioannis. Ingressos locum aspergere debere aqua benedicta, fumigare: stolam quoque sanctam censent non fore inutilem: flexis genibus unum ex illis, hanc debere orationem recitare.

Oratio.

Domine Iesu Christe, omnium secretorum cognitor, qui semper tuis fidelibus & parvulis revelare salubria & utilia consuevisti, quique in hoc loco spiritum quendam se ostendere permisisti: humiliter obsecramus benignissimam tuam misericordiam, per passionem tuam & pretiosissimi sanguinis tui pro peccatis nostris effusionem, ut digneris præcipere huic spiritui, ut sine terrore ac læsione nostra & omnium hominum se revelet: significans famulis tuis nobis vel aliis peccatoribus, quis sit, & cur venerit, quidque petat, ut ex hoc honorari valeas, & ipse consolationem percipiat, & fideles quoque inde subleventur. In nomine Patris & Filii & Spiritus Sancti Amen.

Liberum tamen esse dicunt, hac vel alia formula uti, item aliis ceremoniis: nam absque illis spiritus sæpe apparuisse, & quid postulent significasse. Postea ad interrogationes ajunt veniendum esse & dicendum obsecramus per Iesum Christum, tu spiritus, ut dicas qui sis: & si aliquis est

inter

inter nos cui velis respondere, ut nomines eum, aut per signum significes. Postea interrogandum. Sit ne hic vel ille: & singulos, quotquot præsentes sunt, nominandos esse Si ad nominationem alicujus, vocem edat aut pulset, illi committendas reliquas interrogationes, vel quæstiones: nempe, Cujus hominis anima fuerit, propter quam causam venerit, quid postulet. Si petat opem (suffragia vocant Papistæ) An Missis vel eleemosynis liberari possit. Item quot Missis, an tribus, sex, decem, viginti, triginta, &c. Quinam sacerdotes Missas celebrare debeant, religiosine, ut vocant, vel seculares. Si petit jejunia, per quas personas, quandiu, quomodo. Si eleemosynas, quas & quot, quibusque personis: an hospitali leprosario, aut aliis pauperibus largiendæ sint.

Adhæc, quo signo cognosci possit perfectè liberatum esse: & quare in Purgatorium detrusus sit, nulla tamē curiosa, inutilia aut superstitiosa ab eo investiganda esse, nisi sua sponte revelare atque patefacere voluerit. Satius etiam esse, ut hæc inquisitio diebus festis ante prandium à sobriis fiat, aut nocturno tempore, ut fieri solet. Si spiritus illa hora nullum signum edat, rem differendam in aliud tempus donec iterum se manifestet: relinquendam tamen ibi aquam benedictam & crucem, quia occulto Dei judicio, certis horis & personis, non omnibus se revelent. Neque metuendum ne spiritus ille personam talem in corpore lædat. Nam si talis spiritus

ali-

aliquem læderet, se suspectum faceret, quòd bonus non esset.

Quibus signis boni spiritus à malis discerni possint. Pontificii scriptores insuper quatuor modos tradunt, quibus boni spiritus à malis discerni possint. Primo loco dicunt, Si bonus sit, aliquid quidem terroris secum afferre, sed statim homines erigere & consolari. Sic Gabriel divam virginem, quæ ejus salutatione perturbatur, erexit. Alia quoque exempla proferunt. Secundò per speciem visibilem cognosci posse. Si apparent specie leonis, ursi, canis, buffonis, serpentis, catti, aut umbræ nigræ, facilè colligi, quòd spiritus malus sit. Bonos spiritus apparere in specie columbæ, hominis, agni, aut in splendore solis & lucis.

Considerandum etiam an vox quæ auditur, sit suavis, humilis, modesta, dolorosa, an terribilis & increpativa: ita enim loquuntur.

Tertiò observandum esse, num spiritus aliquid dicat quod pugnet cum doctrina Apostolorum, & doctorum ab ecclesia approbatorum: item cum fide, bonis moribus, & ritibus Ecclesiæ secundum jura canonica aut conciliorum decreta: & contra Sanctæ Romanæ Ecclesiæ instituta. Quartò diligenter attendendum est, an in verbis, factis, gestibus ejus, præ se ferat humilitatem, cognitionem & confessionem peccatorum & pœnarum: an audiatur gemitus, ploratus, querela, an jactantia, comminatio, detractio, blasphemia. Nam ut mendicus sua mala recitat, ita spiritus opem liberationemque expetentes. Alia quo-

quoque signa habent, quibus bonos angelos à malis discernunt, sed hæc sunt præcipua.

Quod verò attinet suffragia, ut vocant, quibus animæ ex purgatorio evocantur, Pontificii doctores etiam quatuor assignant: scilicet immolationem victimæ salutaris in sacramento altaris, eleemosynas, preces, jejunia. His omnia alia includunt: ut peregrinationes votivas, visitationem ecclesiarum, subventionem pauperum, & divini cultus augmentationem, &c. Imprimis autem Missam collaudant, quòd ad redimendas infelices animas maximas vires habeat. Recitant multa exempla de ejus vi, aliorumque operum quæ modò nominavimus.

Quando opem ferre possimus animabus.

Multas quæstiones de illis movent, quas qui legere volunt, consulant libros ipsorum hac de re scriptos & in lucem editos.

Neque solùm in scriptis suis, sed pro suggestu publicè docuerunt, quàm egregium & præclarum hoc opus sit, si quis animam apparentem & opem postulantem misericordia motus, his prædictis operibus ex purgatorii cruciatibus redimat: aut saltem eos leniat. Animas enim postea ardenter precari pro suis illis benefactoribus & vindicibus. E contrà horribile & ingens scelus esse, si quis auxilium petentibus, præsertim parentibus, fratribus & sororibus non succurrat. Nisi enim tot malis possent eripi, non tam obnixè auxilium postulatores esse. Neminem tam ἄστοργον, cru-

Animas liberare egregium est opus.

crudelem & immitem esse debere, ut parvas opes in illorum commodum conferre dedignetur, à quibus tot ingentia beneficia accepit.

Si non animæ essent mortuorum quæ opem & auxilium implorant, sed Spectra diabolica, non juberent eos orare, jejunare, eleemosynas largiri: diabolos enim hæc omnia odio habere, ut & alia bona opera.

CAP. II.

Quid ex illa Papistarum doctrina de apparitione animarum, sequutum sit.

HIs rebus effectum est, ut vulgò ferè creditum sit, quæ conspecta & audita sunt, animas fuisse mortuorum: & quicquid illæ dicant absque tergiversatione credendum esse. Atque ita vera & simplex doctrina de invocatione Dei per solum Christum, de fiducia in meritum & redemptionem Christi, de veris operibus Christianæ charitatis, magis magisque labefactata atque oppressa fuit. Paulatim relictis & rejectis Scripturis sacris, traditiones & mandata hominum, in magna authoritate esse cœperunt: imò in majore quàm ipsum Dei verbum. Maximi peccati loco habitum est, si quis mandata hominum violare ausus fuisset. Illis apparitionibus spirituum, tanquam fundamento purgatorium præcipuè nititur: ex illorum sermonibus, Pontificii docuerunt suis aliorumque meritis homines salutem æternam

nam adipisci: id quod ipsos securos atque ignavos reddidit. Nam si quis credat se posse homines pretio conducere, qui hæc vel illa ad liberationem vita defuncti facturi sint, vitæ emendationem procrastinat, aut planè intermittit: ideoque idem ei accidit quod quinque fatuis virginibus, de quibus in Euangelio Matt. 25. His apparitionibus, Missæ, simulachra, satisfactiones, peregrinationes, religionis ergò, reliquiæ sanctorum, vota monastica, feriæ, auricularis confessio, & alii cultus atque ceremoniæ: breviter omnia quæ ex Scripturis sacris probari non potuerunt, magnam authoritatem paulatim nacta sunt. Res eò deducta fuit, ut multi pii & simplices homines, genium suum fraudarint, ut haberent quibus ociosos monachos & sacerdotes alerent, & quæ simulacris offerrent. Sacella, altaria, monasteria, perpetuos lychnos, anniversaria, fraternitates & alia fundarunt, ut suos ex tormentis purgatorii redimerent. Hoc enim ut facerent nocturni illi lemures jusserunt: mutanda aliquando illorum hortatu fuerunt testamenta.

His rebus sacerdotes & monachi parœcias, collegia & monasteria annuis reditibus valde auxerunt: optima prædia, vineas, agros, prata, vivaria, piscinas, mancipia, jurisdictiones, magna dominia & jus gladii sibi compararunt. Postquam enim homines firmiter crediderunt animas redire, plerique omnia fecerunt, quæcunque illæ postularunt.

Monachi magnas opes collegerunt.

Vt autem planius intelligatur, quanti homines visiones illas, & alia hujus generis, fecerint, novos cultus instituerint, unam & alteram historiam recitabo.

Martinus Polonus archiepiscopus Consentinus, summi Pontificis pœnitentiarius, in suis Chronicis scribit, Clementem IV. Viterbii canonizasse sanctam Eduergiam, quandam ducissam Poloniæ miræ sanctitatis viduam, quæ inter alia memorabilia, quum canonizatio ejus per plures annos differretur, ipsa procuratori in curia Romana super eodem negotio, quum in tristitia esse, per visum apparuerit, ac eum de expeditione negotii & etiam die expeditionis certum fecerit. Canonizatio ab ethnicis, à quibus ortum habet, apotheosis dicitur.

Festum omnium sanctorum. Ioannes Trittenhemius Abbas Spanheimensis vir magna authoritate, scribit in suis Chronicis memoriam omnium animarum fidelium, celebrandam institutam ex eo, quòd quidam monachus Hierosolymis rediens, apud eremitam in Sicilia circa montem Ætnam flammas evomentem, hospitio exceptus sit, & ibi ex eo didicerit multas defunctorum animas torqueri in flammis: sed ex illis liberari per orationem fidelium, quod sibi testimonio spirituum affirmatum asserebat. Hac de re etiam Polydorus Virgil. scribit de inventoribus rerum, libro 6. capite 9. Festum omnium sanctorum, eandem habere originem, invenies apud Petrum de Natalibus libro 10. cap. 1. Vnde colligis ad apparentium spiri-

tuum

tuum narrationem, festa fuisse instituta. Similis ferè narratio extat apud Damascenum, qui scribit de Macario, quum secundùm suam consuetudinem pro defunctis preces funderet, & cuperet scire, nunquid illis prodessent, & consolationem inde perciperent: Deus volens hoc servo suo patefacere, cranio quod exaruerat verbum veritatis inspiravit. prorupit enim cranium in hæc verba. Quando pro mortuis oras, consolatiunculam sentimus.

Carthusianorum ordo, qui vulgò sanctissimus & severissimus habetur, simili ferè de causa (qua de re ipsi monachi hujus familiæ peculiarem librum evulgarunt) initium habuit in Academia Parisiensi (circa annum 1080: ut testatur Polydorus Virgilius,) Celeberrimus quidam Doctor propter eruditionem & vitæ integritatem, è vivis excessit. Is quum sepeliendus esset in quodam templo, horribili voce clamavit, Iusto Dei judicio accusatus sum pheretrum igitur in templo multis undique confluentibus ad hoc spectaculum per triduum reliquerunt. Secunda die clamavit: Iusto Dei judicio judicatus sum: tertia die, Iusto Dei judicio condemnatus sum. Quidam, ut Vincentius Bellovacensis, addunt, fortassis de suo, quòd ter in pheretro sese levarit. Quoniam autem celebrem & insignem hunc virum, nemo æternum periisse suspicatus fuisset, omnes obstupuerunt.

Origo Carthusianorum.

Bruno itaque magister Theologiæ patria Coloniensis, statim omnia reliquit,

& sex piis viris comitatus in locum desertum se contulit, qui Carthusia appellatus fuit, in diœcesi Gratianopolitana, ubi primum monasterium illius ordinis extruxit, qui postea ab hoc loco Chartusianus ordo dictus est. Alia quoque multa cœnobia initiò hanc ob causam, vel ob similes, fundata sunt aut locupletata.

Animæ vel in cælos vel ad inferos colliguntur.

CAP. V.

Testimonia Verbi divini, quòd neque fidelium neque infidelium animæ, postquam sejunctæ fuerint à corporibus, in hac terra oberrent.

QVod autem neque fidelium neque infidelium animæ, postquam à corporibus abscesserunt, in his terris errent, ex sequentibus argumentis potest intelligi. Certum enim est homines vel vera fide præditos, aut fide vacuos esse, quum hinc excedendum est. Qui autem in vera fide hinc excedunt, illorum animæ statim vita æterna potiuntur: qui absque fide hinc migrant, statim æternæ damnationis fiunt consortes.

Animæ non evanescunt, neque intereunt cum corpore, ut Epicurei censent, neque sunt ubique ut quidam commiscuntur. De hoc negocio, firma & multiplicia testimonia sacrarum literarum audiemus, ex quibus solis hæc quæstio disceptari potest & debet.

Ioan. 3. cap. dicit ipse servator noster

Iesus

Iesus Christus, qui his de rebus arcanis optimè pronuntiare potest: Sic Deus dilexit mundum, ut filium suum unigenitum daret: ut omnis qui credit in eum non pereat, sed habeat vitam æternam. Non enim misit Deus filium suum in mundum, ut condemnet mundum: sed ut servetur mundus per eum. Qui credit in eum non condemnatur. Qui verò non credit, jam condemnatus est: quia non credidit in nomen unigeniti filii Dei. Ioan. 5. c. Amen amen dico vobis, qui sermonem meum audit, & credit ei qui misit me, habet vitam æternam, & in condemnationem, εἰς κρίσιν non veniet, sed transivit (nota Dominum propter rei certitudinem præteritis pro futuris uti) à morte in vitam, non dicit expianda demum esse peccata in purgatorio. Capite sexto, Hæc est voluntas ejus qui misit me, ut omnis qui videt Filium & credit in eum, habeat vitam æternam, & ego suscitabo eum novissimo die. Item, Amen amen dico vobis, qui credit in me, habet vitam æternam, Ioan. 4. dicit Christus Dominus, quòd nos assumpturus sit ad seipsum, ut ubi ipse est, & nos simus, &c.

Matthæi 16. quum ablegaret suos discipulos ad prædicandum Euangelium, dicebat ad eos: Ite in mundum universum, & prædicate Euangelium omni creaturæ. Qui crediderit, & baptizatus fuerit salvus erit: qui verò non crediderit, condemnabitur.

2. Corint. 5. cap. Scimus quod si terre-

num nostrum domicilium hujus tabernaculi destructum fuerit, ædificationem ex Deo habemus, domicilium non manu factum, æternum in cælis, &c. Ex his locis manifestè concluditur, animas fidelium in cælestia gaudia colligi: infidelium, in æternos cruciatus, postquam à corporibus abscesserint, detrudi.

Animæ statim in locum deputatum colliguntur.

Hæc autem è vestigio fieri intelligitur ex eo, quòd Christus latroni in cruce ad dexteram pendenti, dixit: Hodie mecum eris in paradiso.

In Apocalypsi 14. cap. Et audivi vocem de cælo dicentem mihi: Scribe, Beati mortui qui in Domino moriuntur, ἀπαρτι, amodò (ut vetus versio habet) hoc est, confestim, jamjam, nulla interposita mora. Stephanus jamjam lapidibus obruendus, clamat: Domine Iesu, suscipe spiritum meum. Non enim dubium ei erat, quin confestim anima ipsius deferenda esset in gaudia cælestia.

Paulus dicit ad Philippenses 1. cap. Cupio dissolvi, vel hinc solvere, & esse cum Christo. Nulla hîc fit mentio Purgatorii in quo animas prius purgari oporteat. Si objicias illos fuisse viros sanctos & martyres, dicimus etiam latroni resipiscenti paradisum aperiri.

Neque ex cælo, neque ex inferno ante diem novissimum redeunt.

Quòd verò fidelium pariter atque infidelium animæ, neque ex cælis, neque ex inferis, in quos statim ab obitu hominis collectæ sunt, in terras ante diem novissimi judicii redituræ sint, intelligi potest ex parabola, de Divite purpurato, & Lazaro, Lucæ

Lucæ cap. 16. Abrahamus enim diviti postulanti, ut Lazarum ad se mittat ad refrigerandam linguam suam: Inter nos & vos, inquit, hiatus ingens firmatus est, ut illi qui volunt hinc (ex sinu Abrahæ) transire ad vos (ad inferos) non possint, neque inde huc transcendere. Cumque rogaret eum, ut Lazarum mitteret in domum paternam, quo fratres suos quinque admoneret, ne & ipsi in locum cruciatus venirent, dixit illi, Habent Mosen & Prophetas, audiant illos. Item, Si Mosen & Prophetas non audiunt, ne si quis ex mortuis resurrexerit, credent.

Cap. V.

Testimonia veterum patrum, quòd animæ à corporibus separatæ, in terris non errent.

AD hunc modum etiam sancti & vetusti Patres hoc negocium intellexerunt.

Nam D. Augustinus in libr. suo de verbis Apostoli, 18. sermone, dicit: Duo sunt habitacula, unum in igne æterno, alterum in regno æterno. *Augustinus.*

Lib. 1. de Peccatorum meritis & remissione, contra Pelagianos cap. 28. tomo 7. Nec est ulli ullus medius locus ut possit esse nisi cum diabolo, qui non est cum Christo.

In præclaro illo suo opere de Civit. Dei, lib. 3. c. 8. dicit: In requie sunt animæ piorum à corpore separatæ, impiorum autem pœnas luunt, donec istarum ad vitam

æternam, illarum verò ad æternam mortem, quæ secunda dicitur, corpora reviviscant.

Iustinus Iustinus vetustus Pater scribit in responsione ad Orthodoxos, quæst. 75. Animæ post exitum ex corpore, statim fit justorum & injustorum discrimen: ducuntur enim ab angelis in loca se digna: videlicet justorum animæ in paradisum, ubi conspectio est angelorum & archangelorum adde & conspectum servatoris Christi, ut est in illo, Peregrinantes à corpore, & versantes apud Dominum. Injustorum autem animæ ducuntur in inferni loca quemadmodum de Nabuc. Babylonis rege dictum est, Infernus infrà exacerbatus est, occurrens tibi, &c. atque ita custodiuntur in locis se dignis usque ad diem resurrectionis & remunerationis.

Hilarius. D Hilarius ad . Psal. in fine scribit. Animas hominum statim præmiorum vel pœnarum participes esse.

Quò ad animas veterum ante nativitatem Christi, sancti Patres, Augustinus, Hieronymus, Nazianzenus: & quidam alii, docent Deum omnes illas quæ in vera fide venturi Messiæ ex hac vita decesserunt, certis in locis, quæ ipse delegit, absque dolore conservasse, orbatos tamen fuisse conspectu Dei. Hunc locum vocant Sinum Abrahæ & Inferos. (Inferi enim non semper significant locum tormentorum, sed etiam statum animarum post hanc vitam in genere,) Illos invisisse Dominum nostrum Iesum Christum, & liberasse: quumque

que ascendit in cælos secum duxisse. Quanquam quidam ex Patribus, ut Irenæus, Tertullianus, Hilarius &c. opinantur novissimo demum die ascensuras in cælos. Nostro quoque tempore non desunt, qui asserant animas dormire usque ad diem novissimi judicii, quo corporibus suis iterum conjungendæ sint: sed hæc opinio caret fundamento sacrarum literarum, qua de re cùm alii, tum magnus ille Dei servus, Ioannes Calvinus, elegantissimum librum edidit, in quo argumento contrariam sententiam defendentium pulchrè confutat.

1. Petr. 3. 4.

Dormitantii.

Calvinus.

Quoniam igitur sacræ Scripturæ tradunt, sicut Patres etiam eas intelligunt & exponunt, animas hominum, quamprimum à corporibus discedunt, vel in cælos ascendere, si pii fuerint, vel ad inferos descendere, si indeles, quodque tertius locus nudus sit, in quo animæ tanquam ex carcere liberari queant, quodque animæ neque ex inferis revocari possint, certè non possunt in terris vagari, & opem hominum petere. Animæ enim beatæ non indigent ope & auxilio aliorum: damnatis verò subveniri non potest, id quod etiam D. Cyprianus martyr, in sua contra Demetrianum oratione apertè testatur: Quando istinc, dicens, excessum fuerit, nullus jam locus pœnitentiæ est, nullus satisfactionis effectus. Hic vita aut amittitur, aut tenetur, &c.

Et si verò adducta testimonia de hoc capite doctrinæ, studiosis & amantibus veri-

tatis sufficiant, tamen ut cumulus accedat, alia quoque testimonia ex Patribus proferam, qui manifestè ostendunt aliquot in locis, animas non redire aut vagari: ut omnibus qui veritati aures nondum obstruxerunt, manifestum fiat, melioribus illis temporibus longè aliam de his spiritibus, quàm posteris temporibus sub Papatu doctrinam fuisse propositam.

Animas non ambulare.

Tertull.

Tertullianus vetustissimus scriptor, in fine libri sui de anima, scribit, animas separatas à suis corporibus, in terris non commorari: & postquam ad inferos descenderint, neque sua sponte neque aliorum imperio ac jussu vagari. Dicit spiritus malos hoc dolo uti, ut se animas mortuorum fingant, &c.

Quòd inferi nulli animæ pateant, (nempe ut exire possint) satis Dominum in argumento illo Pauperis requiescentis, & Divitis ingemiscentis, ex persona Abrahæ sanxisse, non posse relegari renunciatorem dispositionis inferni, &c. Et quanquam aliquot ejus errores notati sint à veteribus, nemo tamen unquam hanc ejus sententiam reprehendit.

Athanas.

D. Athanasius in lib. de Quæstionibus, 13. quæst. respondens quare Deus non permiserit animam alicujus eorum qui è vivis decesserunt ad nos redire, & enarrare qualisnam rerum apud inferos status, & qualis ibi sit necessitas, Multi, dicit, apud nos inde errores orirentur. Multi enim dæmones formas humanas inducere & in hominum demortuorum figuras transformari potuissent,

tuissent, ac dicere à mortuis sese resurrexisse, atque inde multas res ementitas, & falsa dogmata de iis quæ ibi fiunt, spargere, idque ad seducendum nos & perdendum. Expende hæc verba, quæso.

D. Chrysostomus eadem ferè scribit, homil. 19. in 8. caput Euangelii secundum Matthæum: Movet illam quæstionem, curnam dæmoniaci in sepulchris versati sint nempe, ut confirmarent opinionem illam falsam, animas illorum qui violenta morte decesserunt, in dæmones verti & servire maleficis atque aruspicibus. Quam sententiam diabolus invexit, ut dejiceret gloriam martyrum, utque malefici interficerent homines quorum opera vel mala uterentur. Hæc aliena esse dicit à vero. Spiritus enim sanctorum non esse sub potestate diaboli, neque vagari probat Scripturis. Deinde si liceret eis oberrare quò vellent, redirent ad sua corpora. Ad hæc, si obsequerentur suis interfectoribus, illi pro maleficio mercedem acciperent. Physicis quoque rationibus fieri non potest ut corpus hominis vertatur in aliud corpus hominis vertatur in aliud corpus: igitur nec spiritus hominis in diabolum. *Chrysost.*

Inter alia, quod propriè ad nostrum institutum pertinet, inquit: Si clamor audiatur, Anima talis ego sum: hanc orationem à fraude atque deceptione diabolica esse, non enim animam defuncti esse, quæ ista dicit, sed dæmonem, qui hæc ut audientes decipiat, confingit. Mox vetularum hæc verba, imò desipientium ducen-

da sunt, & puerorum ludibria. Nec enim potest anima separata à corpore in his regionibus ambulare. Iustorum enim animæ in manu Dei sunt. Peccatorum verò post hunc exitum continuò abducuntur, quod è Lazaro & Divite planum efficitur: sed alibi quoque Dominus dicit: Hodie animam tuam abs te repetent. Non igitur potest anima quum à corpore abscesserit, apud nos hic errare.

Subjungit, multis è Scripturæ locis comprobari posse, non errare hic post mortem justorum hominum animas. Nam Stephanum dixisse, Suscipe spiritum meum: & Paulum resolvi vel hinc solvere, & esse cum Christo desiderasse.

De patriarchis quoque Scripturam dicere, Appositus est ad patres suos, adultus in senectute bona. Quòd verò nec peccatorum animæ hic commorari possint, divitem audiendum quid dicat, perpendendumque quid petat & non impetret. Quòd si possent animæ hominum hic conversari, venisset ipse ut cupiebat, & suos de tormentis inferni fecisset certiores. Quo ex loco Scripturæ etiam illud evidenter pateat, quòd post exitum è corpore animæ in locum quendam certum deducantur, unde redire sua sponte non possint, sed terribilem illum judicii diem ibi expectent.

In concione secunda de Lazaro, inter alia dicit: non solùm ex his quæ dicta sunt, verùm etiam ex proposita parabola liquet, quòd animæ corpus egressæ, non amplius hic commorantur, sed protinus ab-

abducuntur. Accidit enim, inquit, ut moreretur, ac deduceretur ab angelis. Non solùm auté animæ justorum, sed & illorum qui malè vixerunt, illuc deducuntur, atque id rursum ex alio divite perspicuum est: illo nempe de quo Lucæ 12. cui Dominus dixit: Stulte, hac nocte repetent animam tuam abs te.

Concione quarta de Lazaro, apertè docet, plus credendum sacræ Scripturæ, quàm si quis ex mortuis rediret, vel angelus è cælo. Simul indicat mortuos non tantùm non apparere viventibus, sed causas reddit, ob quas non redeant, dicens: Si novisset hoc Deus, quòd mortui excitati viventibus essent profuturi, nequaquam omisisset, neque tantum lucrum præteriisset, qui cuncta nobis utilia procurat.

Ad hæc, si assiduè erant excitandi mortui, nobisque quæ illic geruntur renunciaturi, & hoc ipsum progressu temporis fuisset contemptum: propterea perversa etiam dogmata diabolus invexisset, idque admodum facilè. potuisset enim frequenter ostendere simulachra, aut subornare qui simularent mortem ac sepulturam, mox rursus sese ostenderent, quasi è mortuis excitatos, ac per illos quæcunque vellet persuadere delusis. Etenim si nunc quum tale nihil sit, insomnia frequenter dormientibus visa, veluti eorum qui hinc decesserunt, multos deceperunt, perdiderunt, subverteruntque, multò magis id accidisset, si hoc factum fuisset, atque in mentibus hominum obtinuisset, videlicet si multi

Vide quid Chrysost. ætate acciderit.

de-

defunctorum rediissent in vitam, innumerabiles sceleratus iste dæmon dolos texuisset, multamque fraudem in vitam hominum induxisset. Eoque Deus occlusit fores, nec permittit aliquem defunctorum huc reversum narrare quid illic fiat ne ille accepta occasione, technas suas omnes invehat. Nam quum essent Prophetæ, pseudoprophetas excitabat: quum essent Apostoli, pseudo-apostolos: quum Christus appareret: pseudo-christos: quum dogmata sana inducta fuissent, corrupta inducebat, ubique disseminans zizania. Itaque etiamsi illud evenisset, hoc quoque conatus fuisset fingere per sua organa, non verè excitatis mortuis, sed maleficiis quibusdam ac fraudibus contuentium oculis deceptis, aut quosdam etiam subornans, quemadmodum dicere cœperam, qui mortem simularent, sursum deorsum miscuisset confudissetque omnia: sed Deus, quem nihil latet, præclusit illi viam ad has insidias: nobisque parcens non permisit ut quisquam unquam illinc huc reversus, de iis quæ ibi sunt narraret viventibus hominibus: docens nos, ut Scripturis potius credendum existimemus, quàm cæteris omnibus, propterea quòd Deus resurrectionis negotium multò dilucidius nobis commonstravit. Orbem universum convertit, errorem abegit, veritatem induxit, per homines piscatores ac viles hæc omnia peregit: denique abundè magna suæ providentiæ documenta nobis ubique præbuit, &c.

Attende hæc.

D. Cy-

D. Cyrillus scribit lib. 11. c. 36. ad Euangelium Ioan. Credere debemus, quum à corporibus sanctorum animæ abjerint, tanquam in manus charissimi patris, bonitati divinæ commendari: nec, ut quidam infidelium crediderunt, in terris conversari quousque sepulturæ horroribus affectæ sint: nec ut peccatorum animæ, ad immensi cruciatus locum, id est inferos, deferri, itinere hoc nobis à Christo primùm præparato, sed in manus potius patris evolare, &c. *Cyrillus.*

In jure Pontificio 13. q. 2. Fatendum legimus, quòd multi credant aliquos ex mortuis ad vivos venire: sicut è contrario Paulum est vivis in paradisum raptum esse divina Scriptura testatur. Ad hæc verba Glossa dicit: Credunt & malè, quia sunt phantasmata, ut 26. q 5. Episcopi. *Glossa juris Pontificii.*

Quid illis qui his cognitis nihilominus sentiunt animas errare in his terris, præterea proferri debeat, non video: tamen ut omnia magis in aperto sint, præcipua argumenta ipsorum breviter refellam.

CAP.

CAP. VI.

Argumenta illorum diluuntur qui animas mortuorum apparere dicunt. Primùm respondetur ad id quod quidam dicunt, Deum omnipotentem esse, ideoque contra usitatum ordinem posse agere.

PRincipio objiciunt nobis nostri adversarii, lege quidem communi animas piorum in cælis, impiorum in inferno manere usque ad novissimum diem, & non vagari: Deum autem dispensare posse, ut aliquando appareant, ut edoceant & commonefaciant homines. Sic Samuelem post obitum suum apparuisse Sauli regi: Mosen qui ante aliquot secula è vita excesserat, item Heliam qui igneo curru raptus erat, Christo servatori nostro, ejusque tribus discipulis ad hoc delectis in monte Tabor: Lazarum quoque Bethaniensem è quiete sua rediisse in terras: multos etiam alios à Christo, ejus Apostolis & Prophetis ex mortuis suscitatos esse.

Argumenta illorum qui dicunt animas redire.

Adducunt etiam hoc, quòd Apostoli Christi crediderunt sibi apparere spiritum vel animam sive Christi, ut quidam etiam ex Patribus volunt, sive alterius cujuspiam.

Ad hæc proferunt veterum Patrum loca hac de re, decreta conciliorum & vulgarem famam de illis qui ex mortuis redierint. Ad has rationes omnes Deo auspice, ordine & breviter respondebo.

Quod

Quod primo loco objicitur, Deo omnia esse possibilia, hoc nequaquam diffitemur. Posset quidem Deus animas è cælo vel inferno deducere, earumque opera uti ad docendos, consolandos, admonendos, objurgandos homines: sed quia nullus locus, nullum exemplum in Scripturis sacris extat, quòd aliquæ animæ redierunt à mortuis, quæ alios ita docuerint vel admonuerint: vel quòd fideles ex mortuorum animabus aliquid didicerint aut inquisierint, hoc argumentum non possumus eis concedere. Ex omnipotentia Dei non quidvis est concludendum In scholis dicunt à posse ad esse non valere consequutionem. Deus enim non agit contra verbum suum & seipsum. Probandum erat eum velle ut animæ in has terras redirent. Ita sancti patres etiam de omnipotentia loquuntur.

Animas contra cõmunem legem, Dei omnipotentia revocari ut homines doceant, &c.

Tertullianus dicit contra Praxeam: Planè nihil Deo difficile sensi: quidvis de Deo confingere poterimus quasi fecerit, quia facere potuerit. Non autem quia omnia potest facere ideo credendum est illum fecisse, sed an fecerit inquirendum, &c.

De omnipotentia Dei quomodo loquendum.

D. Ambrosius scribit ad Chromatium, epistolarum lib. 6. epist 37. Quid ergo ei impossibile? non quod virtuti arduum, sed quod naturæ ejus contrarium. Impossibile, inquit, est ei mentiri. Impossibile illud non infirmitatis est, sed virtutis & majestatis: quia veritas non recipit mendacium, nec Dei virtus levitatis errorem. lege quæ sequuntur.

D. Hie-

D. Hieronymus ad Eustochium de custodia virginitatis, inquit, Audenter loquar: cùm omnia possit Deus, suscitare non potest virginem post ruinam.

Augustinus de civitate Dei, libr. 5. c. 10. Deus dicitur omnipotens faciendo quod vult, non, faciendo quod non vult. Item, Potestas Dei non minuitur, cùm dicitur mori fallique non posse. Mox, Propterea quædam non potest, quia omnipotens est, &c. Theodoretus quoque dicit: non indefinitè enuntiandum esse, Deo omnia esse possibilia. Nam qui hoc absolutè dixit, omnia & quæ bona sunt, & quæ contraria, simul dixit, &c. Infirmum igitur est quod dicunt, Deus potest animas mittere hominibus, ut eos admoneant & doceant: igitur spiritus opem petentes, sunt animæ quæ redierunt ex cælo vel inferno. Interim non negamus (ut quidam impudenter nos calumniantur) Dei potentiam, quam nolumus errorum esse latibulum.

Non discendum ex mortuis Deut. 18.

Audi quid Dominus Deus noster dicat Deut. 8 cap. Quum tu veneris in terram quam Dominus Deus dat tibi, ne assuescas facere juxta abominandos ritus gentium istarum. Non inveniatur in te qui traducat filium suum aut filiam suam per ignem, nec divinus qui divinando futura prædicit, nec mathematicus, nec veneficus, nec maleficus, nec incantator, nec consulens Pythonem, nec magus, nec à mortuis suscitans. Abominatur enim Dominus quicunque ista facit, & ob istas abominationes excindit eos Dominus Deus ante te. Sis igitur

igitur integer cum Domino Deo tuo. Mox promittit Prophetam magnum quem audire debeant, &c.

Isaiæ 8. cap. Si dixerint vobis, Sciscitamini à Pythonicis divinis, qui mussitant & dissertant. An non quæque gens suos deos consulit? Num pro vivis apud mortuos? ad legem & testimonium accedant, quibus lux deest, an non secundum istum sermonem dicant: quam qui neglexerint, indurabitur & esuriet, &c. *Isaia 8.*

Hinc intelligimus Deum expressè vetuisse, magna pœna constituta, ne quid à mortuis expiscemur & discamus. Ipse vult sufficiens noster esse doctor. In Euangelio legitur: Mosem habent & Prophetas, illos audiant. His nunc accedunt Apostolica scripta. Deus non mittit animas quæ nos doceant. Vsitata & ordinaria via qua Deus nobiscum agere vult, est Verbum suum: hoc contenti esse debemus, non novas revelationes expectare, aut aliquid recipere quod huic non per omnia congruit. Cæterùm has de re infrà plura sequentur suo loco.

CAP.

CAP. VII.

Verum Samuelem Pythonissæ in Endor non apparuisse.

Samuelem dicunt rediisse.

QVod exempla attinet, quæ ab illis proferuntur, qui sentiunt animas mortuorum redire in terras ad viventes, primo loco dicam de apparitione Samuelis, de qua multa hodie quoque disputantur. Firmis autem argumentis, ut spero, probabo, verum Samuelem anima & corpore non rediisse, neque corpus ipsius, quod fortassis in terra jam consumptum erat, neque animam, sed Spectrum diabolicum à Pythonissa fuisse evocatum.

Primùm author libri Samuelis dicit, Saulem consuluisse Dominum, hunc verò non respondisse ei, neque per somnia, neque per Vrim, neque per Prophetas. Quòd si illi quem rejecerat, per prophetas in vivis agentes, vel alias ordinarias & usitatas vias respondere dedignatus est, non difficile est cogitare, eum multò minus prophetam vita defunctum, voluisse revocare ut ipsi responderet: præsertim cùm Lex Dei Deut. 18. minaciter prohibuerit, ut paulò antè diximus, ne discamus à mortuis, aut ab illis veritatem inquiramus. Neque vult ut quisquam Necromantiæ, & aliis id genus diabolicis artibus det operam.

Secundò, Si verus Samuel rediit, aut voluntate Dei, aut operatione & effectu artis magicæ factum sit, necesse est. Deus verò non

non voluit ut rediret: nam non vult ut mortui consulantur, necromantiam verbo suo damnat: contraria Spiritum Dei egisse, aut ut sancti facerent permisisse, aut illis affuisse, qui contra id egerunt, concedi non debet. Non autem dicere possumus quòd vi & efficacia magicæ artis hæc facta sint. Malus enim spiritus nullum imperium aut potestatem habet in animas fidelium, quæ in manu Dei sunt, & sinu Abrahæ, ut eas possit educere quando ipse vult. Non habet imperium vel in immundum & fœtentem porcum. Nam cùm irruere vellet in porcos, ut Mat. 8. cap. legitur, oportuit eum ante hanc potestatem accipere à Christo: cur igitur imperium haberet in animam pii alicujus hominis? Negari quidem non potest, quin Deus interdum multa diabolo ejusque servis, magis & necromanticis, certas ob causas permittat, ut quòd homines & pecora lædere & delumbare possunt, atque res mirandas efficere. Quòd vero Deus satanæ permittat, ut corpora suscitare, aut animas in terras (præsertim è cælis) ciere, educere vel abigere possit, caret exemplo Scripturæ. Neque potest idonea aliqua causa afferri ob quam Deus contra usitatam & ordinariam viã, imò contra expressa mandata sua, hæc diabolo voluerit aut debuerit concedere. Nam quòd quidam dicunt, ut Saulem terreret, nimis leviculum & frivolum videtur: nonne aliis viis & rationibus eum terrere potuit? nonne jam antè planè consternatus erat & attonitus?

Ter-

Tertiò, aut volente aut nolente Samuele reductus esset. Quòd ultro & sponte pythonissæ morem gesserit, nemo puto dicet: nam pugnat cum lege Dei, magiam suo exemplo stabilire. Si Samuel cum adhuc in vivis ageret à venefica fuisset vocatus, eam nequaquam accessisset: cur igitur crederemus eum post obitum suum ad eam venisse? Non possumus dicere quòd eum adegerit, ut invitus accederet. Diabolus enim nullum habet jus in animas piorum. Magia verò ex se nullas habet vires.

Verba per se nullam habent vim.

Verba à Magis aut aliis peculiari modo recitata, vel characteres, vim arcanam habere, est ethnica superstitio. Gentiles enim crediderunt quòd conceptis verbis Iovem è cælo deducere, aut elicere possint, unde & Elicium nominarunt. Multi super stitiosi homines hodie quoque certis benedictionis formulis & adjurationibus morbos curare nituntur. Aliqui collo appendunt schedas quibus mirificæ voces inscriptæ sunt. An verò verba per se vim aliquam habeant, lege Plinium libro 28. cap. 2. Lud. Cælium lectionum antiquarum lib. 16. cap. 16.

Iupiter Elicius.

Quartò, si verus Samuel apparuisset, noluisset à Saule adorari. Nam in Apocalypsi 19. & 22. cap. legitur quòd Ioannes angelum adorare voluerit, qui tanta mysteria ei patefecerat, sed angelus noluit hoc ei concedere. Quidam respondent, Saulem noluisse, Prophetam honore Deo debito afficere, sed externo tantùm atque civili, ut honestis & bene de Republica vel Eccle-

sia meritis viris solemus. Hebraicam enim vocem Schachah idem significare quod genu flectere, procidere ad pedes alicujus. De Abigaele & de Nathane Propheta legitur quòd hoc honoris genere Davidem regem affecerint Paulus quoque docet ad Rom. 12. cap. ut unus alium honore afficiat. Thomas Aquin. scribit de locis illis in Apocalypsi, Ioannem voluisse dulia non latria angelum adorare, hoc est, noluisse Deo debitum honorem illi deferre, sed civilem & externum duntaxat, eò quòd angelus esset à Deo missus: angelus tamen hoc ei noluit permittere. In Novo Test. legimus Act. 10. Cornelium obviam ivisse Petro procidisse ante pedes ejus, eumque adorasse, nimirum ut Dei Legatum, non ut Deum: Petrus autem erexit eum dicens, Et ego homo sum. Non dixit, Rectè facis: non ut ejus, si diis placet, vicarius, pedem ei osculandum præbuit. De discipulis Heliæ legis, quòd Helizæum successorem ejus adorarint (ubi etiam verbum illud ponitur quod significat genu flectere, procidere) an verò Propheta hunc honorem receperit vel probarit, nec ne, non est expressum. Breviter non est probabile Prophetam passurum fuisse, ut rex ad pedes ipsius se projecisset, &c.

Quintò, si verus fuisset Samuel, proculdubio ad pœnitentiam eum fuisset adhortatus, jussisset eum præstolari divinum auxilium, ipsi confidere, aut aliquam saltem attulisset consolationem, consiliumque ei dedisset, ut contra hostes populi Dei

ani-

animosius pugnaret. Etsi enim Prophetæ homines objurgent, tamen eos iterum consolantur & erigunt. Quia verò hic Samuel odium Dei illi instillat, dicens, Deum illi infestum esse, eumque deseruisse, non credendum est verum, sed personatum Samuelem fuisse.

Patrum testimonia. Sextò, veteres quoque Patres scribunt verum Samuelem non conspectum esse.

Tertull. Tertullianus in libro suo De anima dicit, diabolum animam Samuelis effinxisse, Absit, inquit, ut animam cujuslibet sancti, nedum Prophetæ à dæmonio credamus extractam, edocti quòd ipse Satanas transfiguretur in angelum lucis, nedum in hominem lucis, etiam Deum se adseveraturus, signaque portentosiora editurus, ad evertendos, si fieri possit, electos, &c.

Aug. D. Augustinus non similiter scribit de hac apparitione. In secundo libro ad Simplicianum Episcopum Mediolan. quæstio. 3. concedit potuisse fieri, ut spiritus sancti Prophetæ, ex aliqua dispensatione divinæ voluntatis, non invitus nec dominante aut subjugante magica potentia, sed volens & obtemperans occultæ dispensationi Dei, consenserit se ostendi aspectui Regis, ex suis sedibus redierit, & loquutus sit: non tamen dissimulat expeditiorem esse solutionem, ut dicamus, spiritum Samuelis non verè excitatum è requie sua, sed aliquod phantasma & imaginariam illusionem diaboli machinationibus factam, quam propterea Scriptura nomine Samuelis appellet, quia soleat imagines rerum earum nomi-

nibus

nibus appellare, quarum imagines sunt. Quis enim est, inquit, qui hominem pictum dubitet vocare hominem, quando quidem & singulorum quorumque pictura cùm aspicimus, propria quæque nomina incunctanter adhibemus, velut cum intuentes tabulam aut parietem dicimus, Ille Cicero est, ille Sallustius, ille Achilles, ille Hector, hoc flumen Simois, illa Roma, cùm aliud nihil sint, quàm pictæ imagines. Hæc cùm ita sint, dicit, non mirum esse, quòd scriptura dicat Samuelem visum, etiam si fortè imago Samuelis visa apparuerit, machinamento ejus qui transfigurat se in angelum lucis, & ministros suos velut ministros justitiæ, &c.

In libro suo De octo Dulcitii quæstionibus, quæstione sexta, hæc omnia totidem verbis repetit. In libro suo De cura pro mortuis gerenda scribit, mitti ad vivos aliquos ex mortuis, sicut è contrario Paulus ex vivis in paradisum raptus sit. Subjicit exemplum Samuelis defuncti, qui Sauli prædixerit futura. Addit quòd hic locus aliter intelligi possit, & quòd aliqui fideles senserint, non Samuelem fuisse, sed aliquem spiritum tam malis operibus congruentem qui illius similitudinem figurarit. Aliis in locis, ut postea videbimus, asserit esse tropum in his verbis: imagini enim tribui nomen illius quem repræsentat: non fuisse Samuelem, sed Spectrum diabolicum, &c.

Alii Patres ecclesiastici, nihil, quod ego sciam, in specie scribunt de hac historia,

ſed in genere docent aliquot in locis, bonos ſpiritus magicis artibus in terram non revocari : De Iuſtino & Gregorio mox dicam.

Decretum Pontificu. In ipſis Pontificiis decretis 26. quæſt. 5. c. Nec mirum, ſcribitur non Samuelem ſed cacodæmonem fuiſſe. Indignum omnino facinus eſſe, ſi ſecundùm verba hiſtoriæ commodetur aſſenſus : quomodo enim, dicit, poterat fieri ut arte magica attraheretur vir à nativitate ſanctus & operibus vitæ juſtus ? ac ſi non attractus eſt, conſenſit : quod utrumque de juſto credere adverſum eſt. Præſtigium hoc Satanæ eſt, quo ut plurimos fallat, etiam bonos habere ſe in poteſtate confingit. Addit Hiſtoricus mentem Saulis & ſtatum Samuelis deſcribit, & ea quæ dicta & viſa ſint exprimens, prætermittens ſi vera aut falſa ſint, &c. ſi quis vult legat reliqua ibidem.

Lyranus. Quod autem Nicolaus de Lyra, qui ſententiam contrariam defendit in commentario ſuo in libros Regum, annotat non eſſe ſententiam Eccleſiæ, etſi juri Pontificio inſerta ſit, alioqui illos qui poſtea ſequuti ſunt, non aliter ſcripturos fuiſſe : id non magni momenti eſſe apud nos debet. Multa enim de quibus alii poſtea aliter ſcripſerunt, nihilominus tanquam ſententia totius Chriſtianæ eccleſiæ obtruſa fuerunt, quia relata fuerunt in Decret: librum.

CAP.

CAP. VIII.

Argumenta illorum qui verum Samuelem apparuisse volunt, diluuntur.

IAm deinceps illorum quoque argumenta refellemus, qui sentiunt verum Samuelem apparuisse Pythonissæ. Nam qui adversariorum argumenta rectè confutat, una eademque opera suam causam confirmare creditur.

Præcipuum argumentum quo utuntur qui nostram sententiam oppugnant, desumitur ex 46. cap. Ecclesiastici, ubi hæc verba invenies, Samuel ante obitum suum coram Deo & Vncto ipsius testatus est, se nec pecunias ab ullo mortalium, nec ad calceamenta usque quicquam accepisse: neque verò quisquam est eum criminatus. Etiam post obitum suum vaticinatus est, & regi interitum ipsius indicavit. Vocem suam è terra sustulit, scelera populi delenda vaticinans. *Eccles. 46.*

Hoc testimonium D. Augustino aliisque sanctis Patribus nonnihil negotii fecit. Etenim si diabolus, non Samuel, apparuit, quomodo dicitur eum obdormivisse, hoc est, mortuum esse? Diabolus enim neque dormit, neque moritur. Hoc loco possem respondere hunc librum inter canonicos libros veteris Testamenti non numerari, neque controversa dogmata illius authoritate comprobanda esse (id quod etiam D. Augustinus in libro de cura pro mortuis agenda confitetur) sed quomodocunque

hæc habeant, ſimpliciter dico, Siracidem tantùm voluiſſe hiſtoriam adducere ſecundum literam, non voluiſſe diſputare, verene Samuel fuerit, necne. Loquitur ſecundum opinionem Saulis & Pythoniſſæ, qui putarunt ipſum Samuelem ſuſcitatum eſſe.

Deinde dicunt illum qui Sauli apparuit, aliquoties diſertè & expreſſè Samuelem appellari. Indignum autem hoc eſſet, faceretque ad contumeliam tanti prophetæ, ſi nomen ipſius diabolo tribueretur. Si Samuel non fuiſſet, inquiunt, ſed malus ſpiritus, Scriptura vel uno verbo indicaſſet.

Ad hoc argumentum primùm reſpondeo: Vſitatum eſſe etiam in quotidiano noſtro ſermone ut per metonymiam imaginem appellemus nomine illius quem repræſentat. Ita arma vel inſignia, Domini nomine cujus illa ſunt nominamus. Dicis, Hic eſt Iulius Cæſar, Nero, vel Divus Petrus, Divus Paulus: vel, Hic vides Tigurum, Argentoratum, ducem Zaringiæ, cùm tantùm ſint imagines ipſorum vel arma atque inſignia. In comœdia vel Tragœdia, hunc Saulem, illum Samuelem, tertium Davidem nominas, qui perſonam illorum gerunt vel repræſentant. Virgilius lib. I. Æneidos, dicit:

Metonymia.

Mirantur dona Æneæ, mirantur Iulum,

Non erat Iulus vel Aſcanius, ſed Cupido, qui ſimulabat ſe Iulum eſſe, vel qui formam ejus præ ſe ferebat, inceſſum, vultum, geſtum, vocem, ut imprudenti & incautæ

Reginæ

Reginæ venenum amoris facilius afflaret. D. Augustinus lib. 2. de Mirabilibus scripturæ, cap. 9 dicit, divinam Scripturam verarum rerum nomina aliquando tribuere rerum similitudinibus. Adducit hoc ipsum exemplum, spiritum immundum vocari Samuelem, eò quòd se illum esse mentiebatur. Id non est fraudi Samueli, nec redundat in ejus dedecus: quis enim dicat honesto viro turpe esse, si aliquis nebulo se nomine ejus vocet, & simulet se illum ipsum esse? Diabolus ipse se Deum esse mentitur. Pseudo prophetæ dixerunt se veros vates esse & Dei servos, quin Filium Dei Messiam, &c. Quòd verò Scriptura ne verbulo quidem dicit, Samuelem verum non fuisse, sed Spectrum, hoc ideo fieri existimandum est, quod omnes ex Lege scire debuerunt, Magiam & inquisitionem mortuorum Deo displicere. Ipse Saul, hortatore nimirum atque impulsore Samuele, antea Magos quotquot invenire potuit, è medio sustulit. Deus non solet tropicas loquutiones ad hunc modum explanare: pleræque enim ab attentis facilè intelliguntur. Supervacaneum esset si quis diceret, hic est Petrus, hoc est imago Petri, quam nomine Petri vulgò appellamus per tropum.

Deinde, Sacræ literæ secundum opinionem & judicium hominum de rebus magis loquuntur, quam secundum rei existentiam sic Iesus vocatur filius Iosephi, ille ejus pater, cùm Servator noster ex casta virgine absque virili opera natus sit multi

tamen ex Iudæis opinabantur eum Ioſephi filium eſſe. in 1. ad Corin. 1. cap. Euangelium nominatur ſtultitia, eò quòd homines ſummam ſapientiam ſtultitiæ loco haberent. Scriptura deos appellat qui nihil minus erant, 1. Cor. 10. cap. ideo quòd Gentiles crederent deos eſſe, & ut deos ipſos venerabantur. Ita Scriptura diabolum Samuelem vocat, ideo quod Saul illum Samuelem eſſe putaret.

Adhæc ajunt eum res futuras Sauli prædixiſſe, exercitum prælio vincendum à Palæſtinis, & ipſum unà cum filiis ſuis interficiendum. Hæc omnia verè facta eſſe. Futura autem quæ ſolius Dei manu poſita ſunt, diabolum nec ſcire nec prædicere poſſe: ſed ut Chriſtus Ioan. 8. dicit, mendacem eſſe, patremque mendacii. Ad hæc reſpondere non eſt difficile. Diabolus norat quomodo res eſſent conſtitutæ apud Iudæos & Palæſtinos: norat utriuſque partis arcana conſilia, & bellicum apparatum. Cernebat Iſraelitas parum inſtructos & prorſus conſternatos eſſe Prætere Samuelem jam antè Sauli Dei iram & pœnam comminatum eſſe: Davidemque in ejus locum à Deo ſubſtitutum: unde facile erat colligere, quid futurum eſſet, quodque Saulem Davidi loco cedere oporteret. Quòd ſi res aliter cecidiſſet, ſciebat Saulem hujuſcemodi vaticinio planè conſternandum & ad deſperationem redigendum: qua re Satanæ qui dies noctesque hominibus inſidiatur, nihil optatius accidere poterat.

Dia-

Diabolus res futuras non exactè novit: ideo consulentibus oracula, ambiguè respondit: ut cum dixit, Crœsus perdet Halin transgressus plurima regna. Sæpe tamen unum ex alio colligit. Hac de re scribit Augustinus de anima 26. 27. &c. 8. cap. Diabolus magnum habet rerum usum, quæ res multum habet momenti in quovis negocio. Senes & exercitati, statim vident quem eventum res habituræ sint: juvenes & non exercitati, non statim id vident. Adhæc Diaboli celeres sunt & expediti. Nauta novit quando venti & tempestates orituri sint: agricolæ quoque habent sua prognostica tempestatum: peritus Astronomus ante annos plurimos eclipses solis & lunæ ad unguem potest prædicere: medicus habet dies suos criticos, pulsum, urinam, ex quibus judicare potest, victurus ne sit ægrotus, necne: architecti vident quando ruitura sit domus: miles exercitatus statim videt, penes quem futura sit victoria. Quid mirum igitur diabolum mirè artificem, aliquid interdum prædicere? putabimusne tot annorum usum & experientiam nihil diabolis attulisse? Alias quoque vera interdum dicit, sed non alium in finem, quàm ut mendaciis suis pondus addat, & incautos in errores abducat.

Simulat etiam fictitius ille Samuel, se indignè ferre, quòd Saul eum perturbet, eique negocium facessat, quodque sibi cum ipso loquendum sit. verbis etiam Samuelis artificiosè utitur. Hinc multi colli-

gunt, verum fuiſſe Samuelem. Sed quid Satan non facit ut homines ſeducat & in deſperationem adigat? Exempla proferri illorum poſſent, quibus perſuaſum fuit ſe hunc vel illum vidiſſe, audiviſſe, ex ſermone cognoviſſe, quum poſtea res ipſa oſtenderit eos tum temporis peregrè fuiſſe, & ab illis multis milliaribus diſiunctos. Diabolus multa hujuſmodi novit facere.

Quædam etiam loca ex vetuſtis Patribus adducuntur, quæ illis ſuffragentur, qui exiſtimant verum Samuelem apparuiſſe, ad quæ magna ex parte jam antè reſpondimus. Etſi enim Auguſtinus aliquot locis in dubium vocat, an verus Samuel fuerit, tamen aliis in locis illorum ſententiam probat, qui negant Samuelem fuiſſe, ſed tropicam loquutionem eſſe affirmant.

Iuſtinus Iuſtinus martyr qui unus eſt ex vetuſtiſſimis, ſcribit in ſuo colloquio cum Triphone Iudæo, animam Samuelis jubente Saule fuiſſe evocatam per ſagam ventriloquam. Hoc verò nemo mirari debet, ſtatim enim idem author ſubjicit ſibi videri quòd omnes animæ Prophetarum & juſtorum obnoxiæ fuerint talibus poteſtatibus, qualem in ventriloqua fuiſſe reipſa credatur. Hoc nemo ex patribus ei concedet. Alii quoque Græci qui à puero philoſophiæ, non Sacris literis operam dederunt, poſtea ad fidem Chriſtianam converſi ſunt, ſuas quaſdam habent opiniones, quæ cum Verbo Dei non conſentiunt. Non itaque mirum cuiquam videri debet.

Iuſti-

Iustinum quoque in quibusdam hallucinatum esse.

Idem author, in Responsionibus ad orthodoxos quæstione 52. contrarium asserit, Omnia enim, inquit, quæ à ventriloqua facta sunt, facta sunt opera dæmonis, qui sic præstrinxit spectantium oculos, ut sibi viderentur Samuelem videre, qui non erat. Verborum quidem veritas à Deo profecta est, qui dæmoni dedit in figura Samuelis apparere ventriloquæ, & rem futuram demonstrare, &c. Si quis objiciat hunc librum non rectè tribui Iustino (facit enim in eo Origenis mentionem, & Irenæi martyris, quum tamen ipse prior martyrio affectus fuerit: item Manichæorum, qui longè post ejus tempora floruerunt: respondemus, Si hic liber non est scriptus à Iustino, tamen ut apparet, alius quispiam vir doctus eum conscripsit: nec minor illius, quisquis fuerit, viri in hoc debet esse authoritas, quam ipsius Iustini: nam facit cum Scripturis. Deinde Iustino alios sanctos Patres opponimus qui ex sacris literis docuerunt non fuisse Samuelem, nempe Tertullianum & Chrysostomum, de quibus suprà dictum est. De sancto Gregorio postea audiemus, pium quidem & doctum fuisse, sed nimis credulum & simplicem.

Responsiones ad Orthodoxos non sunt Iustini.

Si sancti Patres absque Scripturarum testimoniis aliquid affirment, ipsimet negant ipsis esse subscribendum. Pontifices decreto inseruerunt ex D. Augustini dictis, q. 9. c. Noli, Nemini ex Patribus

Gregorius.

credendum esse, nisi sua ex Sacris literis confirmarit. Iam multi ex eorum scriptis tantùm errores decerpunt,& quæ illi testimoniis Sacrarum literarum probant, rejiciunt: non secus quàm illi filii, qui bonos suos parentes tantùm in rebus malis imitantur, Boni enim viri suos quoque nævos habent.

CAP. IX.

Vtrum diabolus specie fidelis hominis alicui apparere possit.

QVæris an diabolus possit sancti alicujus hominis, qui è vivis excessit, speciem repræsentare. De hoc non est dubitandum. D. enim Paulus in 2. Corinth. 11. cap. testatur, Satanam se transfigurare in angelum lucis. Satan natura sua spiritus existit. Angelus ideò nominatur, quòd Deus eum mittat ad perficiendum aliquid. Malus angelus in primo libro Regum emittitur, ut sit mendax spiritus in ore Pseudo prophetarum Achabi, ad ipsius exitium. Angelus quidem erat tenebrarum & erroris, nihilominus tamen præ se ferre poterat, se angelum bonum esse, gubernabatque concilium Baalistarum, qui indubiè gloriabantur se in spiritu sancto congregatos esse. Si hoc Satan novit, an non mentiri speciem sancti alicujus viri posset, imitari ejus verba, vocem, gestus, & alia hujus generis facere?

Inter Gentiles mirandas res edidit: persuasit eis ut crederent animas magicis arti-

bus

bus evocari,& compelli, ut de rebus futuris atque arcanis eis respondeant. Ideoque non in publicis solùm, sed etiam in privatis rebus, si paulò difficiliores essent, opera Magorum & Pythonicorum usi sunt: item Oracula hinc inde consuluerunt.

Tertullianus in lib. suo De anima, commemorat sua ætate non defuisse qui pollicerentur se suis artibus animas ab inferum incolatu revocaturos esse: magiam vocat secundam idololatriam, in qua se dæmones perinde mortuos fingant, quemadmodum in illa deos. Fallaces illos spiritus sub personis defunctorum delitescere, res miras agere. Addit, Iam quiescentes animas (magia) evellere ab inferis creditur, conspectui exhibere: quia & phantasma præstatur & corpus adfingitur. Nec magnum illi est exteriores oculos circunscribere, cui interiorem mentis aciem excæcare perfacile est. Corpora denique videbantur Pharaoni & Ægyptiis magicarum virgarum dracones: sed Mosis veritas mendacium devoravit. Multa & adversus Apostolos Simon dedit & Elimas magi, &c. Addit, sua ætate Simonis hæreticos tanta præsumptione artem extulisse, ut etiam prophetarum animas ab inferis moturos se sponderent, &c.

Lactantius de Origine erroris, lib. 2 cap. 17. scribit malos angelos sub nominibus mortuorum delitescentes, viventibus plagas tendere, hoc est, sumere sibi nomen Iovis, Iunonis, quos gentiles deos esse credebant, vel nunc S. Sebastiani, Barbaræ & aliorum.

Lib.

Lib. 7. cap. 13. dicit. magos certis carminibus animas ciere ab inferis. Non quòd hæc sit mens Lactantii, eos suis nefariis artibus animas verè revocare ad sua cadavera : sed quòd glorientur se hanc vel illam animam evocasse. Convincit Ethnicos animam esse immortalem, testimonio magorum, quos illi magni faciebant : hi dicebant, se animas ex inferis advocare vel ciere, quod ex Gentilibus etiam illi credebant, qui interim animas putabant statim extingui.

Iustinus apologia 2. pro Christianis, Vera dicam, ait. Olim genii mali per Spectra illuserunt fœminis ac pueris, terrueruntque prodigiis homines, ut à stupidis metu exprimerent quod ratione non poterant : qui nescii malorum dæmonum esse has præstigias, in universum deos nominarunt distinctos propriis vocabulis, quæ cuique placebant maximè, &c. Postea in eadem apologia Ethnicos hortatur ne animas humanas post mortem sensu præditas esse negent, saltem necromantis suis fidem habeant, qui dicunt se animas evocare : item illis qui affirment se à defunctorum spiritibus agitari, quos vulgus arreptitios & furiosos nominet.

Apud August. de Civitate Dei, etiam multa hujus generis extant.

Quàm horribilibus stupendis & portentosis ceremoniis usi sint, quando animas mortuorum magicis suis artibus revocare voluerunt, invenies apud Lucanum libro sexto : ubi describit quomodo Erichtone male-

malefica militem recens occisum revocarit in vitam, in gratiam Sexti Pompeii, ut ex eo de belli Pharsalici eventu cognosceret. Hoc genus magiæ Necromantiam sive Psychomantiam vocant: cujus non unum fuit genus: aliquando mortuorum integra corpora apparuerunt, aliquando umbra tantùm, aliquando vox tantùm obscura est exaudita.

Plutarchus scribit in vita Cimonis (interprete Ioachimo Camerario in procemio ad libellos Plutarchi de Oraculis quæ defecerint, & de figura El consecrata Delphis) Pausaniam capto Byzantio, virginem nobili genere natam Cleonicen nomine, accersisse ad turpem consuetudinem: parentes necessitate quidem ac metu filiam suam dimisisse, eam verò ab iis qui antè conclave servabant, impetrasse, ut lumen removerent, atque ita tenebris cum silentio accedentem ad lectum, Pausania jam dormiente, offendisse ad candelabrum, idque evertisse invitam. Perturbatum autem strepitu Pausaniam, eduxisse appositam sicam, & quasi inimicum adorientem se, percussisse & prostravisse virginem illam. Quam de ictu eo mortuam, non scivisse acquiescere Pausaniam, sed simulachro quodam noctu obversantem ipsi in somno, pronunciasse iracundam versum hunc heroicum.

Στεῖχε δίκης ἆσσον, μάλα τοι κακὸν ἀνδράσιν ὕβρις.

Hoc est,

Ius subeas, valde est injuria res mala cunctis:

Id

Id facinus vel maximè ægrè ferentes socii duce Cimone oppugnando ipsum ejecerunt. Isque amisso Byzantio, quum ut fertur, pergeret visum illud turbare eum, confugit ad Necromantium Heracleæ. Vbi anima Cleonices evocata, iram illius fuit deprecatus. Hæc verò & conspectui ipsius sese obtulit, & brevi fore dixit, ut malum illud cessaret, ubi Spartam rediisset: tacitè nimirum indicans mortem ipsius, &c. Hic Pausanias antea modestè se gesserat, postea elatus victoriis, tyrannicè res administravit: ideo quum Ephori eum in carcerem ducturi essent, fugit in templum, in quo inclusus fame contabuit.

Alias id genus historias complures congerere non esset difficile, ex quibus perspicuum sit, qualis illa resuscitatio Samuelis fuerit. In aliis quoque rebus diabolo (si Deus ei permittat) vires non desunt: quàm verò sit expeditus & ingeniosus, experientia ostendit.

Cæterùm quod principem quæstionem attinet, finge (Scripturis enim hoc evinci non potest) quòd Deus ipse Samuelem redire permiserit, deque rebus futuris vaticinari, non tamen statim sequeretur hodie quoque tales apparitiones fieri: aut illa statim credenda vel facienda esse, quæ ipsi mandant.

Deus primis temporibus angelos suos sæpe visibili forma ad homines misit, nunc verò non audis quòd multi ad homines mittantur: neque id est necessarium. Tempori-

poribus Apostolorum stupenda miracula edita sunt, postea certas ob causas cessarunt. Nam quæcunque nobis ad salutem sunt necessaria, Verbo Dei continentur. Hæc de Samuele annotasse sufficiat.

CAP. X.

Moses & Helias Christo domino nostro in monte apparuerunt: multi animâ & corpore resuscitati sunt: proinde animæ quoque in has terras redire possunt.

OBjicitur item nobis, Mosen & Heliam Matth. 17. in monte qui à veteribus Tabor vocatur) apud Dominum Iesum ab Apostolis quos ad hanc rem delegerat, conspectos, & cum eo colloquutos esse. Lucas explicat quibus de rebus cum eo disseruerint, nempe de exitu ipsius, hoc est, supplicio crucis, ideo colligunt animas mortuorum posse redire in terras, seque hominibus conspiciendas præbere. Quòd Deus animas in terram mittere possit, jam antè concessimus: sed quòd hæc ipsius sit voluntas, & quòd præsertim his temporibus necesse sit, probatione indiget. Moses & Helias tribus tantùm, non omnibus Apostolis apparuerunt: non colloquuti sunt cum tribus illis Apostolis: non attulerunt nova dogmata, non mandarunt ipsis, ut in honore eorum templa extruerent, aut alia id genus facerent: non missi sunt ad Apostolos, sed ad Christum solùm, sive animæ tantùm, sive corpora quoque ipsorum venerint.

III Moses & Helias Christo apparuerũt.

Plu-

IV Lazarus rediit in terras.

Plurimum intererat, ut illi qui testes Christi esse debebant, optimè intelligerent, Christo servatori nostro Legem & Prophetas testimonium perhibere, quòd pro mundo moriturus, & in fine seculorum rediturus, corpora mortuorum suscitaturus: clarificaturus & secum in æternam gloriam perducturus esset: hanc igitur ob causam Deus voluit duos illos excellentes prophetas etiam ab ipsis conspici.

Lazarus teste Ioanne capite undecimo, corpore & anima rediit, non sola anima ipsius apparuit. Hic est quasi pignus veræ nostræ resurrectionis quæ futura est novissimo die. Sicut alii quoque quos servator noster, quos Apostoli, & vetustis temporibus Prophetæ ex mortuis suscitarunt. Nuspiam legis Lazarum vel alios dixisse, ubi interim fuerint, quis status sit in altero seculo. Hæc enim ex verbo Dei non ex mortuis discenda & tenenda sunt.

V In die resurrectionis Christi multi resurrexerunt & apparuerunt multis.

Idem dici potest de illo quod Matthæi 27. habetur, Christo servatore in cruce moriente, aperta esse sepulchra, & postea die resurrectionis mortuos cum Domino resurrexisse, multisque Hierosolymis apparuisse. Non animæ solùm mortuorum conspectæ sunt, & viventes monuerunt, eisque mandarunt ut in defunctorum gratiam, hæc vel illa facerent, nempe ut orarent pro illis, peregrinationes susciperent ad divos, &c. sed animo & corpore redierunt in terras. Deus enim testari voluit, se morte sua suis fidelibus mortem vicisse, & exarmasse, atque novissimo die corpora

& ani-

& animas ipsorum uniendas, & ipsos in perpetuum cum Deo victuros. Qui autem sancti illi fuerint qui surrexerunt, & an in hac præsenti vita aliquandiu manserint, iterumque mortui sint, vel cum Christo in cælos migrarint, consule August epistola 99. ad Evodium. & lib. 3. De mirabilibus Script. cap. 1 .

His addenda est narratio quæ apud Ruffinum in historia Ecclesiastica. libro 1. cap. 5. legitur, & à Socrate libro 1. cap. 12. reperitur de Spiridione Episcopo Cypri. Fit illi filia nomine Irene, apud quam familiaris quispiam preciosum ornatum deposuerat. Illa cautior æquo sub tellure depositum abscondit, ac pau ò pòst vitam finivit. Post aliquanto tempore venit qui deposuerat, & quum virginem non reperiret, patrem adorsus est, illumque nunc incusavit, nunc obsecravit. Senex quoniam damnum ejus qui deposuerat, suam ducebat esse calamitatem venit ad sepulchrum filiæ. Deumque invocavit orans, ut ante tempus sibi promissam resurrectionem ostenderet. Nec fraudatus est spe sua Rediviva nanque virgo patri apparuit, ac locum ubi ornatum absconderat indicavit, & rursus secessit.

Spiridion filium excitat.

Non negabo rem ita habere. Similis enim historia extat apud D. Augustinum epistola 13 . Quidam parum secundæ famæ juvenis accusavit Bonifacium presbyterum Augustini, quòd ab eo de stupro fuisset interpellatus. Quum res idoneis argumentis nec confirmari nec refelli

posset.

posset, jussus est uterque ire ad sepulchrum Felicis martyris, ut miraculo judicium transigeretur. Non fuisset missus, nisi antea quoque arcana aliqua, hac ratione fuissent detecta. Dici potest, angelos bonos aut potius malos fuisse qui apparuerunt.

CAP. XI.

An sancti Apostoli putarint se videre animam, quando Christus post suam resurrectionem eis ex improviso apparuit.

IN Euangelio Lucæ cap. 24. legimus, quòd duo discipuli qui Emaunta Hierusalem reverterant, Apostolis narrarint se vidisse Christum redivivum: dumque loquerentur, Dominum in medio ipsorum stetisse atque eis dixisse: Pax vobis. Illos verò expavefactos & perterritos, existimasse se spiritum videre, &c. Ex his quidam probare nituntur, Apostolos credidisse spiritus vel animas vagari, & hominibus se conspiciendos exhibere. Illos enim putasse quòd viderint spiritum Christi, ut quidam ex veteribus interpretantur, vel alterius spiritum.

VI Discipuli Christi putant se spiritum videre.

Ad hoc argumentum bifariam potest responderi. Primùm si putarunt se animam videre, non rectè putarunt, sed cum vulgo non minus errarunt, quàm quum putarent Christum externum & terrenum regnum excitaturum, in quo ipsi principes futuri

futuri essent. Deinde fieri potest, ut putarint se vel malum, vel bonum angelum videre. Non enim unum genus est spirituum. Est spiritus qui omnia condidit: nempe Deus Pater, Filius & Spiritus sanctus. Deinde sunt spiritus creati, nempe boni & mali angeli: item animæ hominum, quæ vel sunt in corpore hominis, vel per mortem à corpore abjunctæ, in vita æterna, aut æterna damnatione degunt. De statu enim animarum in purgatorio, in quo ad iter cæleste præparantur, item de limbo puerorum, nihil extat in Sacris literis.

Varia genera spirituum.

Deum sanctis Patriarchis, Prophetis, Regibus & aliis variis visionibus & formis apparuisse, seque illis patefecisse, illis loquutum esse, ex Sacris literis claret. Iacob scalam vidit quæ imposita terræ ad cælum pertingebat, cui Deus innixus est. Isaias vidit Dominum sedentem super altum thronum. Daniel vidit senem sedentem, & ad ipsum venientem filium, omnemque potestatem accipere.

Tertullianus & alii S. Patres, docent Filium Dei, qui constituto tempore carnem humanam induere debuit, Patriarchis forma angelica apparuisse.

Spiritus sanctus columbæ specie conspectus est, quum Ioan. Baptista servatorem nostrum in Iordane baptizaret. Bonos angelos, Dei ministris crebrò apparuisse, Scripturæ sacræ passim testantur.

Malos spiritus sæpenumero conspici, & hodierno quoque die incantatoribus & magis

magis variis formis sese offerre: item aliis quoque hominibus tam piis quàm impiis, historiæ & experientia quotidiana testantur.

De animabus verò non legitur quòd ad hunc modum apparuerint. Ex his facilè colligi potest, Apostolos quum putarunt se spiritum videre, non credidisse se animam videre. An non opinari potuerunt se videre spiritum malum? aut potius se videre spiritum vel angelum bonum? Nam ad apparitionem bonorum angelorum, fideles etiam turbatos & consternatos fuisse, multis exemplis ostendi potest.

Danielis 8. & 10. c. legitur, Prophetam ad conspectum Angelorum in morbum incidisse. Ipsa Maria Virgo quum videret archangelum Gabrielem expavit, item Zacharias sacerdos, & multi alii.

Actor. 12. cap. In Actis Apostolorum 12. c. legimus, quòd Herodes Iacobum Apostolum gladio interfecerit, quumque vidisset se Iudæis gratum fecisse, Petrum quoque ceperit, & positum in carcerem, sedecim militibus asservandum tradiderit, ut peracto festo Paschæ, eum quoque interficeret. Angelum Domini noctu D. Petrum per custodiam militum è carcere eduxisse, illum rectà ad domum Mariæ matris Ioan. Marci, (ubi multi erant congregati & orantes) perrexisse. Quumque pulsasset ostium vestibuli processisse Rhodem puellam, ut quis pulsaret quæreret. Hæc ut agnovit vocem Petri præ gaudio non aperuit vestibulum, sed introcurrens nunciavit stare Petrum ante

ante vestibulum. At illi dixerunt ad eam, Insanis. Illa autem affirmabat, sic se habere: at illi dicebant, Angelus ejus est. Petrus autem perseverabat pulsans. Quum autem aperuissent, viderunt eum, & obstupuerunt. Ita nunc quoque Apostoli forsitan putarunt, quum Christum viderent, se videre bonum angelum. Nam hominibus angeli additi sunt à Deo, qui curam eorum gerant: qua de re apud Matth. 18. & Psal. 19. legitur: & postea pluscula annotabimus.

Gentiles quoque crediderunt, ut ex scriptis ipsorum intelligitur, unumquemque hominem bonum & malum genium habere. Illum homines incitare ad virtutes, eosque defendere: hunc verò homines lædere ubicunque possit, & ad mala hortari. *Boni & mali genii.*

Si majores nostri dixerunt de aliquo qui peregrè fuit, vel ex hac vita decessit, quando aliquid audiverunt vel viderunt, Spiritus illius est: potest esse, ut non putarint animam ejus, sed angelum ejus. Quòd si putarunt animas esse, ut posteris temporibus ab omnibus creditum fuit, quando nunc in hoc, mox alio in loco spiritus se conspiciendos præbuerunt, errarunt, ut in multis aliis quoque rebus. Animæ enim statim in æterna gaudia vel æternam damnationem colliguntur.

Si doctores suum fecissent officium, & plebem sibi commissam rectè instituissent de hoc & aliis doctrinæ Christianæ capitibus, aut saltem lectione sacrorum librorum

rum ei non interdixissent, de hac re & aliis de quibus hodie contenditur, rectè sensissent.

CAP. XII.

De sanctis Patribus, Conciliis, Pontificibus, & vulgo qui dicunt animas apparere.

S. Patres dicunt animas apparere.

OBjicitur nobis sanctorum Patrum authoritas, nempe quod D. Ambrosius de S. Agnete scribit, D. Augustinus de S Felice, de quibus suprà habuimus: Abdias in vita Apostolorum, quòd Thomas post mortem apparuerit & concionatus sit. D Gregorius in suis dialogis, varia & miranda scribit: inter alia multa exempla recitat de mortuis qui apparuerint, opem postularint, de quibusdam sanctis, ipsis etiam Apostolis, qui aliquos lethaliter decumbentes paulò antequam objerunt, inviserint: & alia hujus generis, quæ omnia qui volunt ipsi legere possunt. Fertur Hieronymum apparuisse D. Augustino.

Gregorii magni dialogi.

Hoc loco nolo sanctos Patres vanitatis arguere. Sciendum tamen est, eos non dicere quòd illos qui apparuerunt, crediderint animas mortuorum esse, sed loquuntur vulgari more. Quod verò D. Gregorii dialogos attinet, non possum dissimulare (id quod ante me multi alii observarunt,) multa illis contineri quæ nequaquam verisimilia, sed fabulis anilibus similia sunt Non quòd sanctus ille Pater ex malitia ea scripserit: sed quia nimis fuit

fuit credulus, & multa ex aliorum potius relatione in suos libros contulerit, quam quòd certa & explorata haberet. Hodie quoque multi sunt pii & honesti viri, qui hoc vitio laborant, quòd nimis citò credunt: seque aliis regendos præbent Ex se alios metiuntur: puderet eos aliquid falsi asserere: ita putant alios quoque affectos, qui eorum simplicitate & bonitate abutuntur. Hi interdum magna pericula propter suam illam credulitatem incurrunt. Deinde ætate Gregorii cœptum est illis apparitionibus & visionibus multum tribui. Vera quoque & simplex doctrina illis ipsis temporibus valde cœperat labefactari. Plurimum autem refert in quæ quisque incidat. Ipsemet fassus est sua tempora. Studiosius itaque inhærendum fuerat sacris literis, neque quicquam recipiendum, quod illis non est consentaneum. Quidam eum excusantes dicunt, quòd ideo dialogos suos miraculis & prodigiis referserit, ut pertinaces & duri animi Lomgobardorum illis exemplis mollescerent, veramque religionem amplecterentur, quam tantopere insectati fuerant. Quòd autem nequaquam utile sit his adminiculis, fictis scilicet narrationibus, propagare veram fidem etiam Vives libro 5. De tradendis discip agnoscit.

5

Concilia approbant animarum apparitiones.

Quidam conciliorum authoritate nos urgent, quæ apparitiones animarum quasdam approbarint libros item qui de illis extant, quosdam ad ædificationem simplicium legendos permiserint, quosdam

verò

verò libros & apparitiones planè rejecerint.

De concilio Constantiensi fertur, quòd hanc apparitionem approbarit: Decanus quidam cum abdicasset se decanatu in heremum profectus est, ut pœnitentiã ageret: post obitum apparuit suo Episcopo, eique indicavit quòd illa ipsa hora qua obiit, triginta millia hominum è vivis discesserint, inter quos omnes, sua duntaxat & D. Bernardi anima æternæ salutis factæ sint consortes, tres in purgatorium descenderint, reliquæ in æternam damnationem, &c. Concilia autem & Ecclesiam non posse errare, eò quòd à sancto Spiritu regantur: Ipsum quoque dominum Matt. 24. dicere, Novissimis temporibus fient signa & prodigia, ut si fieri posset, etiam electi seducerentur. Ideo concludunt, hæc esse credenda quæ de illis apparitionibus dicunt. Verborum Christi non hic sensus est, quòd electi in errores nunquam induci possint (rem enim aliter habere, multis egregiis exemplis ostendi potest) sed quòd in illis non perseverant, tametsi vix & ne vix quidam emergant. Dic, quæso, quinam convenerunt in vetustis conciliis? nonne sancti Patres? Illos verò constat in multis capitibus inter se fuisse discordes, idque scriptis contrariis ostendisse: quin aliquando sibi ipsis contradicunt, ideoque non semper rectè senserunt: ipsi nos subinde ad verbum Dei tanquam fidei certissimam normam & regulam, remittunt. Exempla non desunt, quibus potest ostendi

Concilia errare possunt.

vetusta

vetusta Concilia in quibusdam dogmatis errasse. Ariminense concilium, Arrianorum dogma probavit. Ephesinum secundum Eutycheti subscripsit. In concilio Carthaginensi, quod Cyprianus collegit, etiam contra scripturas pronuntiatum fuit, &c. Quid posteris temporibus factum esse dicemus? Notum est ex historiis, quis concilia aliquot seculis indixerit, rexerit, & quibus de rebus præcipuè tractatum fuerit: quidque plerunque mox consequutum sit, hoc est feralia bella & cædes. Si vetusta illa errare potuerunt, cui mirum videbitur illa quæ interea temporis celebrata sunt errasse? Sed quod apparitiones illas attinet, ut aliis omnibus omissis, de his tantum agam, Dic, quæso, quis conciliis diceret, num hæc vel illa apparitio vera fuerit vel ficta? Nullum certè concilium efficere potest, ut mendacia quæ sparguntur, vera esse incipiant, si ipsi vera esse affirmarint.

Pontifices approbant animarum apparitiones.

Non minus stultum est si dicatur Pontificem (qui conciliis omnibus superior haberi vult) hoc vel illud miraculum, quod in cœnobio aliquo editum esse dicunt, confirmasse. Quomodo enim Pontifex Romæ tot locorum intervallis disiunctus, meliùs scire rem aliquam potest, quàm illi qui illis ipsis in locis degunt? Pontifice confirmante hanc vel illam animam conspectam esse, qui nihil aliud habet, quam quod ex illorum, qui fortè novas peregrinationes & pecuniæ aucupia instituere volunt, sermonibus vel literis intellexit, statim absque

contradictione credendum est: si alii, qui omnia explorata habent diversum attestentur, vana esse oportet omnia. Cogita quæso hac de re: Antea omnes dubitarunt num res aliqua ita haberet: cùm primùm Papæ calculus accessit, aut Clericus aliquis in somnis vidit rem ita habere, nefas est postea dubitare. O tempora, ô mores!

Multi dicunt sibi animas apparuisse.

Quod alios homines laicos, ut vocant, & plebeios attinet, qui dicunt se aliquem post obitum ipsius vidisse, audivisse, novisse, cum eo collocutos esse: facile quidem concedo, eos aliquid vidisse & audivisse, & omnino pro certo habuisse quòd fuerint animæ, & quòd loquuti sint cum illis: quòd verò revera animæ fuerint, non sequitur: multò minus quòd corpore & anima homo aliquis defunctus ipsis apparuerit. Nam novissimo tandem die animæ ad corpora sua redibunt. Animæ spiritus sunt: spiritus verò sunt invisibiles, nisi externas aliquas formas assumant, quare non ita possunt conspici. Quòd enim animæ, ut boni & mali angeli, formas aliquas induant, sacrarum literarum testimoniis probari non potest. Adhæc certum est, sæpe illorum formas, à quibus anima per mortem nondum avulsa est (ut quum quis lethaliter decumbit) non minus videri, quàm illorum qui hinc excesserunt. Non igitur necessarium est, ut Spectra quæ videntur animas esse credamus. Ex his intelligis quid de narratione Platinæ, Naucleri & aliorum sen-

tien-

tiendum sit, qui scribunt Episcopum quendam vidisse Benedictum 8. Papam in solitudine (jamdudum mortuum) nigro equo insidentem, rogatumque cur ita nigro equo veheretur, admonuisse episcopum, ut pecuniam in usus pauperum collatam (sed nefariè in alios usus reservatam) pauperibus quibus jure deberetur, distribueret. Circumferuntur alia quoque hujus farinæ.

CAP. XIII.

An animæ ex purgatorio & limbo puerorum redeant.

QVod animæ que in cælos vel inferos translatæ sunt, ex illis locis ante diem extremum non redeant neque appareant, fortassis quidam non inviti concederent: sed fingunt tertium esse locum, nempe purgatorium, ex quo animæ in terras redeant. Nam contra illas nondum latam esse ultimam sententiam: ideo adhuc posse illas auxilio levari, illas etiam opem petere, ideoque se hominibus conspiciendas præbere. At suprà ex divinis oraculis & Patrum scriptis abundè & luculenter probavimus, animas fidelium salvari, infidelium damnari, nulla mora intercedente: ideoque nullum esse purgatorium. His opponunt varia argumenta, inter quæ illud vulgare quidem, sed præcipuum videtur quod dicunt, neminem salvari qui non ab omnibus suis peccatis expiatus sit: nobis verò peccatum ad sepulchrum usque adhærescere. Si dicamus

puritatem non in operibus nostris aut doloribus quos perferimus, positam esse, sed Deum per fidem in Filium suum Christum Iesum qui est unica nostra redemptio, justitia, satisfactio, & pretium pro peccatis nos justos efficere responsant. Fidem in nobis imperfectam esse, optimos quosque quando hinc migrandum est, de fidei suæ infirmitate queri. Deum itaque tales homines non rectà in cælum deducere, & quia fide non prorsus sint vacui, eos ad inferos non statim detrudere. Locum igitur esse interiacentem, qui vocetur Ignis purgatorius, in quo animæ ab imperfectione quæ in morte remanserit expientur, & ex quo per viventium merita, & per largas indulgentias liberentur. An verò hoc non est nostris doloribus & igni externo tribuere, quod soli supplicio Christi tribuendum erat? An non Christus nos docet, ut si fidei imbecillitatem in nobis sentimus, cum Apostolis clamemus, Domine, adauge nobis fidem? An Deus preces suorum fidelium in agone mortis exaudire dedignatur? Christus dicit, Qui lotus est, non opus habet nisi ut pedes lavet, sed est mundus totus: Non propter dignitatem fidei nostræ, sed ex mera gratia nos vult salvos facere. Hæc verò nobis per fidem communicatur. Vt si opulentus aliquis cibum & potum aliis gratis distribuat, & quidam vasculo ligneo, quidam fictili, quidam argenteo vel etiam aureo exciperent, vel, si Princeps aliquis nummum aureum in singulos distribuat, quidam manu ægra, quidam

valida eum accipiant. Qui ægram manum habet, non minus accipit nummum quàm alter qui manum habet robustam. D. Paulus exhortatur suos Thessalon. 1. epist. cap. 4. ne mortuos suos lugeant sicut gentiles. Si ignis esset purgatorius, qualem illi commenti sunt, non potuisset illis irasci, etiamsi obitum eorum impatientius tulissent, &c. Alia argumenta quæ ad stabiliendum Purgatorium adhibentur, jam pridem à multis & piis & doctis viris ita refutata sunt ut mirum sit nostros adversarios illa subinde repetere.

Priusquam verò ab hoc loco discedam, libet hanc narrationem interserere. Germanus quidam cùm ab Inquisitoribus hæreticæ pravitatis, ut vocant, accusatus esset, quod inter æquales suos contra Ecclesiæ catholicæ consensum, negaret esse purgatorium, respondit: Si Parochus noster, cui plurimum tribuo pro suggestu vera concionatur, aut nullum est Purgatorium, aut vacuum. Sæpe enim repetit, Turcas Iudæos, hæreticos & impios, non in Purgatorium sed rectà ad inferos descendere, unde nunquam liberentur: deinde indulgentiis quæ prostant, multas animas in integrum restitui: adhæc tantas esse missæ vires affirmat, ut nulla in toto orbe celebretur per quam non anima minimùm una eripiatur flammis purgatorii. Hæc si vera sunt, ajebat, non enim quæ Parochus meus affirmat, refellere conabor) persto in mea sententia. Nam Catholicorum numerum ad paucos reda-

ctum esse, omnes conquerimini, maxima hominum turba in varias sectas scissa, & Epicureorum numero quotidie crescente. Deinde omnium loculi sæpissimè à pœnitentiariis, qui indulgentias vænales proposuerunt, exhausti sunt, ut animæ purgatorii cruciatibus liberarentur. Præterea nullus est pagus in quo non conplures missæ celebrentur, prius quam vel unicus rusticus moriatur. Quid igitur sequitur aliud, quàm vel nullum purgatorium, vel omninò vacuum esse? His auditis, Inquisitores, qui non ignorabant vulgò sic à suis hominibus doceri, obstupuerunt: & communicato consilio illum objurgarunt, quòd circa quæstiones ad se non pertinentes, occucuparetur: quas jubebant eum Theologis relinque re. & suis negotiis vacare.

Fuit apud nos vir honestus & gravis, qui priusquam Euangeli lux emersisset, hoc dilemmate utebatur: Pontifex Romanus aut habet potestatem evocandi animas ex tormentis purgatorii, aut non habet. Si habet illam potestatem, & ea non utitur nisi interveniente pecunia, crudelitatis & avaritiæ crimen non potest effugere: si verò non habet magnum profectò scelus est, tot viduas & orphanos hoc nomine expilare, & de potestate quam non habet, insolenter gloriari. Si verò nullum est purgatorium (sicut ex Scripturis sacris manifestè colligitur) animæ profectò ex illo neque redire, neque aliis se conspiciendas præbere possunt. Quò ad quartum locum,

locum, nempe Limbum puerorum (in quo innocentes pueri, uti eos vocant, dicuntur versari) Papistæ vix audebunt affirmare eos redire, & apparere hominibus, eorumque opem implorare: docent enim, quòd cùm absque baptismo decesserint, perpetuò carituri sint conspectu Dei: ideoque eos cum aliis Christianis in eodem cœmeterio non esse sepeliendos Deus bone, quot pias matronas puerperas hoc commentum miserè afflixit? Commentum voco, quia ex sacris literis proferre nihil possunt, quo hoc suæ doctrinæ caput confirment Scriptura Baptismo externo qui aqua fit, non tantùm tribuit. Potiorne fuit infantum in veteri Testamento conditio, quàm in novo? Non legis quòd veteres existimarint infantes qui ante octavum diem mortui sunt, ideoque circuncisi non fuerunt, in perpetuum Dei conspectu carituros esse. Rex & Propheta David dicit se sequuturum puerum suum, quem Deus antequam circuncideretur, ex has vita evocaverat, non autem fuit Davidis mens, quòd iturus esset in locum in quo conspectu Dei perpetuò privaretur. Sed de hoc plura disputare non est hujus instituti.

An pueri qui absque Baptismo decesserunt redeant.

Respondi nunc ad potissima adversariorum argumenta, quibus probare nituntur animas cum bonorum tum malorum, interdum postquam à corporibus discesserunt per mortem, se conspiciendas præbere viventibus.

CAP. XIIII.

Quid sint illa quæ videntur & audiuntur: & primùm quidem, quòd interdum boni angeli appareant.

NOndum, inquis, manifestè & expressè intelligo, quidnam sint illæ res quarum (ut suprà dictum est) historici, sancti Patres & alii mentionem faciunt: veluti quòd sancti Apostoli, Episcopi, Martyres Confessores, virgines, & alii qui ante multos annos decesserunt, quibusdam aliquando cùm in extremis agerent, apparuerunt, eos monuerunt, ad quæstiones eis propositas responderunt, eos jusserunt, hæc vel illa facere: item quòd interdum aliquid videtur, & auditur, quod non solùm dicit se hanc vel illam animam esse, sed addit quomodo ei subveniri possit: postea redit & gratias agit illis à quibus beneficium accepit: quod maritus defunctus uxorem suam viduam noctu accessit: quodque rarò memorabile aliquid accidit, quod non signis quibusdam antea significetur. Audio, inquis, & intelligo, illa animas non esse, quæ in suis constitutis locis degunt: quid igitur sunt res illæ? Vt paucis dicam: si non est persuasio vana ex imbecillitate sensuum, timore, & aliis id genus orta vel dolus hominum, vel res physica, de quibus in prima parte multa annotavimus, est vel bonus vel malus angelus, aut alioqui admonitio à Deo profecta: qua de re deinceps ordine & plenius dice-

dicemus. Dominus testatur in Euangelio, pueros bonos suos angelos habere. Mat. 18. legitur Dominum dixisse: Videte ne contemnatis unum ex his pusillis. Dico enim vobis, quòd angeli eorum in cœlis semper vident faciem Patris mei cælestis. Quæ verba non ita accipienda sunt, quasi nunquam in terras deorsum emittantur. Sed Dominus humano more loquitur. Quemadmodum enim ministri stant ante dominos suos, ut eorum mandata exequantur, ita angeli parati sunt ad serviendum Deo, Isa. 63. Angelus faciei ejus, hoc est, qui stat in ejus conspectu, servavit eos. Deinde illi qui subinde dominis astant, sunt illis grati & arcanorum conscii. Ex hoc loco Matth. concludunt D. Hiero. in suis commen. & alii Patres, Deum unicuique animæ cùm primùm eam creat, peculiarem suum angelum addere, qui curam ejus gerat. An autem singulis electis proprius angelus, aut plures additi sint, non expressè habetur. Hoc autem certum est, quòd Deus angelis suis mandavit, ut nostri curam rationemque habeant. Dan. 10. c. testatur etiam regnis angelos præfectos esse, per quos Deus ea custodit & defendit, atque diaboli mala consilia impedit. Omnes Christianos non unum tantum sed multos angelos habere, quibus Deus ad eorum ministeria utatur, multis ex Scripturæ locis percipi potest. Ps. 34. dicitur, angelus domini castra figit circum illos qui Dominum timent, eisque opitulatur: quod hodie quoque fieri, licet eos non videa-

Angeli apparent.
Mat. 18

deamus, minimè est dubitandum.

Legimus alia atque alia specie apparentes homines admonuisse, eos erexisse sua consolatione, eos defendisse, ex periculis eripuisse, impios item pœnis affecisse, hac de re multa exempla se offerunt, quæ nihil attinet hoc loco referre. Aliquando in somnis vel per visiones apparuerunt, aliquando per interiorem operationem suum munus exequuti sunt: ut cùm animus alicui præsagit rem sic casuram, & postea ita accidit, id puto fieri à Deo per angelorum ministerium. Angeli plerumque humanas species assumunt, in quibus apparent. Ita fieri potest ut S. Felix, S. Agnes, & alii qui honestis & piis hominibus apparuerunt, angeli Dei fuerint. Non autem singuli tantùm, sed etiam toti exercitus & castra angelorum apparuerunt, ut Iacobo patriarchæ, Helisæo prophetæ. In historia Ecclesiastica à Socrate & Sozomeno conscripta legitur Arcadium imperatorem, Gainam cum exercitu suo in urbem Constantinopolitanam recepisse, ut eam defenderet, iste verò perfidus urbem in suam potestatem redigere moliebatur: mittebat agmen ad incendendum Imperatoris palatium, ab illo agmine conspecti sunt densissimi exercitus (angelorum nimirum) armaturam militarem & corpora magna præ se ferentes, ideoque ab incendio discesserunt. Misit alios qui idem referebant: tandem ipse ivit, viditque rem ita habere, & cœptis destitit. Atque ita Deus mirabili modo urbem & ecclesiam Constantino-

Toti exercitus angelorum visi.

poli-

politanam contra Tyranni illius insidias defendit.

Cùm D. Augustinus in lib. suo De cura pro mortuis gerenda cap. o. scribit, mortuos in somnis, vel alio quocunque modo apparuisse viventibus, atque ubi eorum corpora inhumata jacerent, nescientibus indicasse, eosque rogasse ut ea humarenr: ibi judicat operationes esse angelorum per dispensationem divinæ providentiæ bene utentis & bonis & malis, secundum inscrutabilem altitudinem judiciorum suorum. Non animas dicit apparere in somnis, sed similitudines. Addit, si rebus viventium interessent animæ mortuorum, & ipsi nos quando eas vellemus alloquere mur in somnis, ipsum matrem nulla nocte deserituram, quæ terra marique eum sequuta sit, ut cum eo viveret. Tanta fuit ejus erga filium στοργή.

CAP. XV.

Aliquando & plerunque conspici malos angelos.

EX adverso mali angeli infesto & inimici sunt hominibus: adjungunt eis se ubique, ut à veris Dei cultibus, & à fiducia in unicum Dei Filium, ad alia atque alia eos abstrahant, variis autem formis apparent, Etenim si diabolus, ut Paulus testatur, se in angelum lucis transformare potest, non minus potest Prophetam, Apostolum, Euangelistam, Episcopum & martyrem agere, eorumque specie apparere: vel

vel ita nos fascinare ut putemus nos illos ipsos videre & audire. Etiam conatur futura prædicere, sive scopum attingat sive minus. Dicit se hanc vel illam animam esse, hac vel illa ratione se liberari posse, ut his rebus quæ Scripturæ fundamento carent, maximam pariat authoritatem. Per falsa miracula instituit nova festa, peregrinationes, sacella, altaria: per adjurationes, benedictiones, magiam, nititur ægrotos curare, ut suis rebus authoritatem conciliet. Quomodo dæmones infelicibus & miseris gentilibus illuserint, eosque plurimis erroribus involuerint, miranda invenies apud Arnobium, Lactantium, aliosque sanctos Patres, qui contra gentes eorumque superstitiones scripserunt. Conjunxit & insinuavit se eorum simulachris, loquutus est per illa, ex uno loco in alterum illa movit, edidit stupenda miracula, ita ut etiam claudi relictis scipionibus quibus nitebantur, in templis idolorum, absque eorum ope & adminiculo domum redierint. Præcipuè verò in templo Æsculapii (qui medicinæ præses fuisse creditus est) multa hujus generis accidisse referuntur. Quare non est quòd hodie Pontificii de hujusmodi miraculis insolenter glorientur, quibus intercessionem divorum & alia confirmare moliuntur.

Cap. XVI.

De prodigiis, ostentis, & aliis id genus.

QVo verò ad alias res mirandas, deinceps est videndum quid sint, ut quòd cum aliquis moriturus est, antea aliquid conspicitur, aut fragor repentè ex auditur: in primis verò quòd obitum magnorum Principum multa signa & prodigia præcedunt, Mortem Iulii Cæsaris quæ signa præcesserint, ex historiis notum est: inter alia longè lateque noctu strepitus exauditus est. De aliorum Imperatorum & Regum, magnorumque virorum, obitu legitur, præsagitiones aliquas auditas vel visas esse. Considerandum item quid res illæ mirabiles sint, quæ plerunque mutationes imperiorum, bella, seditiones, & excidia urbium antecedunt.

Simpliciter dico, sicuti antea quoque de Spectris: Si non sint vanæ persuasiones, vel res Physicæ, sunt admonitiones divinæ, quæ per bonos angelos vel alia nobis incognita ratione fiunt, ut intelligamus hæc omnia non temerè, absque Dei nutu & voluntate accidere: sed vitam & mortem, pacem & bellum, mutationem religionis, imperiorum, aliarumque rerum vicissitudines, in ipsius potestate positas esse: ut discamus ipsum timere & invocare. Interea Satan multa fingit, & exercet, ut terrorem hominibus incutiat, & superstitionem animis eorum inserat. Non autem omnia illa à Satana

fieri.

fieri, hinc potest intelligi: Fit ut aliquis confodiatur ab aliquo cum quo nunquam inimicitias exercuit, sed quo semper familiariter usus est: aliquis perit in aquis, cadit ex alto, vel alioqui miserabiliter extinguitur: malus spiritus hæc præscire non potest. (nulla enim sunt illarum rerum naturalia signa, ut in morbis, quæ præcedant, nullæ conjecturæ) tamen quædam signa & res inusitatæ præcedunt, hinc colligo illa à Deo fieri, qui solus hæc futura esse novit. Non autem illos tantùm monet quorum præcipuè res agitur, sed alios quoque qui de his audiunt, & præsentes sunt.

In ditione Tigurina non multò antè quàm hæc scripsi, fuit quidam præfectus, quem se itineri accingentem, aliquot jentaculum sumpturi expectarunt, qui visi sunt sibi audire cultrum decidentem è superiore parte vel tabulato hypocausti in quo erant, nihil tamen viderunt. Mox quum de ostento inter se colloquerentur. iterum visi sunt sibi idem audire. Interea venit ad eos præfectus, referunt illi quid accidisset: vix sermonem finierunt tertio culter decidit, audiente etiam præfecto, qui antea de rei veritate nonnihil dubitaret. Sumpta igitur inde occasione, hortatus est illos, ut cum magnæ nuptiæ illo in loco paucis interjectis diebus celebrandæ essent, concordiæ & temperantiæ omnes studerent, ne rixis & cæde nuptiæ illæ funestarentur. Ipse iter ingressus, & post diem unum & alterum confectis suis negotiis, in

in arcem suam reversurus, in torrente qui subitò imbribus auctus fuit, equo collapso diu cum aquis luctatus, miserè interiit.

Diabolum verò etiam rebus inusitatis ludificare homines hinc colligo, quod si aliqui corripiuntur gravi morbo, de quorum sanitate non solùm medici, sed etiam ipsi ægroti desperant, noctu auditur strepitus ac si pheretrum aliquis fabricet, aut mortuum mandet sepulturæ: id existimo Spectrum esse diabolicum, putat enim omnino moriturum ægrotum, qui à Deo intercedentibus piis & ardentibus precibus, pristinæ sanitati restituitur. Quod Plin. scribit vulturem tantæ esse sagacitatis, ut biduo aut triduo prævolet illuc ubi cadavera sint futura, omnino fabulosum est. Si hoc conderetur, non absurdum esset siquis diceret diabolum futura videre, etiam ubi nullæ sint causæ physicæ, &c. Ad hæc potest permittente Domino, si bella & seditiones instent, in armamentariis tormenta bellica & arma omnis generis movere, atque strepitum excitare, in aëre clamorem & fremitum magni exercitus, tympana pulsare, & alia id genus facere, quæ historici sæpe facta fuisse, omnes uno ore testantur.

CAP. XVII.

Diabolo non est difficile, variis formis apparere & res mirandas efficere.

CÆterum diabolo non esse difficile variis speciebus, non viventium solùm, sed & mortuorum hominum (de qua re suprà quoque quædam dixi, quum de apparitione Samuelis egi) item quod minus est, etiam quadrupedum, avium, &c. veluti in specie nigri canis, equi, bubonis, apparere, & res incredibiles efficere, manifestum est. Nam per diuturnam & multiplicem experientiam, vim & effectum rerum naturalium, veluti herbarum, lapidum, &c. cognitam habere potest, & per hæc res mirandas operari. Deinde est subtilis & expeditus spiritus, qui res commodè aggredi potest, id quod in re quavis non parum momenti affert. Per celeritatem suam & rerum naturalium notitiam, fallere visum potest, aliosque hominis sensus: illa quæ ante nos posita sunt occultare, & alia in eorum locum substituere potest. Qua de re Sacræ literæ, historiæ & quotidianus usus testantur. Quomodo egit spiritus malus cum Iobo? quid non brevi temporis spatio effecit? Quam miranda fecit Bileam opera mali spiritus? An non artibus magicis celebre nomen adeptus est? Quàm ingentia miracula magi Pharaonis ediderunt? Nonne Simon magus malis suis artibus Samaritanos longo tempore ita fascinavit, ut dicerent ipsum esse magnam

Magi res mirandas faciunt

Simon magus.

gnam Dei virtutem? De hoc mago multa ſcribunt veteres, velut Irenæus lib. 1. cap. 10. Euſeb. lib. 2. cap. 13. Egeſippus ſcribit lib. 3. cap. 2. de excidio Hieroſolymitano, Simonem illum Romam veniſſe, ibique ſe oppoſuiſſe Petro, gloriatum eſſe ſe velle in cælos volare: die conſtituto veniſſe in montem Capitolinum, deſiliiſſe de petra, volaſſe aliquandiu, non ſine magno populi ſtupore, qui verbis ipſius fidem adhibere cœperit: mox decidiſſe & crus fregiſſe: poſtea Ariciam tranſlatum ibidem obiiſſe.

Ioannes Trittenhemius Abbas Spanheimenſis, ſcribit in Chronico monaſterii Hirſgavienſis, ordinis S. Benedicti, anno Domini 970. Bulgaribus imperaſſe duos filios Simeonis monachi, Petrum & Bajanum, quorum Bajanus in arte magica doctiſſimus fuerit, & per eam multa mirabilia fecerit. Quotieſcunque voluit, mutavit ſe in lupum, vel in cujuſlibet alterius beſtiæ formam, velut penitus à nullo videretur, & alia miranda & potuit & fecit, quibus homines ad magnam admirationem traduxit. *Bajanus.*

Deinde anno 876. fuiſſe ſcribit quendam Iudæum nomine Sedechiam, olim Phyſicum & medicum Ludovici Imperatoris, qui magicis deſciplinis inſtructus, faciebat multa miracula & ſtupenda ludibria publicè coram principibus & quibuſcunque aliis. Effecit namque arte ſua, ut hominibus videretur devorare virum armatum cùm equo & omnibus armis: cur-

currum quoque onustum fœno, cum equis & auriga. Amputabat hominibus capita, manus aut pedes, quæ pelvi coràm imposita cum sanguine defluente, omnibus videnda præbuit: quæ statim ad loca unde videbantur abscissa, sine detrimento hominum restituit. In aëre & nubibus videbatur & audiebatur ab omnibus venationes, currus, & alia exercere, quæ homines super terram exercere solemus. Tam multas & varias ludificationes faciebat, ut omnes suprà quàm credi potest, mirarentur & obstupescerent.

Anno Domini 13 [illegible] quando, ut idem author memoriæ prodidit, Fridericus dux Austriæ, qui contra Ludovicum Imperator delectus erat, inter Oringam & Moldorfum magno prælio victus fuit, & Ludovico traditus, qui in arcem munitam eum asservandum misit. Contigit postea ut magus quidam ad Lupoldum fratrem ejus in Austriam profectus, promitteret se sua arte Fridericum è captivitate salvum & illæsum, ministerio spiritus, ad se unius horæ spatio reducturum, si dignam ei mercedem promittere & dare vellet. Respondit dux, Si feceris quod promittis, digno te præmio afficiam, itaque magus hora sibi commoda circulum conjurationis unà cum duce ingreditur, vocat spiritum suis obedire mandatis consuetum. Cui in specie humana comparenti, per virtutem suarum conjurationum mandavit, ut ducem Fridericum, ex custodia Imperatoris liberatum, ad se in Austriam sine læsione

quàm

quàm celerrimè adveheret. Cui ſpiritus reſpondens dixit: Si dux ipſe captivus mecum venire voluerit, mandatis tuis libens obtemperabo. His dictis, avolat mox ſpiritus in Bavariam, formaque peregrini aſſumpta, cuſtodiam ubi dux Fridericus detinebatur captivus, ingreditur: quo viſo, miſſus ad eum ſpiritus dixit, Si ex captivitate liberari volueris, hunc equum aſcende, & te ſine læſione in Auſtriam ad fratrem tuum ducem Lupoldum ſalvum & incolumem perducam. Cui dux inquit, Quis es tu? ad quem ſpiritus, Noli interrogare quis ſim ego, quia nihil ad rem: ſed aſcende hinc equum quem tibi exhibeo, & te ſalvum & incolumem hinc liberatum in Auſtriam reducam. Quibus auditis, horror ducem alioqui audaciſſimum inuaſit, quumque ſigno ſe ſanctæ crucis muniret, ſpiritus cum nigro quem exhibuerat equo diſparuit, & vacuus ad mittentem reverſus eſt, à quo increpatus, quòd non adduxiſſet captivum, ordinem rei geſtæ narravit: tandem ex cuſtodia liberatus dux Fridericus, ita ſibi contigiſſe in captivitate conſignato die confeſſus eſt.

Hæc hiſtoria etiam in Helvetiorum aliorumque annalibus extat.

Hodie quoque magi inveniuntur, qui gloriantur, ſe magicis præſtigiis equum ſternere poſſe, quo paucis horis iter longiſſimum conficiant Hos tandem Deus meritis pœnis afficiet. Quàm miranda referuntur de Fauſto Germano, quæ noſtra ætate per magicas artes effecerit?

Iam

Iam de magis vetustis, Apollonio & aliis nihil dicam, de quibus historiæ res mirandas & incredibiles tradunt: Striges, lamias, & incantatrices, homines & jumenta lædere dicuntur, si eos vel tangant vel demulceant: res horrendas exercent, de quibus integri libri conscripti extant.

Agyrtæ & circulatores circumforanei multa sua celeritate efficiunt, jubent aliquem vorare cibos, qui postea si spuat, ex ore stercora & alia ejicit. Magi, præstigiatores, incantatores, necromantæ, servi tantùm sunt diaboli, an non putas dominum ipsorum aliquam scientiam sibi reservasse?

Hoc tamen dissimulandum non est, quòd diabolus de multis gloriatur quæ revera præstare non potest: ut quod dicit, Se mortuos ex sepulchris ciere, &c. Potest quidem permittente Deo, formas eorum hominibus offerre: sed in cadavera talem potestatem non habet.

CAP.

CAP. XVIII.

Diaboli interdum homines jubent facere quæ bona sunt, vitare contraria: vera quoque interdum dicunt, & quare.

SI ſpiritus illi auxilium expetentes non ſunt animæ, ſed diaboli, inquiunt multi: cur igitur bona hominibus ſuadent, hortantur eos ad virtutes, avocant à ſceleribus? dicunt enim, Iuſtè judicate, cavete vobis à furtis & rapinis, reſtituite opes injuſtas ſuis dominis, cavete vobis à dejerationibus, crapula & ebrietate, odio & invidia, mendaciis & dolis, orate ardenter, frequentate cœtus eccleſiaſticos, &c. Non placet diabolo ſi bona faciamus, vitemus contraria: nihil iniquius ferret, quàm ſi vitam ex præſcripto verbi Dei formaremus: Non ergo diaboli ſunt qui jubent nos quod bonum eſt facere, quod malum eſt fugere.

Ad hæc, ſpiritus illi veritatem dicunt, diabolus autem eſt mendax, & à Chriſto pater mendaciorum appellatur: igitur non eſt dicendum diabolica eſſe Spectra.

Ita reſpondeo ad hoc argumentum: Ad ſuam utilitatem hæc facit. Si ſe conſpiciendum præberet qualis ſua natura exiſtit, parum efficeret. Quæ facit, facit in hunc finem ut ſuis dictis fidem conciliet: utque res alias hominibus obtrudere, eoſque in errores varios inducere & præcipitare poſſit: quo neglecto Dei verbo, ſpiritibus

tibus illis aures præbeant. An non servi impuri spiritus, nempe Pseudo-prophetæ, olim ovillis pellibus tecti venerunt, simularuntque se plebis commodis studere, quum interim aliud quæsierint, nempe ut authoritatem magnam adepti, alios expilare, suamque crumenam auro & argento implere possent? An non omnes hæretici hodierno die dicunt se à Deo missos esse, cavendum esse à sceleribus, studendum virtuti? Nunquamne audivisti latrones cum illis in quos in itinere inciderunt, de vita rectè instituenda, item de suppliciis malorum & præmiis bonorum colloquutos fuisse, ut postea incautos subitò opprimerent? Quòd diabolus se alium esse simulat, id errores innumeros, superstitiones, & falsos cultus in Ecclesia peperit.

Episcopi progressu temporis neglexerunt sacras Literas, voluerunt agnoscere diabolum, cum non nigra & horribili, sed grata & accepta forma veniret, proque angelo lucis eum susceperunt. Bona quædam dicit, ut mala simul immisceat: vera dicit, ut mendacia spargat, eaque hominum mentibus infigat. Sic Simon apud Vergilium vera falsis miscuit, ut facilius Trojanos in nassam illiceret.

Satanas imitatur lusores dolosos, qui simplicem aliquem juvenem sinunt aliquandiu lucrari, ut ludendi avidum postea auro & argento emungant. Imitatur illos qui aliquoties commodatam pecuniam bona fide creditoribus restituunt, & pro-

promissis stant, ut postea ab eis magnam vim pecuniæ impetrare, eosque fallere queant.

Diabolus dicit aliquando quæ vera sunt, ut verbis suis conciliet fidem, & incautos faciliùs decipere possit. Qui vendere vult merces suas malas, non solùm verbis laudat, sed ita ornat ut optimæ videantur, quò vendibiles fiant, hanc artem etiam diabolus novit: sua fucat, ut aliis pro veris obtrudere possit.

D. Ambrosius. D. Ambrosius scribit in suis Commentariis in primam Epistolam ad Thessaloniceuses capite quarto, hæc verba exponens, Spiritus ne extinguatis, omnia probate, quod bonum est tenete. Solent spiritus immundi fallaciter, quasi per imitationem dicere bona, & inter hæc subinducere prava, ut per hæc quæ bona sunt, acceptò ferantur & mala. Et quia unius spiritus dicta putantur, non discernantur ab invicem: sed per id quod licitum est, commendetur illicitum, authoritate nominis, non ratione virtutis, &c.

Chrisost. causas reddit ob quas diabolus aliquando vera dicat. Huc etiam pertinent quæ apud D. Chrysostomum in secundo sermone de Lazaro leguntur. Ostendit multos simplices homines in hoc errore fuisse, quòd putarint animas violenta morte decedentium, dæmonas fieri. Addit, diabolum multis maleficis ipsique inservientibus, qui in hoc errore fuerunt, persuasisse, ut tenera multorum adolescentum corpora trucidarent, sperantes futurum ut fierent dæmones, & ipsis inservirent. Postea mox adjicit:

Verùm

Verùm non ſunt iſta vera, non ſunt inquam. Quid igitur eſt quod dæmones dicunt, Monachi illius ſum anima? Sanè propter hoc ipſum non credo, quia dæmones dicunt: decipiunt enim auditores. Quapropter & Paulus ipſis, tametſi vera dicentibus, ſilentium impoſuit, ne ex veris nacti occaſionem pòſt admiſcerent menda-
Act. 16 cia, fidemque ſibi conciliarent. Quum enim dixiſſent, Iſti homines ſervi Dei altiſſimi ſunt, annunciantes vobis viam ſalutis: indignatus Apoſtolus ſilentium impoſuit ſpiritui Pythonico, atque exire juſſit. Et tamen quid mali dicebant? Iſti homines ſervi Dei altiſſimi ſunt: ſed quoniam plerique ſimpliciores non norunt ſemper dijudicare quæ à dæmonibus dicuntur, ſemel eos excluſit à fide: Ex infamium numero es, inquit, non eſt tuum liberè loqui: tace, obmuteſce: non eſt
Mar. 1. tuum prædicare. Apoſtolorum iſta eſt
Luc. 4. authoritas. Quid uſurpas quod tuum non eſt? Sile, infamis eſto. Sic & Chriſtus dicentes ipſi dæmones, Novimus te qui ſis, increpavit multa cum acrimonia: nobis legem præſcribens, ne quo pacto dæmoni fidamus, etiam ſi tibi quod verum eſt dixerit.

His igitur cognitis, ne prorſus credamus dæmoni: imo etiam ſi quid veri loquatur, fugiamus ab illo, & averſemur. Nam ſana dogmata ſalutiferaque non à dæmonibus ſed ex divina Scriptura licet exactè diſcere.

Vt

Vt igitur cognoſcatis non poſſe fieri, ut anima corpore egreſſa veniat ſub tyrannidem dæmonum, audite quid dicit Paulus: Qui enim moritur, juſtificatus eſt à peccato: hoc eſt, non amplius peccat. Nam ſi animæ in corpore manenti diabolus non poteſt inferre vim, perſpicuum eſt quòd nec egreſſæ, &c.

Ex his omnibus liquet, quidnam illa ſint quæ videntur & audiuntur.

TERTIA PARS,

IN QUA OSTENDITUR QVARE, VEL IN QVEM FINEM DEVS SPECTRA

Apparere, atque alias res mirandas ſinat accidere :

ITEM,

Quo pacto ſe homines gerere debeant, quibus aliquid hujuſmodi objicitur.

CAP. I.

Deus Spectris ſuos fideles exercet, & infideles punit.

DEinceps jam ſequitur, quare Deus ſpiritus, Spectra, lemures, &c. ſinat apparere : Item, quare res alias ſtupendas & miraculoſas fieri permittat. Deinde quo pacto ſe homines gerere debeant, quibus aliquid hujus generis offertur.

Deus

Deus spiritus suis electis in bonum, reprobis verò in pœnam apparere sinit: utque fidelibus omnia in bonum cooperantur, ita hæc quoque. Etenim si sint boni spiritus qui conspiciuntur à piis, eosque admonent & defendunt: hinc colligunt Dei curam, providentiam & paternum affectum erga se. Sin verò mali sint spiritus, ut ferè sunt, fideles ad veram pœnitentiam incitantur. Cavent sibi diligenter per totam vitam suam, ne hostis humani generis, qui in omnes occasiones intentus est, eisque subinde insidiatur, eos in scelera præcipitet, & majorem ipsos lædendi & vexandi facultatem arripiat. Deus etiam fidem & patientiam eorum hac ratione exercet atque probat, ut in Verbo suo persistant: nihil quod cum eo pugnat, utut speciem plausibilem habeat, admittant: neque quicquam contra Verbum agant, licet spiritus illi non statim eos desinant vexare. Sinit præterea Deus hanc quoque ob causam à Spectris suos exercere, ut sint demissiores.

Deus in bonum fideliũ hæc permittit.

In secunda ad Corinthios duodecimo capite dicit Paulus, Ne excellentia revelationum supra modum efferrer, datus est mihi stimulus per carnem, nuntius Satanæ, ut me colaphis cæderet, ne, inquam, supra modum efferrer. Super hoc ter Dominum rogavi, ut discederet à me: & dixit mihi, Sufficit tibi gratia mea, nam virtus mea per infirmitatem perficitur. Nisi Deus obstaculis quibusdam nobis viam clauderet, nos ipsos non cognosceremus,

mus, non intelligeremus quibus rebus nobis opus esset: non tam ardenter oraremus ut Deus nos à malo conservet, fidem roboret, patientiam largiatur, & alia. Neque aliorum malis afficeremur, qui vexantur à Spectris: diceremus eos nescire quid dicant, multos fingere terrores. Ad hæc, si alii audiant pios à Spectris exerceri, in suis morbis & aliis ærumnis sunt patientiores, cogitantes sua mala exigua esse, si cum aliis conferantur: nihil enim est atrocius, quàm si quis à diabolo exagitetur.

Deus infideles punit.

Quod attinet ad infideles, oportet & ipsos velint nolint fateri, quòd diaboli sint. Multi enim nunquam credituri essent bonos vel malos angelos aut spiritus esse, nisi reipsa aliquando experirentur. Permittit hæc Deus ad castigandum ipsos. Quoniam enim veritati non dant locum, & omnino decipi volunt, æquum est ut ex Spectris diabolicis audiant quid facere, quid omittere debeant, & aliis quoque modis à malo spiritu ludificentur.

Ita enim Deut. 13. cap. legitur, Si surrexerit in medio tui propheta, aut qui somnium somniet, dederitque tibi aut signum aut portentum, eveneritque signum & portentum quod prædixit tibi, atque is dixerit, Eamus post deos alios (quos non novisti) & serviemus eis: non audies verba prophetæ illius, aut ejus qui somniaverit hujusmodi somnium: quia tentat vos Dominus Deus vester, num sitis amantes Domini Dei vestri in toto corde vestro,

vestro, & in tota anima vestra. Incedite post Dominum Deum vestrum, illum timete, illius præcepta custodite, illius vocem audite, illi servite, atque illi adhærete. addit prophetam illum vel somniatorem supplicio capitis afficiendum esse.

Ex his verbis non solùm videmus Deum permittere, ut illi nebulones res mirandas efficiant: sed etiam in quem finem hoc permittat, nempe ut tentet suos fideles, hoc est experiatur quàm constantes sint, quàmque sibi fidem servaturi sint, si spiritus illi veniant & prædicent res futuras quæ postea eveniant.

Ioannis 3. cap. dicit Christus servator noster: Hæc est condemnatio, quòd Lux venit in mundum, & dilexerunt homines magis tenebras quàm lucem, erant enim eorum opera mala. Omnis enim qui mala agit, odit lucem: nec venit ad lucem, ne arguantur opera ipsius, &c. Quibus verbis servator noster ostendit quare mundus damnetur, nempe ideo quòd lucem Verbi divini, quin ipsum Christum, qui lux est mundi, quique nobis in Verbo proponitur, non recipit, sed ad claram lucem oculos claudit, & tenebras, hoc est, errores varios, superstitiones, scelera, verbo Dei anteponit. Quòd si Deus ingratum mundum propter hæc damnat & abjicit, quid mirum si Spectris & variis apparitionibus eos vexet? Ioan. 5. cap. dicit Christus, Ego veni nomine Patris mei nec recipitis me: si alius venerit nomine suo, illum recipietis. Christus saluti eorum studebat & incolu-

mitati: hoc nolebant illi agnoſcere, ſed rejiciebant illum, juſtum itaque fuit Dei judicium, ut alios reciperent qui ſuis commodis utilitatique inſervirent: qualis fuit Theudas, Iudas Galilæus, & alii plurimi falſi doctores, & ſeditioſi ſeductores. Quare ſiqui Chriſtum ejuſque miniſtros audire dedignantur, fit juſto Dei judicio, ut Spectris & id genus aliis aures præbeant. 2. Th. 2. ſcribit Paulus de Antichriſto, quòd magna tyrannide in Eccleſia Dei uſurus ſit: oſtendit contra quos, & quare Deus ei hoc permiſſurus ſit, dicens: Erga illos qui pereunt, eo quòd dilectionem veritatis non receperunt, in hoc, ut ſalvi fierent. Et propterea mittet illis Deus efficaciam illuſionis, ut credant mendacio ut judicentur omnes qui non crediderunt veritati, ſed approbaverunt injuſtitiam. In 2. ad Tim. 4. cap. obteſtatur Paulus ſuum diſcipulum, ut in concionibus diligens ſit & aſſiduus. Reddit hanc cauſam: Nam erit tempus cùm ſanam doctrinam non ſuſtinebunt: ſed juxta concupiſcentias ſuas coacervabunt ſibi doctores hi quibus pruriunt aures: & à veritate quidem aures avertent, ad fabulas verò convertentur. Intelligimus nunc quare Deus loco bonorum doctorum falſos doctores, ſeductores, & ſpiritus diabolicos ſinat homines fallere: ideo ſcilicet, quòd verbum ſuum vel prorſus abjiciunt, vel parum curant, & pios atque fortes concionatores ferre non poſſunt.

Hujus

Hujus rei exempla aliquot adducemus. Pharao contemnebat Deum ejusque servos Mosen & Aaronem, quare à Deo ita excæcatur, ut se regendum præbeat suis Magis, & tandem in mari Erithreo miserabiliter pereat. *Pharao.*

Saul nolebat Samuelem, qui optimè in Regem affectus erat, audire, non amore, ut par erat, sed odio eum prosequebatur, & omnes alios à quibus verè amabatur: contemnebat verbum Dei. Factum itaque est ut in summo discrimine pythonissam consuleret, quæ Samuelem ex mortuis revocaret, quò ejus consilio uti posset quem viventem contempserat, & audire dedignatus fuerat. Hæc quendam revocat qui non aliter Samuel dicitur, quàm falsi dii, Dii nominantur: cùm revera dii non sint, sed ligna & lapides, imò ut 1. Cor. 10. Paulus dicit, dæmones. Fictitius hic Samuel eum non erigit, non consulit ei sed prorsus ad desperationem adigit. idem eveniebat Sauli quod contumacibus illis liberis, qui pios parentes suos aspernantur, bona eorum consilia respuunt, optarentque eos sepultos esse: tandem eò recidunt res ipsorum, ut longum iter libenter conficerent, modò semel eos sibi consulentes audire concederetur. *Saul.*

Aliud exemplum: Achab rex Israël, & conjunx ipsius Iezabel, multos pios habebant Prophetas, inter quos Helias erat, facultate edendorum miraculorum ornatus, illos verò non solùm contemne- *Achab.*

bant, sed & omnes jugulabant quotquot consectari poterant. Præcipuè verò Heliæ, qui magno zelo præditus erat, insidiabantur. Baalistæ in summa apud Regem erant gratia: præcipuè verò Reginæ in deliciis erant. Cùm autem tempus appeteret ut Achab suæ idololatriæ & scelerum, in quibus diu vixerat, dignas debitasque pœnas lueret, consilium inibat cum affine suo Iosaphato, ut junctis copiis Ramoth Gilead, urbem sibi à Syris ademptam, recuperarent. Iosaphato probabatur quidem hoc consilium, volebat tamen Deum consulere. Achab itaque convocabat synodum 400. sacerdotum Baalis, qui uno ore eum incitabant ad expeditionem, victoriam certam ei promittentes. Vnus ex illis, nomine Sedechias, tam confidens erat, ut ferrea cornua fronti applicans diceret. His cornibus Syrios ventilabis. Iosaphatus verò, cui res suspecta erat, interrogabat num Propheta aliquis Dei præstò esset, quem consulerent. Achab respondebat, Est adhuc vir quidam per quem possemus Dominum quærere, at ego prosequor eum odio, quoniam nunquam mihi prædicit fausta, sed duntaxat infausta, huic nomen est Micheæ, Iosaphatus eum omninò audiendum judicabat, Statim igitur Rex per cubicularium suum eum accersit. Nuncius ille dicebat Micheæ, Omnes prophetæ uno ore fausta prædicunt Regi, quæso ne tu contraria afferas. Cùm autem ad Reges qui considebant in thronis suis, induti splendidis vestibus, & ad pro-

1. Reg. 22.

Concil a err ant interdū.

prophetas qui ante illos ſtabant, adduceretur, interrogabat eum Achabus num contra Ramoth Gilead ſuſcipienda eſſet expeditio? ille ironicè dicebat, Aſcende, fœliciter rem geres. Rex qui ex pronunciatione intelligebat eum non ſerio loqui, obteſtabatur eum ut quod res erat diceret. Dicebat igitur ſe vidiſſe univerſum Iſraelem diſperſum in montibus, veluti oves carentes paſtore, Dominumque dixiſſe, Illi dominum non habent revertatur quiſque domum ſuam incolumis. Achab dicebat. An non dixeram tibi, hunc hominem nihil boni mihi vaticinari? Pergit Propheta dicens, Audi verbum Domini: Vidi Dominum ſedentem in ſolio ſuo, & omnis exercitus cælorum ſtabat juxta eum ad dextram ejus, & ad ſiniſtram ejus, dicebatque Dominus, Quis perſuadebit Achab ut aſcendat & cadat in Ramoth-Gilead? Quumque alius aliud diceret, egrediebatur ſpiritus quidam, & ſtans coram Domino ait: Ego perſuadebo ei. Aitque Dominus ad eum, Qua in re? Is ait, Egrediar, eroque ſpiritus mendax in ore omnium prophetarum ejus. Dixit ergo, Perſuadebis, ſimulque efficies: egredere itaque, & fac ſic. Et nunc en dedit Dominus ſpiritum mendacem in os omnium prophetarum iſtorum, loquutuſque eſt Dominus malum ſuper te. Accedens autem Sedechias percuſſit Micheam in maxillam, & ait, Vbinam tranſivit ſpiritus Domini à me, ut tibi loqueretur? Micheas & illi prædicebat quid ipſi eventurum eſſet. Rex

mandabat eum conjici in carcerem, panem & aquam ei dari, donec è bello rediret. Tunc Micheas dicebat, Si reversus fueris incolumis & salvus, Dominus non est loquutus per me. Iubebatque omnem populum auscultare quid diceret. Reges nihilominus pergebant, instruebant se, & copias suas educebant contra hostes. Achab interfectus est in prælio: Iosaphat qui se impio conjuxerat, venit in maximum vitæ discrimen,&c.

Hanc historiam paulò prolixiùs recitavi, ut videamus quomodo Deus illis qui verbum suum contemnunt, justo judicio spiritus mittat, à quibus decipiantur & fallantur.

Idem toti Christiano populo, aliquot seculis post Apostolorum tempora accidit. Nam cùm verbum Dei non amplius in tanto precio haberetur ut par fuisset, sed homines suos affectus illi anteferrent: cùm propter fidem & veritatem nulla adire pericula vellent, sed omnes religiones eodem ferè loco haberent, Deus punivit eos, ut inciperent auscultare seductoribus, qui eorum affectibus se attemperabant: dedicerunt ex simulachris, quos libros Laicorum vocarunt, ossa illorum exosculati sunt & auro incluserunt (si modò ossa illorum fuerunt) quorum doctrinam antea recipere dedignati sunt: falsis apparitionibus & Spectris diabolicis fidem adhibuerunt: atque ita magnæ suæ ingratitudinis dignas pœnas persolverunt. Vt juvenes qui suos magistros audire nolunt, postea

postea magno suo dedecore aliis quibus nollent coguntur obtemperare: ita accidit miseris illis hominibus, magis magisque deflexerunt à verbo Dei: ita ut tandem amissa veritate, quidam sursum, quidam deorsum cursitarint, ut peccatorum remissionem consequerentur: ille huic, hic alteri spiritui fidem adhiberet, id quod nemo inficiari potest.

Antea quoque idem Gentilibus acciderat, ut ex Epist. ad Rom. 1. cap. & ex ipsorummet libris apparet. Multos deos coluerunt, multa signa & prodigia inter ipsos edita sunt, multas deorum apparitiones habuerunt, multa oracula: quæ ad prædicationem Apostolicam omnia conticuerunt. D. Athanasius scribit De humanitate Verbi, 55. & 67. folio, Olim erant Delphis in Bœotia, Lycia, & aliis in locis quæ ipse nominat, oracula: nunc postquam Christus omnibus undique prædicatur, cessavit hæc insania, &c. Ad hunc modum scribunt etiam Lactantius, & alii. Postquam nostro tempore, traditionibus humanis repudiatis, Euangelicam doctrinam avidè amplexi sumus, apparitiones animarum sive spirituum tantùm non evanuerunt. Aut quis, quæso, animam vel spiritum audit errare, & (ut vocant) suffragia petere? Tumultus illi nocturni spirituum rarius exaudiuntur.

Cap. II.

Quæ sit causa quòd nostris temporibus tam pauci spiritus conspiciantur vel audiantur.

LVx verbi Dei pellit spiritus illos, qui suas res libenter in tenebris expediunt. Accedente clara luce, umbræ & tenebræ evanescunt. Princeps tenebrarum horret lucem, & ubi homines Deum Patrem per solum Christum adorant, in ipsum credunt, & illi soli se committunt, non habet locum. Si homines verbum Dei magnifaciunt, non sinit eos ita decipi & falli, ut illos qui præter Dei verbum alia admittunt.

Iocum quendam hoc loco dissimulare non possum: Cùm mentio aliquando incideret quodam loco, de visionibus & Spectris, quidam Euangelicus dicebat cuidam Papistæ, Vel hinc colligere debebatis nostram religionem veram esse, vestram falsam, quòd ab eo tempore quo Euangelium nobis prædicatum est, pauca Spectra conspiciuntur. Alter respondebat κατὰ Cίαυον, imò hinc colligere debetis, vestram religionem malam esse, nostram bonam: diabolus enim illos insectatur, quos metuit sibi elapsuros.

Benedictus in cœnobio multos, in foro unicum videt dæmonem.

Non dissimile est id quod Aeneas Sylvius (qui posteà Papa factus, Pius II. dictus fuit) in historia concilii Basiliensis. ex vita S. Benedicti patris monachorum recitat ille monasterium quoddam san-

ctorum

ctorum virorum visitans, infinitas dæmonum vidit catervas, qui cum sanctis patribus conflictantes, bona quæ illi patrabant opera, perturbare conabantur. mox ad nundinas multis mercibus multisque contractibus frequentes se conferens, unicum duntaxat dæmonem, eumque tristem & ociosum in specula quadam constitutum aspexit: miratusque Benedictus, quòd locum sanctum & orationi deditum dæmonibus plenum, locum autem prophanum & perjuriis aliisque delictis occupatum, ab uno tantùm dæmone custoditum invenisset, adjuravit dæmonem ut sibi causam proderet. ille respondit, locum sanctum expugnatione dæmonum indigere: qui autem sua sponte peccarent, his non opus esse fraude diabolica.

Interrogo te Papista, an non idem vetustis temporibus Gentiles dicere potuissent Christianis, cum interrogarent cur oracula ipsorum conticuissent? item cur tam raræ essent apparitiones? Si spiritus illi vel Spectra sunt diaboli, cur dicitis & creditis animas esse hominum mortuorum quæ opem expetant? Veram causam tibi aperiam, cur tam raræ sint illæ visiones: Quoniam diabolus videt nos ipsius versutiam & dolos intelligere, alios sectatur, aliis insidiatur. Vt cùm noctu digitos pedis alicujus reste vis confringere (ut solent aliquando homines jocosi, animi causa iter facientes) eumque trahere, si videas eum dolum sentire, statim eo relicto confers te ad alium qui stertit, ideoque dolum non sentit. Sunt

Sunt aliæ quoque causæ ob quas rariora sunt hæc. Si quis te semel, iterùm, tertiò fallat, deinceps aperis oculos, vides quid agat, quid moliatur: ita cùm sæpius decepti simus ementitis visionibus, non facilè credimus, si nobis dicatur aliquam animam vel spiritum apparuisse. Piscator, ut est in proverbio, ictus sapit. Ad hæc cùm pauci nunc sibi metuant à Spectris, facilè invenirentur, qui quærere ea vellent, videre imò contrectare, hoc scitur: ideo nemo facilè personam induit, aut aliàs animam esse mentitur. Pueris facilè persuadetur adesse virum atrum, proceram fœminam, quæ in saccum plorantes condat, &c. sed postquam adoleverint, non amplius larvis & hujuscemodi sermonibus terrentur: ridebunt tuam stultitiam si deinceps sic terrere eos instituas. Ita, cùm pueri essemus in Scripturis: hoc est, sensum earum non assèqueremur, potuerunt nobis multa persuaderi. Nunc cùm illas in omnibus linguis legimus, in illis quotidie proficimus, non patimur nobis ita illudi, nec cuivis apparitioni credimus. Quot Spectra pepulit Bernensium monachorum detecta malitia? Terriculamenta in hortis & agris eriguntur ad pellendas aves, quæ etiam tandem nugas esse sentiunt, nec amplius ejusmodi ludibriis abiguntur: quid igitur mirum, si post maximam pietatis & veritatis jacturam, homines quantumvis simplices, tandem oculos aperiant?

CAP. III.

Quare Deus fragores insolitos, & inconditos strepitus, ante mutationes insignes, & alias sinat audiri.

QVod quædam præcedunt obitum hominum, item insignes mutationes & excidia, putà fragores mirabiles, & inconditi fremitus, id etiam in bonum fit fidelium, & pœnam infidelium. His enim ostendit Deus nihil temerè fieri, sed vitam, mortem, res secundas & adversas in Dei manu positas esse. Res nequaquam habent, ut Epicurei dicunt, videlicet Deum non curare sive quis moriatur, sive nascatur, sive bene sive malè habeat, sive respublicæ floreant sive intereant. Christus ipse nos docet, ne passerculum quidem super terram cadere citra Dei voluntate. Solomon & Daniel dicunt, Deum cor Regis in sua manu habere, & Reges constituere atque deponere. Proinde si fragores illos & alia id genus audiamus, erigere potius nos debent quàm terrere. Deinde monet nos Deus his rebus, ne socordes simus & securi, nam omnibus seculis non verbis solùm, sed & rebus mirandis suos excitavit. Gentiles quoque miraculosas illas res pro admonitionibus suorum deorum habuerunt: ut passim in historiis eorum est videre. Etsi autem pleraque à cacodæmone fieri versimile sit, nihilominus tamen videmus his in rebus Dei optimi maximi

erga

erga nos paternam curam & benevolentiam, defensionemque contra insidias diaboli. Etsi enim diabolus irrequietus sit, & in omnes occasiones paratus ad perdendum nos, non tamen lædere nos potest, domino pro nobis excubante, nosque protegente. Impii, qui verbi Dei prædicationem contemnunt his rebus terrentur, ut quò se vertant nescientes, fateri cogantur Deum procurare res humanas: bonos item & malos spiritus existere. Alioqui non possent cohiberi, sed majoribus malis fideles afficerent, nisi Deus hujusmodi rebus terrorem ipsis incuteret, eosque veluti fræno retraheret.

CAP. IV.

Quo pacto illi se gerere debeant, quibus boni vel mali spiritus apparent, & alia res miranda offeruntur: & primo loco, quomodo se Gentiles & Iudæi in hujusmodi casibus gesserint.

Ut rectius intelligamus, quo pacto nos gerere deceat, si aliquid apparet, sive bonum sit sive malum, primo loco indicabimus quomodo se Gentiles & Iudæi olim in hisce casibus gesserint.

Quid Gentiles receerint.

Apud Gentes errantes illi spiritus non solùm animas se esse dixerunt, sed etiam indicarunt quid in eorum gratiam facere conveniat & expediat: nempe Feralia & Parentalia celebranda esse, corpora eorum sepelienda, templa extruenda, ferias pera-

ragendas, atque alia id genus.

Suetonius scribit Caligulæ imperatoris cadaver clàm in hortos Lamianos deportatum, & tumultuario rogo semiambustum, levi cespite obrutum esse, postea per sorores ab exilio reversas erutum, crematum, sepultumque. Priusquam id fieret, hortorum custodes umbris inquietatos. In ea quoque domo in qua occubuerat, nullam noctem sine aliquo terrore transactam, donec illa ipsa incendio consumeretur. Apud alios quoque scriptores legimus, illos qui non legitimè sepulti erant, vel si tempore belli usitatæ ceremoniæ intermissæ fuissent, umbras vel suis vel aliis apparuisse, questas esse, rogasseque ut & justa & aliæ ceremoniæ in eorum gratiam haberentur: unde Cenotaphia nata sunt, Septimæ, Tricesimæ, Anniversaria sacra, de quibus multa occurrunt apud Ethnicos scriptores, & apud Lilium Gyraldum in libello de sepultura, ex veteribus Poëtis aliqua commemorantur: item apud Polyd. Vergilium de invent. rerum lib. 6. cap. 10. Quosdam petiisse post suum obitum ut sepelirentur, suprà in secunda parte, 1 cap. exposuimus. Cicero scribit lib. . de Legibus, quod Romulus conditor urbis Romæ, non longè ab Attici ædibus inambulans post excessum suum, Proculo Iulio dixerit se deum esse & Quirinum vocari, templumque sibi dedicari in eo loco jusserit.

Ovidius scribit lib. 5. Fastorum, Remum Faustulo & Accæ Laurentiæ uxori illius,

illius, nutrici suæ, noctu apparuisse, questum esse de miseranda sua morte, eosque rogasse in hoc essent, ut dies illa quo cæsus erat, inter feriatos haberetur. Romani, teste Ovidio lib. 2. Fastorum, celebrarunt mense Februario Feralia, quibus diis manibus justa solvebantur, & epulæ ferebantur ad sepulchra ab his quibus jus erat ibi parentare, unde Feralia Festo & Varroni dicta sunt. Ponebantur autem epulæ in his sacris super silicem, quæ inde, ut Servius dicit, Silicernium dicebantur: quo vocabulo quidam significari volunt funebre convivium, quod senibus exhibetur. Donatus, Silicernium esse dicit cœnam, quæ infertur diis manibus: quòd eam silentes cernant, id est, umbræ possideant: vel quòd qui eam inferant, cernant, neque degustent, &c. Appellabantur etiam Parentalia, sacra in quibus pro parentibus seu majoribus extructæ epulæ sepulchris ferebantur. Quamvis autem manes parvis muneribus placari crederent, lacte, vino, & aliis rebus quarum apud Ovidium fit mentio: tamen etiam mactabant victimas, unde quidam à feriendis pecudibus, Feralia putant dicta esse. Sacrificiis addebant preces, accendebant lumina. Quum Romani bellis impediti olim intermisissent Parentalia: putabant iratos manes, eam ob causam tempestates & pestem ortam esse, & egressas è sepulchris umbras defunctorum errasse cum querelis circa sepulchra, item per urbis vias & per agros. Duravit hoc festum undecim diebus, qui-

Feralia.

Parentalia.

quibus nuptæ à viris secumbebant, nubiles nuptias non contrahebant, simulachra deorum celabantur. Vmbræ extinctorum quum ad epulas venirent, errabant circa sepulchra & pascebantur silicernio.

Mense Majo celebrabatur noctu festum quod initio Remuria, postea Lemuria vocarunt. Hoc festum non multùm à Feralibus differt, quæ ad placandos Lemures instituta fuerunt. De Origine eorum & ritibus vide Ovidium lib. 5. Fast. Surgebat intempesta nocte qui umbras placaturus erat, nudis pedibus incedebat, aqua fontana se perluebat. Fabas quas ore versaverat, à tergo jaciebat, dicebatque se illis redimere, pulsabatque æra, & orabat ut umbræ abirent: quòd si novies fecissent, perfecisse se putabant sacra, per triduum autem celebrata fuerunt. Sacrificia quæ pro inferis fiunt, Inferias vocant. *Lemuria.*

Apud Lucanum legitur de umbris Syllæ & Marii expiatis. Suprà diximus Athenagoram philosophum ossa quæ in domus vestibulo Athenis effodiebantur, jussisse legitimè sepeliri, &c.

Veteres Iudæi habuerunt apertum Dei mandatum, ne pseudo prophetarum miraculis moverentur: & disertè eis vetuit, ne consulerent mortuos. Saul initio sui regni quum pietati adhuc studeret, magos & veneficas delevit. Quo pacto nostris temporibus Iudæi se gerant apparentibus Spectris, non quidem memini me unquam audire vel legere: sed ut in aliis rebus, ita *Quid Iudæi fecerint.*

hac

hac quoque in parte superstitiosos esse, mihi non est dubium.

CAP. V.

Quo pacto Christiani, quibus Spectra se offerunt, sese gerere debeant, & primum forti esse animo debent, & firmi in fide.

QVomodo verò Christiani se in hoc casu gerere debeant, nobis (ut & alia quæ ad salutem nostram pertinent) in sacris Literis plenissimè ostenditur, Nempe ut primùm fortes simus, impavidi, & constantes in vera fide. Nam si boni sint angeli qui se ostendunt, in bonum nobis à Dei mittuntur: Si sint mali, non possunt nobis quantumvis cupiant, absque Dei permissione, mala inferre. Si nihil est quàm vana persuasio, aut inane simulachrum, stultum profectò esse timere. Naturale quidem est, ut quum hæc nobis offeruntur, horrescamus. Nam pii viri in veteri & novo Testamento etiam ad bonorum angelorum occursum & conspectum expaverunt: animus tamen iterum colligendus est. Cùm discipuli Christi Dominum viderent inambulantem aquis, & navi appropinquantem, putabant se Spectrum videre, consternabantur, clamabant præ metu: Dominus autem dicebat illis, Bono animo este, ego sum, ne terreamini. Idem legitur Lucæ 24. cùm redivivus eis appareret, & illos turbatos videret. Matt.

10. cap.

10. cap. Ne metuatis vobis ab his qui corpus occidunt, animam autem non possunt occidere: sed metuite magis illum qui animam & corpus potest in gehennam perdere. Gratum esset diabolo, si ipsum subinde metueremus.

Etsi verò spiritus aliquis tumultuetur & perstrepat, ne expavescas. Etenim si ideo tumultuatur, ut tibi formidinem injiciat, ne cures: sed sine eum quandiu voluerit tumultuari, si videat te impavidum esse, recedet à te. Quòd si placet, potes illi dicere: Abi in malam rem: nihil juris habes in me, qui credo in Christum servatorem, ego possessor sum hujus domus, non tu, cui alius locus deputatus est, &c. Si sentiat se non metui, ejusque tumultus non curari, non diu manebit. Rem nota similitudine declarabo. Sunt homines qui si putent alios sibi ab eis timere, simulant se velle ensem stringere, aliquando stringunt & lapides feriunt, fremunt & vociferantur. Sin verò intelligant animosos esse, & fortiter, si necessitas postulet, pugnaturos, statim recondunt gladium suum in vaginam: ita si diabolus videat te fortem esse, & gladio verbi Dei armatum, alios quæret, quibus terrores incutiat. *Spiritus tumultuantes.*

Quòd si Deo visum est, te ad tempus per cacodæmonem exercere, ut Iobum, patienter feras quæ tibi ab illo inferuntur, idque propter Domini præceptum. Scias quòd neque opes, neque corpus, nedum animam, citra Dei permissionem vel tantillum lædere possit. Si verò Deus ei permittat ut

in

in corpore te affligat, quocunque modo id fiat, cogita Deum ad tuam utilitatem id facere, qui aliis per alias instrumenta graves morbos immittit, aut aliis malis eos exercet. Fortis esto, & constans in fide. Quisque tamen ab audacia, temeritate & præcipitantia sibi caveat.

Christus vicit cacodæmonem. Erigat te quòd scis Christum diabolum vicisse, sicut ipse similitudine de forti armato, Lucæ 11. cap. docet. Ioannis 12. & 16. dicit. Princeps mundi hujus ejicietur foras: nimirum ex cordibus illorum qui inhærent Verbo Dei, & mundum, cujus princeps ille existit, non amant. Iste enim dominatur illis qui terrena nimis amant.

1. Ioannis 3. dicitur Filium Dei ideo apparuisse, hoc est, venisse in hunc mundum, ut opera Satanæ destrueret. Multa in Euangelica historia miracula extant, quæ ostendunt Christum vel verbo dæmonia pepulisse. Etsi Deus ad tempus Satanæ multum concedat, tamen limitem ei præfixit, quem transgredi non potest: fideles non ulterius ab eo sinit tentari, quàm ferendo sint. Illis quibus dat magnas afflictiones, gratiam quoque suam abundè subministrat.

Satan versatur inter homines. Non mirum nobis videri debet, si interdum spiritus conspiciantur vel audiantur. Satan enim, ut Petrus testatur, passim obambulat, in domibus, agris, sylvis, aquis, ignibus: non tamen semper conspicitur, nec id potest nisi Deus ei permittat. Quòd non semper à nobis conspicitur (varias enim

enim qui sua natura invisibilis est, formas assumit) vel auditur, Dei bonitati acceptum feramus, alioqui vix momentum quiesceremus. Sin verò interdum mali spiritus, aspectabili forma nobis, Deo volente occurrant, vel ædes infestent, non est putandum, eos antè in domo nunquam fuisse.

CAP. VI.

Illos qui à Spectris vexantur, imprimis decet precibus insistere, jejuniis, sobrietati, vigiliis & pietati vitæ studere.

ET quoniam boni angeli rariùs hominibus nostra ætate apparent, (longè enim alia ratio est hominum in novo Testamento, quàm in veteri, quibus suos angelos Deus crebrò misit) mali frequentiùs, quando cubitum nos conferimus, quando surgimus, eò diligentiùs nos Deo commendare debemus.

Noster servator inter alia nos orare docuit, Libera nos à malo. Ad hæc Matth. 17. dicit, diabolum non depelli nisi per preces & jejunia. De illis qui diris & execrationibus dæmones pellendos putant, in fine libri dicam. Matth. 26. Vigilate & orate, ne in tentationem incidiatis. Lucæ 22. dicit Petro, Satanas expetivit vos, ut cribraret sicut triticum: sed ego rogavi pro te, ne deficiat fides tua. Hodie quoque intercedit pro nobis ad dextram Patris sui cælestis. Vetusti patres etiam in omnibus periculis & ærumnis opem divinam implo-

plorarunt, cujus rei multa exempla congerere supervacaneum esset. Vtile quoque est preces totius Ecclesiæ petere, quando à Lemuribus vel Spectris vexamur. Scimus enim preces Ecclesiæ in hoc & aliis casibus utiles atque efficaces esse: & fideles in suis ærumnis illas semper petivisse. Vult etiam Deus ut in hac vita fideles precibus suis sese mutuum sublevent. Quòd autem Sancti postquam hinc excesserint, pro nobis orent, vel quòd nos preces ipsorum petere debeamus, nullum Dei præceptum vel exemplum in sacris literis extat.

Intercessiones.

Apostoli quoque hac via diaboli insidiis resistendum docent. S. Paulus ad Ephes. 6. Petrus in 1. cap. 5. Sobrii, inquit, estote, vigilate: quoniam adversarius noster diabolus tanquam leo rugiens obambulat, quærens quem devoret. Cui resistite solidi fide, &c.

Quando homines securi sunt & negligentes, voluptatibus dediti, & immersi ebrietati, crapulæ, avaritiæ, adulterio, aliisque sceleribus, ibi locum habet Satanas. Quare vigiliis, precibus, jejuniis studendum est, & sanctè vivendum, verbum Dei libenter & frequenter audiendum, libenter de eo loquendum, legendum, ut Spectra illa diabolica à nobis depellamus. Si munus aliquod publicum geras, bona fide illud exequere: opes injustas restitue suis dominis, aut in pios usus confer, &c. Si homines neque Deum neque verbum ipsius curant, mirum non est Spectra illis apparere: permittit enim hoc Deus ut humilientur & in se descendant. Hor-

Sancta vita pugnãdum contra diabolum.

Horribile hoc est, quòd quidam se dedunt cacodæmoni, ne ab ipso affligantur: illi cogitare debebant, si hoc faciant, se in perpetuum à malis spiritibus cruciandos esse, nisi veram pœnitentiam agant, & ad Deum iterum convertantur.

CAP. VII.

Spiritus qui apparent, meritò nobis suspecti esse debent: non sunt conferendi sermones cum ipsis: nihil ex ipsis est discendum.

OMnes spiritus aut apparitiones, nobis non absque causa suspectæ esse debent. Etsi enim Deus opera & ministerio angelorum bonorum ad salutem suorum fidelium utatur, rarius tamen nostris temporibus apparent. Longè enim aliter post Christi adventum in hunc mundum res habent, quam olim vetustis temporibus. Licet tibi videatur quòd bonum angelum videris, tamen ne facilè & temerè ei credas. Si res ipsa postea ostendat bonum fuisse angelum, qui de re aliqua præclarè te admonuit, vel ex magnis periculis liberavit: gratias age Domino, quòd tam clementer & paternè tecum agat, & tui curam suscipiat, stude ipsius voluntati. Sin verò angelus à te conspicitur, qui tibi blanditur & adulatur, quales sunt spiritus qui opem petunt: jam ante audivisti, verbis ipsorum fidem nequaquam esse adhibendam. Homines qui blandiuntur, &

assentantur, nobis suspecti sunt, cur itaque spiritus illi nobis suspecti non essent? Ne venias in colloquutionem cum illis spiritibus, ne interroges eos quid vel reddendum, vel faciendum, vel quid futurum sit. Ne quæras qui sint, vel quam ob caussam videndos & audiendos sese præbeant: nam si boni sint, gratum eis erit, si nihil audire velis præterquam verbum Dei: si verò mali, mendaciis te fallere conabuntur. Cùm Matth. 1. cap. angelus Iosephum per visionem instrueret, propheticæ statim scripturæ testimonium adjunxit. Si ne angelo de cælis venienti credendum est, quis vitio ne his vertet, si spiritibus & somniis suspectis non credamus? Christus & Apostoli, quantumvis edendorum miraculorum facultate instructi essent, tamen doctrinam suam sacris Literis confirmarunt.

Cùm ipse Deus Opt. Max. Adamum interrogaret in Paradiso de violato suo mandato, & ille culpam in Evam conferret, Eva in serpentem, qui ei author fuisset ut de fructu prohibito vesceretur, Deus serpentem, hoc est diabolum, qui hoc instrumento usus fuerat, nolebat interrogare quare id fecisset, norat enim mendacem esse. Nisi Eva colloquuta fuisset cum serpente, nunquam præceptum Dei violasset. Si spiritus illi sua sponte nobis multa velint narrare, non sunt audiendi, multò minus sunt adjurandi, ut vera nobis narrent. Deus sua lege cavit, ut sæpe diximus, ne quis ex mortuis aliquid sciscitetur.

Deus

Deus ipse suos fideles Servos, Prophetas, Apostolos, Euangelistas, & præcipuè Filium suum unigenitum, Dominum & servatorem nostrum Iesum Christum, in hunc mundum misit, suosque fideles per illos fideliter & sufficienter instituit, quid credere, quid facere, quid omittere debeant, quinam cultus ipsi placeant, & alia. Per illos de rebus magnis quæ in Ecclesia & imperiis futuræ sint, usque ad beatum illum diem, quo Christus mundum judicabit, & generale concilium celebrabit, atque ultimam sententiam proferat, quis bonam quis malam causam habuerit: quo item bonos à malis separabit. Christus ipse rediens ex mortuis, non statim in cælos ascendit, sed moram traxit in hisce terris, discipulis suis & multis aliis redivivus apparuit, ne diceremus, Quis unquam rediit qui nobis nunciarit quis sit status in altero seculo? *Deus dedit nobis doctores.*

Adhæc Deus libros sacros difficillimis & diuturnis persequutionibus, in quibus tot utiles libri perierunt, ad nostram utilitatem miraculosè in hodiernum usque diem conservavit, & deinceps eos conservabit invitis impiis omnibus. *Deus literas sacras conservavit.*

Instituit etiam ministerium Verbi, ut ad finem usque mundi homines existant, qui verbum suum viva voce & scriptis interpretentur, & alios de voluntate Dei erudiant. Verbum ipsius est lucerna, quæ in tenebricoso hoc mundo, qui plenus est erroribus, lucere debet, sicut Psalmo 119. legitur. Ioan. 8. cap. dicit Servator noster *Deus sacrum ministerium instituit.*

se esse lucem mundi, quem qui sequatur, non ambulat in tenebris.

Hoc fixum manet. Quare non aliæ patefactiones expectandæ nobis sunt, neque modo miraculoso de cælis, neque ab errantibus spiritibus vel animabus, ut vulgò eas non rectè vocant. Sed fingamus spiritus illos errantes esse mortuorum: necessarium erit ut vel fidelium, vel infidelium sint animæ. Si sunt animæ fidelium, nos exemplo Christi remittent ad Sacras literas, dicent cum Deo Patre, de Filio ejus servatore nostro, hunc audite: Si sunt infidelium & sceleratorum animæ, quis, quæso, illas audire volet, aut fidem dictis eorum adhibere? Præterea hæc quæ animæ illæ fictitiæ dicunt, vel consentiunt cum sacris Literis, vel eis adversantur. Si consentiant, recipienda sunt, non propterea quòd ab illis dicuntur, sed quòd verbo Dei continentur: sin verò adversentur, nequaquam recipi debent, etsi angelus de cælo diceret, Non fidem adhibes homini tibi familiariter noto, & alias fide digno, qui vivens & integer corpore & anima tecum versatur, si affirmat rem aliquam, quam nosti pugnare cum Sacris literis: cur igitur Spectro ignoto fidem adhiberes? In caussis civilibus testimonia mortuorum rejiciuntur: cur igitur in rebus religionis, erronum illorum testimonia audiremus?

Domino Deo nostro non esset difficile, angelos suos (quibus alioqui utitur ad utilitatem nostram) ad nos mittere, & per illos fidem docere, sed aliter rem instituit.

Legimus in Actis Apostolorum 10 cap. quòd per angelum Cornelium jusserit Petrum ad se accersere, ut in fide eum instituat. Potuisset mandare angelo de docendo Cornelio, sed ordinariam viam sequitur. Optimum igitur fuerit, simpliciter sacris Literis inhærere, omnes apparitiones spirituum & somnia atque revelationes, ad Sacras literas, tanquam ad Lydium lapidem exigendas: nihil admittere quod Sacris literis non tradatur. Nisi enim hanc cautionem adhibeamus, periculum est ne fallamur. Si idem veteres Patres fecissent, non tam longè ab Apostolica simplicitate recessissent.

Admonitio D. Augustini. D. Augustinus lib. 3. contra literas Petiliani cap. 6. dicit: Sive de Christo, sive de quacunque re alia, quæ pertinet ad fidem vitamque nostram, non dicam nos, nequaquam comparandi ei qui dixit: Licet si nos: sed omnino quòd sequutus adjecit, Si angelus de cælo vobis annunciaverit, præterquam quod in Scripturis legalibus & Euangelicis accepistis, anathema sit.

D. Chrysostom. D. Chrisostomus ad Galat. cap. 1. Abraham, dicit, cùm esset rogatus ut Lazarum mitteret, dixit: Habent Mosem & Prophetas: si non audierint illos, neque resurgentes mortuos audient. Cùm autem ista dicentem inducit Christus, ostendit quomodo Scripturas sacras etiam excitatis mortuis fide digniores esse velit. Paulus verò (Paulum verò cùm dico, rursus ipsum Christum dico: nam is animam

illius movebat) angelis quoque è cœlo descendentibus eas præponit, idque valde meritò. Angeli siquidem, licet magni, servi tamen sunt & ministri. Omnes enim Sacræ scripturæ non à servis, sed à Deo omnium domino scribi jussæ sunt, ac missæ. Hæc illi duo sancti Patres.

Quæcunque nobis cognitu necessaria sunt, plenissimè Sacris literis continentur: quæ in illis non extant, curiosè inquirenda nobis non sunt tanquam ad salutem utilia. Quis igitur dicet contra Dei præceptum ex mortuis, ex diabolicis Spectris, hæc vel illa exquirenda esse? Quæ arcana & abstrusa sunt, in vita demum æterna perspiciemus. Annon Deus, si verbo ipsius non contenti sumus, dicere nobis id potest, quod per Heliam legatis Ochosiæ regis dixit: Nullusne Deus est in Israele, quòd Accaronem pergitis consulturi Beelzebub? Etiam Thomas Aquinas negat audiendos dæmones qui imponunt simplicibus, simulantes se esse animas hominum mortuorum: atque eo fuco vel maximè territantes, quod & gentilibus interdum contigerit. Si certum esset diabolum non posse apparere, & hominibus insidias parare: item ingentia miracula edere, fortassis illos spiritus audiendos quis putaret: sed contrarium videmus. Spiritus malus ornat errores coloribus cultus divini, & sub specie pietatis eam oppugnat. Nam ut D. Hieronymus dicit, cacodæmon non prębet se conspiciendũ qualis est suis fallaciis. Ideo circunspecti & cauti esse debemus.

Adhæc,

Adhæc, vera miracula sunt tantùm testimonium & sigillum Verbi, neque per illa probanda sunt, quæ cum verbo Dei pugnant. Omnia miracula quæ nos à conditore abducunt ad creaturas, & nostris operibus tribuunt quod soli Christi merito tribui debet: & ad summam, quæ nos in errores abducunt, rejicienda sunt. Si animabus illis crederetur, nemo certus esse posset de suis rebus. Nam subinde novum aliquid (ut superioribus seculis factum esse constat) institueretur. Missos igitur fac spiritus illos, & veram religionem amplectere, inque ea constanter persiste. *Quantum tribuendū sit miraculis.*

Cap. VIII.

Testimonia sacræ Scripturæ, & exemplum quòd hujuscemodi apparitionibus non sit adhibenda fides, quodque cauti esse debeamus.

Quod non statim omnibus illis quæ audiuntur, fides adhibenda sit, non solùm experientia & multa proverbia, sed ipsæ Sacræ literæ nos docent: præcipuè verò in rebus nostræ salutis, de qua re quædam duntaxat loca & exempla proferemus.

Cùm Christus discipulos suos primùm ablegaret ad prædicandum Euangelium, dicebat illis Matth. 10. cap. Estote prudentes sicut serpentes, & simplices sicut columbæ: cavete vobis ab hominibus: quantò magis à diabolis nobis cavere de-

bemus? Matth. 24. vaticinatur Christus quòd multi falsi doctores venturi sint novissimis temporibus, & stupenda miracula edituri ad confirmandum errores suos, ideoque à fidelibus postulat ut cauti sint. Non temerè addit: Ecce, ego prædixi vobis. D. Paulus ad Gal. 1. cap. magna gravitate dicit, si angelus de cælo veniat, & aliud eis Euangelium prædicet, anathema esse. Ita, si hodie quoque spiritus veniant, & dicant quæ pugnant cum doctrina Prophetica & Apostolica, repudiandi sunt. In 1. ad Tim. 4. cap. vaticinatur Apostolus de falsis doctoribus, qui ultimis temporibus venturi sint, & dicit: Spiritus disertè loquitur, quòd posterioribus temporibus descifcent quidam à fide, attendentes spiritibus impostoribus, ac doctrinis dæmoniorum, per simulationem falsiloquorum, cauterio notatam habentium conscientiam, prohibentium contrahere matrimonium, jubentium abstinere à cibis, quos Deus creavit ad sumendum cum gratiarum actione fidelibus, &c. Per spiritus illos intelliguntur falsi doctores, qui jactitant Spiritum Dei: sed quid obstat, quò minus etiam de vagis illis spiritibus intelligamus, qui hominibus multa persuaserunt? In 2. ad Thess. 2. cap. cùm quidam dicerent novissimum diem jamjam instare, prædicit Paulus defectionem & Antichristum prius venturum, obtestaturque credentes, dicens: Rogamus autem vos fratres per adventum Domini nostri Iesu Christi, & nostri aggregationem in illum

illum (electi enim ad illum colligentur) ne citò dimoveamini à mente, neque turbemini, neque per spiritum, neque per sermonem, neque per epistolam, tanquam à nobis profectam, quasi instet dies Christi, ne quis vos decipiat ullo modo, &c. Quæ verba, meo quidem judicio, de errantibus illis spiritibus etiam intelligi possunt non incommodè. D. Ioannes dicit in 1. epist. 4. cap. Charissimi, ne cujus spiritui credatis, sed probate spiritus an ex Deo sint: quoniam multi pseudo-prophetæ exierunt in mundum. Per hoc cognoscite Spiritum Dei: Omnis spiritus qui non confitetur Iesum Christum in carne venisse, ex Deo non est, &c. Hoc loco non quidem loquitur de spiritibus qui se mentiuntur animas esse: sed de doctoribus illis, qui gloriantur se divino Spiritu præditos esse. At si viventibus non statim credendum est, multo minus mortuorum animabus. Etsi verò neque Christus neque Apostoli, nos tam diligenter monuissent, ne sinamus nos miraculis & sermonibus spirituum seduci, tamen quotidiana experimenta nos docent, ut circumspecti & cauti his in rebus simus. Nam falsi doctores cùm primùm vident se testimoniis Scripturæ destitutos, statim ad visiones & Spectra convertuntur, quibus sua probare volunt: quæ res latissimam multis erroribus fenestram patefecit. Quonam ambitio, avaritia, invidia, clericos adegerit, plurimis exemplis notum, & suprà quoque obiter ostensum est. Nonne ordines Monachorum inter se

certarunt de Primatu? Nonne nova miracula, divos, peregrinationes, sanctos spiritus finxerunt?

Exemplum quod non statim fides sit ad hibenda apparitionibus.

Insigne & præclarum exemplum est D. Virgo, ne cuiuis spiritui statim credamus. Nam cùm angelus Gabriel forma aspectabili ei appareret, eam salutaret, & incarnationem Filii Dei prædiceret, cogitabat illa qualisnam hæc salutatio esset, quomodo hoc fieri posset, cùm nullam cum viro consuetudinem habuisset: Tum demum cùm ab angelo doceretur de modo, dicebat, Ecce ancilla Domini, fiat mihi secundum verbum tuum. Cur igitur nos cuivis spiritui, etiam illis qui ex diametro pugnantia cum verbo Dei afferunt, statim fidem adhiberemus?

CAP. IX.

Quo pacto fideles in veteri Ecclesia ad occursum spectrorum se gesserint.

DIxi ex Verbo Dei quomodo se pii homines ad spectrorum apparitionem gerere debeant, atque ad hunc modum veteres Christiani se gesserunt. Fuerunt enim fortes & impavidi, studuerunt sanctitati, omnibusque bonis operibus, caverunt sibi studiosè ab illis quæ Deo displicent: cauti insuper fuerunt ne hisce Spectris nimium tribuerent.

Veteres se cruce munierunt.

Vsitatus mos fuit ad occursum harum rerum se cruce munire: idem hodie quoque multi solent facere. Tertullianus scri-

ſcribit in libro ſuo de Corona militis, veteres Chriſtianos frontem ſuam ſæpe ſignaſſe cruce. D. Hieronymus Demetriadem hortatur, ut crebrò ſignaculo crucis frontem muniat, ne locum in ea exterminator Ægypti inveniat. Origenes quoque, Epiphanius, Chryſoſtomus & Auguſtinus multa ſcribunt de virtute ſanctæ crucis. D. Athanaſius ſcribit in lib. de humanit. Verbi ejuſque corporali adventu, fol. 67. Olim, inquit, dæmonia inani ſpecie ludibriiſque rerum intricabant homines, inſeſſis alibi fontibus, alibi fluviis, lapidibus aut lignis, atque ita præſtigiis fatuos in ſtuporem agebant: Nunc verò cùm apparuerit Dei verbum Spectra hujuſmodi & ludibria imaginum ceſſaverunt. folio 56. item 72. & aliis in locis eadem de re agit.

Lactantius ſcribit divinarum Inſtitutionum lib. 4. cap. 26. & per integrum cap. 27. hac de re: dicit ad illos qui frontem cruce ſignant, diabolum non habere acceſſum, nec lædere eos poſſe. Addit, Chriſtianos hac ceremonia antiquitus in expellendis dæmonibus, & ſanandis morbis uſos eſſe.

An crucis ſignum vim aliquam habeat.

Non quòd externo crucis ſigno tantam vim & efficaciam aſcripſerint (ſuperſtitioſum enim hoc eſſet) ſed cruci, hoc eſt, merito Chriſti, cujus dignitatem ſimul in mentem revocarunt. De ſanctis quidem Apoſtolis & Apoſtolicis Eccleſiis non legitur, quòd ceremonia crucis in expellendis dæmonibus vel morbis curandis, aut alias

quo-

quoque usi sint. Iudæis, qui in Ægypto superliminare sanguine agni signarunt, parsum fuit: non quòd sanguis ovillus vim haberet conservandi homines ab interitu, sed typus erat sanguinis & crucis Christi. Iudæi verò sanguinem non ex sua bona intentione, ut vocant, asperserunt: sed jubente Domino. Sancti Patres illa ceremonia, quòd cruce se signarunt, suam fiduciam in crucem, hoc est, in mortem Christi testari voluerunt, quæ omnia mala depellit. Diabolus neque crucem, qua nos signamus, neque frusta illa crucis Christi, quæ pro reliquiis ostenduntur, timet: sed efficaciam & vim mortis Christi, per quam ipse victus est & prostratus. Si quis ceremoniis nimium tribuit, excusari à superstitione nequit, quæ meretur reprehensionem.

Crux lignea.

Legimus ad hæc apud Veteres, quod in primæva Ecclesia, exorcismis contra dæmones usi sint.

Adjuratio dæmonum.

Apud Tertull. legis in lib. De anima, quòd immundi spiritus homines sæpe deceperint, se pro aliis venditarint, ac simularint se esse animas mortuorum, ne crederent omnes animas ad inferos (quid per Inferorum vocem intelligendum sit suprà annotavi) descendere, atque ita fidem de novissimo judicio & resurrectione mortuorum in dubium vocarent. Addit, quòd postea eos adjurarint, & compulerint invitos fateri quòd impuri spiritus essent, non animæ mortuorum.

Veteres adhæc impuros spiritus ex homini-

minibus, & locis illis in quibus tumultu suo multis ingentem terrorem incusse-runt, eosque læserunt, depulisse legimus. Talis historia apud Abdiam Babylonium extat, de S. Ioanne. Etenim S. Apostoli, & postea multi viri sancti hac gratia à Deo præditi fuerunt: ut ejicerent immundos spiritus: quod donum in bonum fidelium longo tempore duravit in Ecclesia: postea verò desiit, ut alia quoque miracula. Facit ad hæc etiam quod Tertull. scribit in suo Apologetico, fol. 858. & 859.

Iam satis intelleximus quomodo sancti Patres, & veteres Christiani se gesserint quando Spectra eis apparuerunt.

CAP. X.

Varias superstitiones paulatim crevisse, quibus Spectra pellere homines voluerunt.

PRogressu temporis superstitiones magis magisque creverunt. Paulus queritur suis temporibus Antichristum cœpisse, mysterium iniquitatis agere, variasque sectas exortas esse: S. Ioann. scribit, suis temporibus multos Antichristos extitisse: quid igitur mirum, si postea, & maturè quidem, varii errores in Ecclesiam irrepserunt, & postea cumulati sunt? *2. Thess. 2.* *1. Ioan. 4.*

D. Augustinus lib. 22. De civit. Dei cap. 8. cum aliquot miracula recitasset, quæ ideo edita sint, ut homines in Christum credant, ponit talem historiam: Vir tribunitius Hesperius, qui apud nos est, habet in territorio Fussalensi fundum Cubedi

bedi appellatum, ubi cum afflictione animalium & servorum suorum, domum suam spirituum malignorum vim noxiam perpeti comperisset, rogavit nostros, me absente, Presbyteros, ut aliquis eorum eò pergeret, cujus orationibus cederent. Perrexit unus, obtulit ibi sacrificium corporis Christi, orans quantum potuit, ut cessaret illa vexatio: Deo protinus miserante cessavit. Acceperat autem ab amico sua terram sanctam, de Hierosolymis allatam, ubi sepultus Christus die tertio resurrexit: eamque suspenderat in cubiculo suo, nequid mali etiam ipse pateretur. At ubi domus ejus ab illa infestatione purgata est, quid de illa terra fieret cogitabat, quam diutius in cubiculo suo reverentiæ causa habere nolebat, &c. Hinc claret superstitionem statim cœpisse, &, ut fit, ingenti incremento auctam esse: ut si quis conglobatas nives promoveat, aut si moles nivium in Alpibus deorsum ferri incipiant, omnia longè lateque complentur nivibus. Mox etiam cœptum est orari pro animabus, & sacrificari: & bono quidem animo, id quod ex quibusdam locis sanctorum Patrum non obscurè intelligitur.

Postea cùm Episcopi & Parochi veteres superstitiones non modò non correxerunt, sed potius bona, ut vocant, intentione auxerunt, tandem in immensum auctæ sunt: Nam quando Spectra apparuerunt, homines non Deum solùm per Christum invocarunt, sed sanctos, non cogitantes de dicto Pauli ad Rom. 10. cap. (alia enim argu-

menta nunc prætereo) Quomodo invocabunt illum in quem crediderunt? In solum autem Deum credendum esse ne Papistæ quidem negant, ideoque ipse solus per Filium suum adorandus erat.

Quidam scribunt ad pellenda Spectra imprimis conferre, si oremus Ave Maria. Vbi obiter annotandum est, salutationem illam angelicam, non esse orationem, sed salutationem & historicam narrationem: quomodo scilicet Archangelus Gabriel incarnationem Christi sanctæ virgini prædixerit. Sed expende, quæso, verborum significationem, & velis nolis dicere oportebit, hæc verba, neque petitionem, neque gratiarum actionem, quæ orationis species sunt, continere. Cùm angelus ad ipsam accessit, salutavit eam, dicens χαῖρε hoc est, salve, vel gaude: (Græcum enim verbum, & Latinum Avere, teste Festo, eandem habent vim) addit gratia plena, quod passivè, ut in scholis loquuntur, intelligendum est, quòd Deus gratiam suam ei contulerit: ita enim ipse angelus exponit, quando postea dicit, eam gratiam invenisse, hoc est, Deum ipsi esse propitium, & bene velle. Non ita accipienda sunt illa verba, quòd ipsa sit fons gratiæ (ut quidam interpretantur) quodque ex se gratiam habeat, eamque illis conferat qui eam invocant, vel salutatione angelica affantur, hunc enim sensum neque vox Græca, neque alii loci Scripturæ admittunt. Ad Ephes. 1. cap. dicit Apostolus, Deum nos suos fideles gratia sua charos reddidisse

Angelica salutatio.

Avere est gaudere.

per

per dilectum, hoc est, Iesum Christum. Vbi idem verbum ponitur, quo usus est angelus in salutanda diva Virgine, Ioan. 1. cap. disertè scribitur, Ioannem Baptistam de Christo alta voce testatum esse, atque dixisse, quòd nos omnes de plenitudine ejus acceperimus gratiam pro gratia. Legem enim datam esse per Mosem, gratiam autem & veritatem per Christum exortam esse. Alia id genus loca brevitatis causa omitto. Ipsa Maria virgo dicit, Deus mihi magnifica fecit. Celebrat gratiam sibi à Deo, nullis intercedentibus suis meritis, tributam. Majorem enim gratiam nulli fœminæ contulit. Magnum autem est discrimen inter illum qui gratiam confert, & illos qui gratiam accipiunt vel consequuntur. Apud illum solùm qui gratiam confert gratia quærenda est, & non apud illos qui gratiam acceperunt. Superioribus aliquot seculis, omnes opem D. Virginis implorarunt plus gratiæ & auxilii ab ea sperantes quàm ab ipso Christo. Addit angelus, Dominus tecum, benedicta inter mulieres, hoc est, plus gratiæ Deus in te contulit, quàm in ullam aliam. Quæ adjiciuntur, Benedictus fructus ventris tui, non sunt verba angeli, sed cognatæ ipsius Elisabethæ, quæ & ipsa eam salutavit. His adjecerunt homines religiosi, Iesus Christus, amen. Proinde angelus non omnia illa verba salutationis angelicæ protulit (id quod manifestè colligitur ex ipso contextu, Lucæ 1. cap.) non quòd negemus illa verba bona esse & sancta;

sancta: de Elisabetha enim dicit textus, quòd impleta fuerit Spiritu sancto: sed quæ angelus non dixit, non sunt ei tribuenda. Temporibus Apostolorum & multis sequentibus, non invenies apud probatos scriptores, hanc salutationem orationis loco habitam fuisse, aut pios D. Virginem salutasse vel invocasse. Quod non idcirco scribimus, quòd D. Virgini suum honorem præreptum velimus: sed ideo ne contra ipsius voluntatem ipsi illum honorem deferamus, qui Deo Patri, ejusque Filio Iesu Christo soli competit. Ipse enim est unicus intercessor noster & redemptor, 1. Timoth. 2. Alias angelica salutatio, & alii loci sacræ Scripturæ pleni consolatione, de humanitate Christi, ejus supplicio, morte & merito sæpe & diligenter legendi & expendendi sunt: neque plebeiis hominibus excutiendæ sunt ex manibus sacræ Scripturæ, in quibus hæc omnia suis oculis videre possunt. Non quidem nego Spectra ad recitationem salutationis angelicæ sæpe evanuisse: sed ita factum est, ut homines in superstitione confirmarentur.

Aqua lustralis. Vlterius progressi, aquam peculiaribus ceremoniis exorcizarunt, vel consecrarunt, eamque in templis, domibus, & alibi in ahenis habuerunt: hanc vim ei tribuentes inter alia, quòd pellat Spectra & phantasmata. *Salem consecratus.* Salem similiter consecrarunt, & docuerunt quocunque projiciatur pellere Spectra & dolos Satanicos, imò ipsum Satanam. Adhæc lucernas, palmas, herbas

herbas & alias creaturas, certis ceremoniis & verbis adjurarunt, ad pellenda, ut vocant, phantasmata. In loca illa in quibus Spectra vel visa vel audita sunt, & hæc & alia, ut reliquias sanctorum, detulerunt. Affirmarunt etiam campanas vel tintinabula suo clangore diabolos ex aëre pellere. Hæc omnia plenius inveniuntur in Papistarum libris, qui de consecratione illarum rerum conscripti publicè extant. Si campanæ die Sanct. Ioannis vel Sanct. Agathæ pulsentur, efficacissimum remedium contra Spectra esse dicunt. Die D. Ioannis quidam fasciculum herbarum consecratarum incenderunt, ut fumo earum dæmones fugarent. Multi peculiares suas & mirandas benedictiones habent contra Spectra. Varia quoque mortuorum sacra instituta sunt, jussu animarum vagantium, missæ pro defunctis, vigiliæ, preces, anniversaria sacra: ac si animæ piorum non statim omnibus malis ereptæ, in æternas sedes transferantur. Gentiles quoque sacra sua pro mortuis habuisse, veluti Novendialia sacra, quæ nono die celebrabantur, & annua festa, ex Poetarum & Historicorum lectione constat, &c. Cæterùm animæ illæ fictitiæ, nihil petierunt tam obnoxiè, quàm ut frequentes missæ in eorum gratiam celebrarentur, illas enim ad redimendum eas ex purgatorio maximas & incredibiles vires habere asseruerunt.

Clangor campanarum.

Ioannes Trittenhemius in Chronicis suis de monasterio Hirsgaviensi tradit, circa annum Christi 1098, imperante Henrico quarto,

Ordo Cistertiensis.

quarto, quando ordo Cistertiensis ortus est, non procul Vormatia multis diebus & noctibus maximas copias equestres & pedestres apparuisse, tanquam ad bellum progressuras, & nunc huc nunc illuc per turmas discurrentes, circa nonam horam noctis ad vicinum montem, ex quo prodire consueverant, revertisse. Tandem nocte quadam monachus quidam Limpurgensis cœnobii (non procul à monte distantis de quo exire solebant) assumptis secum quibusdam aliis, ad locum montis accessisse, munivisse se signaculo sanctæ crucis, atque exeuntes de monte, qui essent, per virtutem sanctæ & individuæ Trinitatis ut dicerent, fortiter adjuravisse. Cui unus ex turma responderit: Nos sumus phantasma, nec milites viventes, sed animæ hominum in hoc mundo principi terrenorum militantium, non ante multos annos in hoc loco interfectorum. Arma, habitus & equi, quæ nobis dum viveremus instrumenta erant peccati, etiam nunc post mortem in nobis sunt quædam indicia tormenti. Omne quod jam cernitis circa nos, totum ignitum est nobis, quanquam vos ignem nostrum minimè videatis. Cumque monachus utrum juvari ab hominibus possent, inquireret, spiritus respondit: Jejuniis & orationibus, & maximè oblatione corporis & sanguinis Christi adjuvari possumus & rogamus. His dictis, omnis illa multitudo spirituum, quasi una voce clamabat trina vice, Orate pro nobis, orate pro nobis, orate pro nobis.

Mox

Mox omnes in ignem resoluti videbantur: sed & mons ipse, quasi arderet, ignem & maximum fragorem arborum & strepitum emisit, &c.

Exorcista. In Ecclesia peculiarem ordinem habuerunt illorum quos Exorcistas nominarunt, qui adjurare & pellere debuerunt dæmones, sed dono illo non fuerunt instructi ut veteres Christiani, ideoque tantum se jactarunt & ostentarunt.

Deinde aliqui ex monachis & sacrificis magicæ artis periti (nunquam enim illis tam præclari homines defuerunt) conati sunt malos spiritus ex domibus in sylvas & loca deserta abigere atque adjurare. Illi mira egerunt, dixerunt spiritum malum in nomine sanctorum, virtuteque adjurationis, vel characterum, etiam invitum cedere. At diabolus cedit quidem, sed ut hostes qui locum pugnæ idoneum & aptum insidiis deligunt. Quod Satan facit, facit ultro & sponte, ut homines à fiducia unici Dei abducat, & in idololatriam præcipites agat. Christus & Apostoli expulerunt dæmonas, sed invitos & nolentes. Adhæc Euangelium Ioannis de collo suspenderunt, ceram consecratam inclusam crumenæ (Agnum Dei vocant) circumgestarunt. Extant libri aliquot, & in primis Iacobi de Clusa Cartusani, de apparitionibus animarum quæ exutæ sunt corporibus: in quo inter alia legitur quo pacto præparari homines conveniat si spiritus apparent: quomodo in accessu & recessu, & in loco ubi se exhibet, se gerere de-

debeant, quæ ei ſint proponenda: de quibus ſuprà Parte ſecunda hujus libri, capite ſecundo dictum eſt, unde repetenda ſunt.

Audivi homines qui profiterentur ſe tam ſuperſtitioſos fuiſſe, ut cùm ſacerdos hoſtiam, ut vocant, elevaret in celebratione miſſæ, ſtatim manu vultum deterſerint, quòd crederent ad hoc prodeſſe, ut nulla Spectra aſpectabili forma illis eſſent occurſura.

Sed dic mihi, quæſo, quiſquis es, quibus illas ceremonias Scripturæ locis confirmabis? Vbi docent nos Chriſtus & ipſius Apoſtoli, diabolum, qui ſpiritus eſt, ideoque corporis expers, rebus corporeis expellere? Oſtendite vel unicum exemplum quòd hac via & ratione diabolum repulerint. Si proferas ex libro Tobiæ, cor & jecur piſcis prunæ impoſitum, ſuo odore dæmonium pepuliſſe: dicimus librum illum non numerari inter Canonicos: item dæmonium illud ardentibus Tobiæ ejuſque conjugis precibus potius quàm ſuffitu depulſum eſſe. An Chriſtus in hunc finem ſacram Cœnam inſtituit, ut per ipſam dæmonia ejiciantur? Licet ſpiritus malignus ſimulet ſe propter hæc loco cedere, tamen interim efficit ut ſuperſtitiones in pectoribus hominum profundiores radices agant.

CAP.

CAP. XI.

Spectra non diris & execrationibus pellenda esse.

HOc loco non possum præterire, quòd quidam falsò sibi persuadent, Spectra diris & execrationibus nullo negotio repelli: etenim Spectra illis qui preces fundunt appropinquare, eosque vehementiùs turbare atque vexare. Dominus noster Iesus Christus qui optimè novit quomodo contra diaboli insidias pugnandum sit, non uno in loco docet nos perseveranter orare. In precatione dominica jubet nos orare, ut à malo liberemur, Satanam Κατ' ἐξοχὴν τὸν πονηρὸν appellans. Gratius nihil accidere potest diabolo, quàm si quis diris & execrationibus utatur. Simulat se his rebus abigi, sed intereà se apud illos homines invisibiliter insinuat. Si placet potes diabolum abigere, dicendo quòd apud te nullum habeat locum, sed in Tartaro: ipsi nihil juris in illos esse, qui suam fiduciam in solo Christo collocent. Nam ad Rom. 8. cap. dicitur mox ab initio, Nulla nunc est condemnatio his qui insiti sunt Christo Iesu: qui non juxta carnem versantur, sed juxta spiritum, &c. Potest aliquis diabolo præcipere, ut ab eo discedat, omissis diris & imprecationibus. Est & illud reprehendendum, quòd quidam prophani & temerarii homines, si Spectra eis appareant, obscœnè & turpiter cum illis loquuntur.

Qui-

Quidam cùm Spectra se eis offerunt, strictis gladiis ea adoriri atque propulsare volunt, interdum per fenestras deturbare: non expendentes spiritus his armis non lædi. In rebus Græcorum legitur, quòd Lacon quidam noctu sepulchrum prætereriens, cùm sibi videretur Spectrum apparere, accurrerit lancea sua illud trajecturus. Quò me fugis, inquiens, anima bis moritura? Laudem quidem meretur, si quis Spectrorum occursu non terreatur, tamen audacia laudari non potest & temeritas. Si hostis quantumvis imbecillis non est contemnendus, multò minus hostis tam potens & vafer. Fuerunt qui cùm ferire gladio Spectrum vellent, sibi visi sint culcitram ferire, diabolo illos ludificante. Alii putantes se Spectrum per fenestram projecisse, mox sibi visi sunt audire scandulas in arbusta volitantes.

Spartani cujusdam audacia.

Dicuntur quidam fuisse, qui cùm Spectra armis se læsuros sperarent, seipsos læserint: brachia enim, vel alia membra corporis, suum officium deinceps non fecisse. Gladio materiali contra Spectra & formas illas inanes non est utendum nulla enim est utilitas) sed gladio spirituali. Qui lemures & umbras gladio ferire volunt, reverà σκιαμαχȣσι, hoc est, pugnant cum umbris vel larvis. In lib. Iob, per Leviathan, qui lanceam non curat, diabolus significatur, qui variis formis apparet, & hastis non repellitur. Diabolus spiritus est, non habet ossa & carnem, sed tantùm assumit formam aliquam ad tempus.

pus. Sin verò corporei ſpiritus vagentur (hoc eſt, magi, ſacrifici, ſcorta & ſcortatores, qui ſe ſpiritus eſſe metiuntur) non melior exorciſmus poteſt inveniri, quàm ſi fuſte dedolentur. Verbis enim bonis & ſanctis, apud hoc dæmonum genus non tantùm efficies quantum verberibus.

Hactenus oſtendi quo pacto illi gerere ſe debeant, quibus Spectra occurrunt: quod autem ad illos qui nihil viderunt vel audiverunt (ſunt enim quibus per totam vitam ſuam nihil tale contigit) gratias Deo agant pro hoc magno beneficio, non ſint temerarii & audaces, neque petant ſibi aliquid hujus generis objici, ſed potius apud Dominum pro illis intercedant, qui his malis vexantur. Ne faciant ut illis ferè ſolent qui nunquam graviter ægrotarunt: non enim afficiuntur aliorum morbis, putant eos leviter ægrotare, vel potiùs morbum ſimulare, donec ipſi quoque in graves & periculoſos morbos incidant: ita Deus poteſt illis qui hactenus nulla Spectra viderunt, etiam aliqua objicere à quibus vexentur, ut deinceps aliorum quoque malis afficiantur, & ſedulò pro illis orent.

CAP.

CAP. XII.

Quo pacto nos, si insoliti fragores audiantur, aut alia præsagia fiant, gerere conveniat.

QVod nunc ad res alias attinet, ut si insoliti fragores & strepitus audiantur, resque mirandæ ante magnas mutationes imperiorum, de quibus suprà dictum est, fiant, quid tum erit agendum? Non nimium illis tribuendum est: nam res illæ interdum, imò plerunque diaboli astu fiunt, cui gratissimum esset homines dies noctesque de illis cogitare, multas res horrendas oculis & animis suis subjicere, ut in difficiles morbos inciderent: nullumque diem quietum haberent. Quando illa reverà fiunt, monere nos debent, ut omnibus illis quæ Deo displicent repudiatis, nos totos ipsi consecremus: nosque comparemus ut quacunqne hora venerit, id quod ipsemet nos docet, & nos ex hac vita evocare voluerit, parati simus: omnes item tristes casus quotquot nobis accidunt, patienter feramus, videntes eos non casu accidere.

Plutarchus, licet ethnicus scriptor, De prodigiis & portentis meo judicio, rectè sensit. Scribens enim in suis Vitis de Alexandro Magno, ostenta quædam obitum ejus antecessisse, dicit Alexandrum interdum illa prorsus non curasse, sed omnia contempsisse, è diverso res leviculas mali *Plutarchi sententia Christiana.*

portenti, & ominis loco habuisse.

Addit, quemadmodum perniciosum sit, signa à Deo hominibus proposita, contemnere: ita è diverso perniciosum & noxium esse, omnia metuere. Nam ut aliis in rebus, ita in his quoque modum esse servandum. Idem sentit de aliis prodigiis & miraculis. Nam in vita Camilli legitur, Camillum ducem cùm Vejos cepisset & vastasset, votum fecisse de simulachro Iunonis Romam transferendo, mandabat igitur certis homibus ut simulachrum tollerent: offerebat sacrificia deæ, rogabat ut se comitaretur, & Romanis sicut & alii dii qui Romæ habitabant, esset propitia: simulachrum respondit, se velle ire. Scribit illos qui hæc annotarint, alia quoque id genus prodigia recitare, ut quòd simulachra sudarint, quòd ingemuerint, quòd faciem suam averterint, vel demiserint. Scribit illos qui ante sua tempora vixerunt, plurima illius generis collegisse, seque ab illis qui suis temporibus vixerunt, multas res miraculosas audivisse, quæ non statim à quoquam contemnenda & rejicienda sint: humanam tamen infirmitatem efficere, ut non citra periculum illis rebus aut nimium aut minimum tribuatur. Homines enim non servare modum: sed vel nimis superstitiosos esse, nimiumque illis rebus tribuere: aut prorsus eas rejicere & contemnere. Optimum verò esse ut cauti simus, & modum servemus illis in rebus. Ipsis gentilibus multa miracula & prodigia suspecta fuisse, neque

Ne quid nimis.

imme-

immeritò, etiam Valerius Maximus libro primo confitetur. Vera autem prodigia veternum nobis debent excutere. Generosus equus rectè incedit: tamen si vel virga ei signum detur, aut calcaria admoveantur, fit alacrior: ita quoad vivimus, incedendum est per viam ducentem nos ad cæleste regnum: sed si signa aliqua conspiciamus, magnæque mutationes impendere videantur, magis excitari debemus, incumbere precibus, studere pietati. Gentiles si quando hujusmodi admonitiones eis divinitus propositæ fuerunt, suas supplicationes instituerunt, ut suos deos placarent: quantò magis omnes Christiani principes & magistratus, doctores & concionatores nostris temporibus, toti in hoc esse debent, pœnis impendentibus, ut omnes & singuli pœnitentiam veram agant.

Hactenus abundè, ut spero, ostendimus, quid de Spectris & apparitionibus spirituum, aliisque rebus mirandis, quæ magnam cum illis cognationem habent, judicandum videatur: quodque doctores longè aliter superioribus aliquot seculis de his dixerint & scripserint, quàm res verà habeat: causas quoque illius rei assignavimus. Idem in aliis quoque doctrinæ Christianæ capitibus factum esse multis posset ostendi, imò à multis eruditione & pietate præstantibus viris jam antè abundè ostensum est, libris his de rebus publicè extantibus. *Conclusio.*

Utque hunc meum librum concludam,

omnes illos qui in eum incident, rogates velim propter Dei gloriam, ut si putent me aliqua in re discedere à regula verbi Dei, me amicè & liberè admonere dignentur: sin verò (ut spero) verbo Dei consentaneum esse cognoscant: ne deinceps se monachis & sacrificis impostoribus regendos præbeant atque illudendos: quin potius Deo gratias agant, pro immenso illo & inenarrabili beneficio, quod eos quotidie ex magnis erroribus & terroribus liberat, suamque veritatem magis magisque profert: neque ita laxent fræna suis affectibus, ut agnitam veritatem rejiciant.

Cappadocibus, ut historia testatur, cùm regium genus apud eos extinctum periisset, Senatus populusque Romanus concessit, ut liberi & sui juris deinceps essent. Principes verò re deliberata, libertatem quam concoquere nequirent recusantes, Regem postularunt. Romani hoc mirati liberum eis fecerunt, ut quemcunque vellent regem declararent. Ne simus tam stolidi, sed libertatem animarum nostrarum, quam Deus nobis quotidie per verbum suum offert, amplectamur.

Multæ præclaræ gentes fortiter pugnantes, se in certissimum vitæ periculum obtulerunt, ut dulcem libertatem, & externam quidem pararent atque defenderent. Quantò magis nos Christiani pugnare debemus contra Satanæ dolos & insidias, n[e] animarum libertas, quæ multò pretiosi[or] est altera illa, per varias superstitiones [&] errores opprimatur?

Se

Sedentes in tenebris, lucem summis precibus expetunt. Ne igitur lucem nobis à Deo per Scripturas ultrò oblatam abjiciamus. Nihil in hisce terris charius habeamus animæ & conscientiæ nostræ libertate: veritatem, ut Paulus dicit, in injustitia non detineamus.

Quisque, cujuscunque sit ætatis, secum expendat quàm brevis, & caduca sit vita illa, quam Deus nobis largitus est, quodque citiùs quàm ipsi putemus, hinc nobis excedendum sit, & justo Iudici, nostræ fidei, sermonum, factorumque ratio reddenda.

Deo Optimo, Maximo, sit laus & gloria in perpetuum: is omnibus, qui adhuc erroribus & superstitionibus involuti sunt, manum suam porrigere, eosque liberare ex illis, dignetur: his verò quos liberavit, suam gratiam conferat, ut pro tanto beneficio grati sint, ne iisdem malis denuò involvantur.

FINIS.

LUGD. BATAV.

Ex Typogr. JOH. Z. BARON.

CIƆ IƆ CLIX.